

DIPLOMATEM v africkém Švýcarsku

BOHUSLAV HYNEK

Bohuslav Hynek

DIPLOMATEM *v africkém Švýcarsku*

Bohuslav Hynek

**DIPLOMATEM
V AFRICKÉM ŠVÝCARSKU**

Vším jsem byl rád...

(Jan Neruda)

Bohuslav Hynek

DIPLOMATEM V AFRICKÉM ŠVÝCARSKU

Grafická úprava a sazba: Jan Kortus
Tisk: Akcent Vimperk
Vydání první, 2021

Úvod

Dovolím si jen krátký úvod, abychom se promptně dostali k vlastnímu tématu.

Můj táta byl šumavský zedník. Teď se sahá po každém jediném z nich, co je práce, před válkou živořili. Proto jsme si drželi kravku na tah a mléko a dva hektary na brambory a pšenici. Strejdu Josefa bída vyhnala do Ameriky, odkud nám psával v dopisech proložených žvýkačkou, kolik střeoviců (feet) do hloubky má sníh v Jižní Dakotě. Oženil se s farmářkou a roku 1947 nás navštívil jako Američan se vším všudy, s hlavou v oblacích, byť proslov do česko-bratrského kostela ve Kdyni, jak moc je v Americe dobře, mu musel napsat můj táta, který byl ve světě nejdál v pohraničním pásmu u Všerub, kde jsme v potoce ručmo tajně lovíli pstruhy. Joe v naší vesnici náboroval ženu pro svého syna Orvilla, Češky prý umí vzít za práci. Žádná kandidátka však nenašla odvahu na blint se vypravit přes oceán za vidinou chlapa, jehož vlastnosti se daly posuzovat jen podle fotografie.

Strýček odcestoval, svobodnému mládenci za pár let umřeli rodiče a sám on uhořel s celou farmou. Dědictvím zůstavil mým tetám a tátovi 160 tisíc dolarů. Táta ze svého dílu oddělil sto tisíc korun na splátku mé hypotéky.

Táta chodíval za zedničinou kolikrát až 30 km do Klatov. Když do večera nebyl zpátky, máma věděla, že se chytil.

Byl sečtělý, hrál na housle, mě dal na harmoniku... Jak se říká, nosil v torně maršálskou hůl. Jak byla po válce příležitost, dal se k poště, o níž se od Rakouska vědělo, že státní služba člověka zabezpečí nad smrti. Pravda to v nových podmínkách bohužel nebyla, teď se teprve měl držet zednické lžíce!

I já se do pošty zbláznil. Učarovala mi černá pelerína a kožená brašna. Zapsal jsem se na hospodářskou školu – obor organizace, ekonomika a plánování spojů v Liberci. Každou volnou hodinu jsem spěchal k balíkové přepážce hlavní pošty, kde mi zaměstnanci dovolili přijímat zásilky, pokud to vedoucí, který u nás ve škole zároveň přednášel poštovní provoz, neviděl a od přepážky mě nevyhodil.

O prázdninách jsem byl přespolním listonošem pro obce Těchlovice, Otročin, Jezerce, Milíkov a Máchovo údolí a po návratu

z pochůzky jsem připisoval převody peněz ze složenek ve prospěch banky.

Další prázdniny jsem pracoval v telefonní a telegrafní ústředně ve Kdyni. Svým nikoli krasopisným písmem jsem z telefonických diktátů přepisoval telegramy pro tamější prádelnu a strojírnou, kondolence a blahopřání k sňatkům.

Během prodloužených prázdnin, kdy se konala spartakiáda, jsem střídal dovolené vedoucích poštovních úřadů v Úterý a Krsech. K té funkci patřilo v prvním případě místní, v druhém přespolní doručování. Pro nováčka samé vyptávání, kde kdo bydlí a hledání lidí po polích, aby zaplatili obnovení předplatného Rudého práva, Zemědělských novin, Maďaři Ujzo. Na Svobodné slovo nebo Lidovou demokracii tenkrát „scházel papír“.

Střední školu jsem dostudoval r.1959 v Praze, z Domažlic bylo do Liberce daleko, nota bene tenkrát přes NDR v zamčeném vagóně.

Jednou nás povolali na brigádu, rozestavit zahradní nábytek v letní Stromovce, v parku před restaurací Panorama, dříve Vaňhovka. Dva kluky nás tam současně zlanářili k práci obsluhujících. Na celé soboty a neděle plus jeden všední den po obědě do půlnoci. Dnes bych už jednou rukou na platě neunesl dvacet piv jako tenkrát.

Na základě číšnícké praxe mi bez obtíží nabídl vedoucí cukrárny-kavárny Perštýn Václav Balcar přechodné zaměstnání jako pomocná síla na zkrácený úvazek. Jak jsem mohl utéct před učním, vytlačil jsem na Národní třídu vozík se zmrzlinou. Rodiče mě – byly jsme tři děti – nemohli věčně podporovat. Když byl slunečný den, uložil jsem si večer na poštovní vkladní knížku až stokorunu. Po dvacáté hodině do dvou jsem prodával z kiosku na zahrádce cukrárny-kavárny občerstvení hostům, co se vraceli z kin, divadel či večerních procházek, nebo právě uzavřených hostinců. V cukrárně jsem spal a ve 4.30 ji otevíral cukrářům, co přišli do práce.

Ve třídě jsme byli dva chlapci, jinak samé dívky. Oběma nám přidělili umístěnky do vlakové pošty. To prý máš jednu milenkou v Aši, druhou v Žilině, třetí v Ostravě. Vábná perspektiva!

Podle směrných čísel z ministerstva měla škola ve Stalinově 38 (dnes Vinohradská) doporučit alespoň jednoho absolventa na Vysokou školu ekonomickou na Žižkově. Nabídl to mně. Spojový obor na Žižkově nebyl, zařadili mě na dopravu. Ing. Fraňkovi, odborníkovi na železniční spoďky a svršky jsem pod jeho diktátem vytukal

na psacím stroji potřebná skripta; ze Stalinky jsem si přinesl vysvědčení o složení státní zkoušky z psaní na psacím stroji.

O pololetí ministerstvo školství nabídlo příležitost studovat spoje, jak říkali, v Sovětském svazu, měsíční stipendium 76 rublů. Neber to, kluku venkovská! Nebudu si muset přivydělávat.

Až na širokorozchodné trati za Čopem jsem se od lépe informovaných spolecestujících dozvěděl: žádná pošta, telefon, telegraf, nýbrž mezinárodní vztahy. Co to je, jsem netušil. Prý prestižní institut vychovávající pracovníky zahraniční služby. V průvodním listě, který každému dali na cestu, jsem si přečetl, že hlavní cizí jazyk mého studia bude svahilština.

Co jsem kdy dělal mě vždycky bavilo, třeba ne od začátku.. Snad se mi to podaří i pokud jde o mezinárodní vztahy a svahilštinu, řekl jsem si. Po šesti letech, roku 1965, mě přijali na ministerstvu zahraničí.

I k poště jsem se pár let po absolutoriu vrátil. Za normalizace, když mě šupem poslali domů z ambasády v Zambii, mi bylo souzeno vyřizovat na Ředitelství pošt Praha stížnosti pracujících na činnost pražské pošty. Líbilo se mi to, dokonce jsem měl v pácu napsat o stěžovateli, stížnostech a lapáliích s nimi humornou knížku.

Neuplynulo ale půl roku a vzali mě do Polytechny propagovat prodej a nákup licencí a nakonec, na přimluvu ředitele ČTK, v jejímž stavebním družstvu přičiněním našich rukou rostly řadové domky na Bílé Hoře, jsem na tureckém velvyslanectví pořizoval anglické překlady článků z Rudého práva a slovenské Pravdy opepřené komentáři, které jsem o nocích zaznamenával z českého vysílání Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy. Velvyslanec si mé bulletiny k mé hrůze zpravidla bral do auta.

Začátkem roku 1990 mi k Turkům zavolali z personálního odboru ministerstva zahraničí, že se se mnou počítá posílit čs. zastupitelský úřad buď v Addis Abebě nebo v Harare.

Do Ethiopie jsem nechtěl. Je tam velká bída a já jsem příliš emocionálně založený. Četl jsem reportáž polského novináře o recepci císaře Haile Selassieho, údajně potomka krále Šalamouna a královny ze Sáby (vládl 1930–1974). Autor prožil tu příležitost ne u slavnostní tabule, nýbrž za palácem, kam se vyhazovaly nedojedené zbytky. Na ně se okamžitě vrhaly houfy nepřivilegovaných, aby nasýtli hladové krky. Do Ethiopie, kde se situace nadále horšila nemůžu, tam by mi puklo srdce. Mluvil jsem o tom s Vladimírem

Krulou, když se po Sametu vrátil z Kanady, kam po sovětské invazi emigroval. Na banketu, o němž psal Kapuściński, byl, věnoval se na něm diplomatické práci, které se při takových příležitostech udělá nejméně. O tom, co se děje v přítomné stranou od hostiny, nepřemýšlel. Já jsem empatičtější než Vladimír.

Rhodésie, od roku 1980 Zimbabwe, je něco jiného. I po deseti letech samostatného hospodaření tam ještě měli prostřený stůl pro všechny, byť jim už na šíji visela lichvářská Světová banka a Mezinárodní měnový fond.

Prezidentu Robertu Mugabe, pilnému staříkovi, který ještě v roce 2015 byl jako devadesátiletý zvolen předsedou Africké unie, jsme se v určený den přijeli představit dva. Ten druhý, velvyslanec Indonésie, se dopustil faux pas, vzal s sebou manželku. To neměl. Choť hlavy státu byla několikrát v týdnu odkázaná na dialýzu, což zohlednil místní diplomatický protokol. Takže formální akty se musely obejít bez ní a potažmo i bez chotí všech diplomatů.

Bylo mi divné, že to kolega nevěděl. Především byli do State Housu pozváni všichni tituláři, kteří měli v průběhu měsíce předat pověřovací listiny. Bodrý šéf protokolu s námi nacvičil, kolik kroků máme při ceremonii popojít doprava, kolik doleva, v jakém stadiu obřadu vyjít vstříc prezidentovi, dát mu do rukou listinu odvolávající svého předchůdce, o němž je v ní napsáno, že zaujme ve své domovské zemi další významný státní post, za tím ustoupit mírně dozadu nechat si zástupcem podat pověřovací listinu od své hlavy státu a s ní se teprve vrátit k prezidentovi, aby prezentace nového velvyslance byla ukončena. Indonésan při nacvičování chyběl. A přišel s manželkou...

Uklidňoval jsem jej v předpokoji, jak se dalo, v naději, že rozptýlím jeho pocit zádrhelu vyprávěním o barvitě životní pouti mého ministra, který v šedesátých letech reportoval do Čs. rozhlasu z Jarkarty průběh tamější revoluce, aby se už po čtyřech letech stal pro takovou práci personou non grata. Všechny Dienstbierovy reportáže jsem u rádia bedlivě sledoval a když se ocitl zpátky v Praze, snažil jsem se sedět vedle něho na ministerských brífincích o zaměření čs. zahraniční politiky. Jednou jsem se mu svěřil, že žárlím na jeho úspěchy a rád bych se mu vyrovnal. „Člověk musí vědět, co chce,“ řekl mi, „a jít si za tím, ať to stojí, co to stojí.“ V noci na 21. srpna 1968 přepadla Prahu sovětská vojska. On a další významná novinářka, afrikanistka Věra Štovičková, ohlašovali v Čs. rozhlasu projevy

nesouhlasu s okupací. Nejdříve z rozhlasové budovy, a když ji Rusové obsadili, z improvizovaných studií na náhradních vlnách. Za pár dní východní velmoc veškerý odpor zpacifikovala a můj novinářský vzor jen taktak unikl vězení. Některé nenapravitelné disidenty poslala nová vláda vrtat studně v jižních Čechách, jiní skončili jako myči výkladních skříní obchodů nebo topiči v suterénech kotelen podniků a činžáků. Největší buřiči se octli za mřížemi.

Po sametové revoluci jmenoval prezident Václav Havel Dienstbiera ministrem zahraničních věcí. Směli jsme se vrátit ke svému původnímu povolání. A tak jsem v Harare.

Manželka indonéského kolegy seděla v rohu jako putička. Sloužili spolu předtím ve Washingtonu. Mnohému jsem se později od nich přiučil, zejména jemnostem orientální zdvořilosti.

Z dob, kdy univerzálním diplomatickým jazykem byla francouzština, se zachoval popis práce diplomatického pracovníka: négociier, protégé, observer – vyjednávat, chránit, pozorovat. Komunikovat v zájmu svého státu a jeho příslušníků v přijímajícím státě, vést jednání s místními autoritami a informovat svou vládu o podmínkách pro rozvíjení spolupráce a posilování přátelských styků.

Diplomat by měl být maximálně komunikativní, vyhledávat služební i osobní styky s těmi, co mají pro naplnění jeho poslání význam.

O lidech, s nimiž jsem přicházel do styku, nejdřív v Zambii, před sovětskou okupací naší země, poté v Zimbabwe, když ta pominula, je tato knížka. Ani po návratu do Prahy jsem nestál stranou afrických událostí, zejména starostí o tamější krajany.

Čas oponou trhnul. V Rhodésii i Československu.

V jižní Africe působící podnikatel v bavlně a diamantech Cecil Rhodes získal roku 1893 po něm pojmenovanou zemi pro britskou korunu. O devětadvacet let později, roku 1922, ji vláda Jeho britského veličenstva, ocenivši její úrodnost a vlídné podnebí, doporučila k osídlení z mateřské země. Doporučení nezůstalo bez ohlasu, netrvalo dlouho a Rhodésie čítala na čtvrt milionu bílých osadníků. Jejich přičiněním se Jižní Rhodésie stala obilnicí Afriky, schopná nejen pokrýt zemědělskými produkty vlastní spotřebu, nýbrž je navíc ve velkém rozsahu exportovat. Severní Rhodésie proslula těžebním průmyslem, zejména dolováním mědi. Největší boom tu zažili v době vietnamské války.

Roku 1964 se Severní Rhodésie osamostatnila, zatímco v Jižní Rhodésii zavedli bílí usedlíci rasistický režim odsuzovaný celým světem. Teprve v roce 1980 dosáhlo osvobozené hnutí svého: apartheid pominul a území se přejmenovalo na Zimbabwe.

V obou místech jsem pracoval pro náš stát. V prvním krátce jako nejníže, v druhém jako nejvýše postavený diplomat.

Ladislav Holý

Do Lusaky jsem z pražské dovolené dorazil poslední srpnový den. Do Vídně mě vzal velvyslanec v Libanonu ing. Václav Tišliar, který, jako já, plnil příkaz vedení ministerstva, v mém případě vedoucího afrického odboru Mečislava Jablonského, abychom se neprodleně vrátili na své zahraniční posty. Z Vídně jsem letěl přes Řím, kde mě na velvyslanectví požádali, abych kolegům povyprávěl, jak jsem se jednadvacátého po dvou hodinách jalového sezení v sekretariátu náměstka ministra Václava Pleskota (ministr Jiří Hájek byl v Jugoslávii), jemuž jsem se dal k dispozici s ruštinou a angličtinou, dostal před sedmou hodinou zadem z Černína – vpředu mi s namířenou pistolí nedovolil vyjít voják stojící ve věži tanku –, abych se dostal do víru hlavního města, jež jsme pak mercedesem o generální stávce opouštěli sedmadvacátého za zvonění zvonů a houkání sirén. Pobytu v ústředí jsem využil k jednání v Náprstkově muzeu o eventuálním vzpomínkovém projektu spojeném se jménem českého cestovatele Emila Holuba, jehož výprava došla roku 1886 až na území Mašukulumbů (Ila tribe) v dnešní Zambii. V Lusace jsem do Times of Zambia napsal článek o invazi. Vyšel až po návratu Dubčeka z Moskvy. Z hlediska mé profesní kariéry pozdě.

Leč, věnujme se tématu. Přátelil jsem se s Otcem Prokophem, jezuitským misionářem původem z českého pohraničí. Z provincie mi vozíval citrony, oplácel jsem mu je vejci z farmičky mého sluhy.

Měli jsme se s Prokophem tak rádi, že mi po letech před každým novým rokem – to už jsem sloužil v Praze na poště – poslal fotografii, jaký pokrok udělaly vzácné bílé bougenvilie, které jsem zasadil u mého lusackého obydlí.

Prokoph před lety učil všechnu aktuální zambijskou elitu v misijních školách a byl novým vládcům celoživotním mentorem. Požádal jsem ho, aby mi sjednal přijetí u ředitele Departmentu kulturních služeb Mutumweno Yetovi. Objednat si přijetí přes diplomatický protokol by znamenalo několikaměsíční zdržení. Někdy se nóta na byrokratické cestě dokonce ztratila. Zdlouhavý proces byl Kaundovým opatřením k zabránění korupce.

Yeta patřil k Afričanům, sympatizujícím s čs „human directed socialism“, k jehož realizaci jsme zamířili v lednu 1968. Uvítal můj návrh, abychom uspořádali výstavu o Emilu Holubovi, který roku 1886 zpracoval první detailní mapu oblasti Viktoriiných vodopádů na řece Zambezi a na dnešním zambijském území doputoval až někam k současnému městu Mongu v Barotské provincii.

Viktoriiny vodopády (Mosi ya Tunya – Kouř, který hřmí) byly skotským misionářem Davidem Livingstonem objeveny v roce 1855.

Pan ředitel mi nabídl, že by místo ředitele Livingstonova muzea ve městě Livingstone u Viktoriinových vodopádů mohl obsadit expert z Československa.

Se souhlasem chargé d'affaires a.i. Emila Kebluška jsem se dal do práce. Praha přijala oba náměty. Náprstkovo muzeum připravovalo exponáty a v akademii věd se kádruval uchazeč o prestižní místo. Kádruval, neboť pražské jaro bylo již na úbytě, vracely se staré pořádky.

Důstojný prostor pro instalaci prominentních výstav byl v budově Anglo-American Corporation of South Africa Ltd. Navštívil jsem tu firmu a jednal s příslušným pracovníkem. S umístěním Holubovy výstavy u nich souhlasili, ale měli obavu, že není dost rozsáhlá, aby zaplnila celou halu. Navrhli jsme jim, že zbytek plochy můžeme vyplnit reprodukcemi obrazů čs. malířů. Trvali na tom, že ty reprodukcce musíme nechat zarámovat a vypůjčit si někde panely, na nichž budou výtvarná díla a Holubovy mapy a kresby (v jeho době bylo fotografování v plenkách) zavěšeny. Řekli mi, že poslední výstavu v Anglo-American Building konalo sovětské velvyslanectví, kde se jistě dozvíme, jak k panelům přišli.

Už si nepamatuji, zda jsme výtvarná díla, která přišla z Prahy v tubusech, dali kromě zarámování také zasklít. K zapamatování po letech nezůstala tahle otázka, nýbrž problém, navštívit diplomatickou misi SSSR po tom všem, jak se k nám Rusové zachovali.

Hop nebo trop. Přijali mě jako svého. Ženské zrovna vařily soljanku, hustou kořeněnou kyselou polévku z uzeneho, hovězího a vepřového masa. Prý, ať se posadím, než bude hotová. Mezitím jsme s tajemníkem dohodli, kam pro panely, a vypili pár sklínek vodky.

Brzo přišel od Československé akademie věd životopis nominanta na ředitele Livingstonova muzea a poté přiletěl on sám. Šťastně to stihl téhož roku, 1968, byť v závěru, i s manželkou Alicí, rozenou Sučíkovou, také antropoložkou. (Ke konci téhož roku jsme byli požádáni o vyslání experta do funkce poradce prezidenta. Tento nábor skončil dopisem pre-

zidentského paláce, že svršky už došly a dotazem, na nějž jsme nereagovali, kdy se dostaví jimi v Praze vybraný odborník.)

Ladislav Holý vystudoval na Karlově univerzitě etnografii a archeologii. Společně s Milanem Stuchlíkem, budoucím profesorem kulturní antropologie Cambridgeské univerzity, a dalšími autory vydal roku 1968 v angličtině knihu *Social Stratification in Tribal Africa* (Sociální stratifikace v kmenové Africe). O svých výzkumech v Súdánu napsal monografii *Neighbours and Kinsmen* (Sousedé a příbuzní). V letech

V letech 1954–56 byl Holý zaměstnán v Náprstkově muzeu, do roku 1965 byl výzkumným pracovníkem Čs. akademie věd.

Livingstone je od hlavního města Zambie vzdálen šest hodin jízdy autem. Měl jsem proto čest navštívit ho tam jen dvakrát, z toho jednou společně se studenty z expedice Lambaréné, která si dala za úkol dojet přes Afriku až do Gabunu, a tam nemocnici Alberta Schweitzera předat humanitární pomoc.

Kromě obstarávání chodu muzea podnikal Holý terénní výzkum u národa Toka. V té roli jsem ho už nepotkal, protože v roce 1970 mě odvolali do Prahy.

Kontrakt Holému skončil roku 1972. Rozhodl se nevrátit do Československa, kde bylo vědecké bádání znovu závislé na oficiální ideologii.

Jedno sto padesát Čechů a Slováků v důsledku sovětské invaze v srpnu 1968 opustilo rodnou zemi. Odrodili se nebo se po roce 1989 vrátili.

Profesor sociální antropologie na University of Cambridge Meyer Fortes Holého prosadil na katedru sociální antropologie na Queen's university v Belfastu. V roce 1979 nastoupil Holý na Univerzitu v St Andrews ve Skotsku. Roku 1987 získal titul profesora sociální antropologie na University of Cambridge. Důležitou monografií z tohoto období z pera Dr. Holého byla *Religion and Custom in a Muslim Society* (Náboženství a zvyky v muslimské společnosti), která dokazovala, že existuje distinktivní africká forma islámské praxe. V roce 1979 nastoupil Holý na Univerzitu v St. Andrews ve Skotsku. Tam za 8 let získal titul profesora. Důležitou monografií i z tohoto období byla *Religion and Custom in a Muslim Society* (Náboženství a zvyky v muslimské společnosti), která dokazovala, že existuje distinktivní africká forma islámské praxe. Koncem osmdesátých let Holý sepsala rozsáhlou analýzu českého vlastnictví pod názvem *The Little Czech and the Great Czech Nation* (Malý český člověk a velký český národ, 1996). Základním tématem knihy je vysvětlení rozporu, kdy Češi vnímají svůj národ jako „vysoce kulturní,

hluboce demokratický, čistý“, zatímco pro jednotlivé Čechy jsou podle obecného mínění typické vlastnosti jako „závistivost, konformnost, úzkoprsost a nesnášenlivost“.

Pokud jde o výstavu v budově Anglo-American, Lusaka, samozřejmě jsme ji uskutečnili a měla u návštěvníků úspěch. I díky využití rad sovětských kolegů v záležitosti instalace. Exponáty jsme posléze darovali Národnímu archivu Zambie.

Josef Klánský

Dne 14. prosince 1989 jsem do redakce Svobodného slova, deníku dnes již neexistující Socialistické strany se sídlem v budově Melantrichu na Václavském náměstí, odevzdal dopis k předání mírně antisemitskému úspěšnému spisovateli a novináři Alexeji Pludkovi (1923–2002). Ten nazval v poznámkách uveřejněných 7. a 15. prosince anonymem, kádem prosazeným aparátnicko-direktivní mašinérií do vysokých křesel, ubohým literárně-teoretickým amatérem a lhářem autora právě vydané knihy Přežil jsem Hitlera.

Napsal jsem Pludkovi, že má smůlu, Klánský není anonym.

Pocházel z Kosina (dříve Mezokaszony), u Michalovců kde se Slovensko potkávalo s Maďarskem a Podkarpatskou Rusí. V paláci Velký Trianon u Paříže byly 4. června 1920 domy v obci, a také kosinské polnosti a vinice rozděleny mezi československým a maďarským státem. Maďarští statkáři, kteří se blízkosti hranic a Čechů lekli, nabízeli své pozemky na prodej. Za věno Jožkovy maminky se například koupila některá pole od Šarloty Horthyové, jejíž bratranec v admirálské uniformě, regent Maďarského království, nenáviděl Židy, tvořící 30% obyvatel Kosina.

„My Židé musíme pracovat dvojnásobně než ostatní,“ říkával strýček Míša, po němž synovec toužil zdědit právnické povolání, „neboť jen tak můžeme obstát ve světě, který nám není moc nakloněn. Tedy vyniknout vědomostmi a úsilím.“

Polosirotek Jožka Klein, vnuk ulice, byl stoprocentní Žid.

Strýc vyprávěl příbuzným o poutovém řečníku Adolfu Schickelgruberovi se směšnými vousy pod nosem, kterému němečtí Hakenkrajcléři provolávají slávu „Heil Hitler!“, neboť ho adaptoval nevlastní otec a dal mu své příjmení. „Chudáci němečtí Židé!, říkali si s postupem času Josefovi poručníci, matku dávno neměl. „Ještě že nežijeme v Německu!“

Nadaného mládence poslali studovat osmileté klasické gymnázium v Prešově s vyučováním němčiny, latiny a od páté třídy starořečtiny. Francouzštinu studoval soukromě.

Prezident Masaryk byl i po své smrti zárukou neměnnosti systému. Dokud se ČSR hlásila k jeho odkazu, nebylo třeba, aby se Židé báli

diskriminace, jako za Rakouska, kdy platilo, že jen nejstarší syn v židovské rodině se směl oženit, aby nebylo tolik židovských dětí. A přece – nebyl Masarykův odchod ze scény předznamenáním konce jedné epochy?

Blížila se Druhá světová. Několik měsíců uplynulo od 7. března, kdy Jožka na pódiu sabinovské tělocvičny děkoval prezidentu Masarykovi za osvobození z rakousko-uherského jářma, když se ocitl v maďarské škole, kde ve třídě visela mapa Uherska v předválečných hranicích, včetně Slovenska, Podkarpatské Rusi, Sedmihradská i Chorvatska, orámovaná červeno-bílo-zelenou trikolorou.

TGM byl na pravdě boží a v jeho ČSR se politická situace měla následovně. Hned po 15. březnu 1939 bylo přijato usnesení vlády propouštějící ze státní služby osoby židovského původu. Jednota českých advokátů vyloučila Židy ze svých řad. Židovští advokáti a lékaři byli zbaveni práva vykonávat své povolání.

Dne 21. června 1939 byly uvedeny v platnost Norimberské zákony přijaté v září 1935: zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve a německé cti. Jiné zákonné úpravy obsahovaly nástroje k persekuci tzv. „rasově méněcenného obyvatelstva“, např. zákon o vlajce a státním znaku a později vydaný zákon o zdravém manželství. Prováděcí nařízení stanovovalo, kdo má být pro potřebu daných zákonů považován za Žida nebo židovského míšence.

V červenci vstoupil v platnost zákaz výuky židovských dětí v obecních a středních školách.

V srpnu bylo Židům zakázáno navštěvovat hostince a kavárny. Směli do nich jen v případě, že jim byla vyčleněna oddělená místnost. Židovské kavárny apod. musely být označeny „Židovský podnik“.

Brzo na to byl Židům zakázán přístup na plovárny a koupaliště, zřízena povinnost odevzdat rozhlasové přijímače a ustanoveno, že po dvacáté hodině nesmějí opustit své bydliště.

V listopadu byly zřízeny vázané židovské účty.

V lednu 1940 došlo k arizaci židovského majetku. Jeho široká definice umožňovala okupačním úřadům germanizovat velkou část českých podniků.

Aby toho nebylo dost, následovala označení o původu na občanských legitimacích, zabavení řidičských průkazů a telefonních přístrojů, následovaných dalšími zákazy: chodit do parků a do lesa, chovat holuby, lovit ryby. V tramvaji mohli lidé se žlutými hvězdami na prsou stát jen vzadu na plošině.

Slovákům dal Hitler „vlastní stát.“ Oddělili se od „Čechův“. K moci se dostali hlinkovci hlásající, že „Andrej Hlinka sladko spí, Slovensko už netrpí“.

Vojenskému lékaři Hasenfeldovi se podařilo vypravit čtrnáctiletou dceru do Palestiny. Lékárník Fodor se ženou docházejí na katolickou faru, kde se učí katechismus, aby mohli být pokřtěni, byť na to, aby místní křesťané přijali Fjodorovy mezi sebe už nebyla vhodná doba. Ortodoxní Židé se skrytě rozhořčovali nad zradou Boha Izraele. Místní Židé se nechávali slyšet, že smradlaví Židé se roztahují v křesťanských kostelích. Počátkem května 1939 odvedli četníci Jožkova strýce Samuela, aniž by proti němu byla vznesena obžaloba.

Slovenské a maďarské orgány se v té době vzájemně bavily tím, že Židy „bez papírů“, údajně příslušející na území druhého státu, pochytávaly a vysazovaly v pásmu nikoho společné hranice v očekávání, co si s nimi počne druhá strana. Otec v Maďarsku Jožkovi narychlo vyřizoval doklady pro „repatriaci“, aby nedopadl obdobně. Bylo mu 18 let, když se rozloučil s domovem a překročil novou slovensko-maďarskou hranici.

Nejvlivnějším politikem Maďarska po skončení I. světové války byl admirál Horthy. Horthyovci se snažili rozšiřovat společenskou základnu své moci vytvářením pravicových seskupení i v „nižších“ vrstvách. Sám regent byl nazýván „admirál, bohatýr Mikuláš Horthy z Nagybányi, ale bohatýrský přídomek mohl používat i leckterý četnický strážmistr nebo sedlák. Židovští veteráni neměli přístup do pestré rodiny bohatýrů. Zato mezi vládní rady se mohli dostat i židovští boháči. Tento titul si mohl v horthyovském Maďarsku pořídit každý boháč bez rozdílu víry, jen s tím rozdílem, že Žida to stálo více. S titulem si koupili nárok na oslovení „Vaše urozenosti“.

Horthy se mohl vykazovat antisemitismem už v době, kdy o Hitlerovi nebylo ani slechu. V Maďarsku platila již od roku 1920 zásada „omezeného počtu židovských posluchačů pro přijímání na vysoké školy. Bez konexí a se slovenským maturitním vysvědčením byly vyhlídky nulové. Novými „židovskými zákony“ byl „numerus clausus“ rozšířen i na přijímání do zaměstnání. Židovští průmyslníci, bankéři a obchodníci nadále vládli četným úsekům hospodářství, na jejich majetky nebylo, v duchu posvátného soukromého vlastnictví, sáhnuto. Museli však ze svých podniků propustit – stejně jako jejich křesťanští kolegové – tisíce inženýrů, techniků a účetních židovského původu. Jožka neměl žádnou šanci dostat zaměstnání odpovídající kvalifikaci maturanta klasického gymnázia.

Hitler přepadl 1. září 1939 Polsko.

Z Maďarska dosud bylo možné dostat se do Palestiny. Třebas tam dostat stipendium, pracovat v kibucu. Jenže Angličané – ve snaze získat si podporu Arabů – všemožně bránili vstupu židovských utečenců do země a jejich vojáci ilegální přistěhovalce z Hitlerem ohrožovaných oblastí Evropy pochyťovali, internovali nebo je vraceli do Evropy. O formování československých jednotek na Středním Východě přišla řeč až později.

Jožka se upíchnul v abiturientském kursu na textilní průmyslovce v Upejštu, severním předměstí Budapešti. Osazenstvo tvořili zpoloviny skuteční aspiranti, druhou půli pak zkrachované existence jako on. Studoval s ním například medik, Žid odněkud ze Žitného ostrova, jehož studia na lékařské fakultě v Bratislavě byla přelomena vejplů nastalými událostmi.

Blesková válka proti Polsku a jeho rychlé podmanění vyvolaly v Maďarsku protichůdné reakce. Horthyovci se netajili sympatiemi k panskému Polsku, s nímž je spojovaly podobné mravy a shodné postoje. Němcům měli za zlé nejen zdeptání spřátelené země, ale i to, že místo Poláků měli nyní na karpatské hranici za souseda Sovětský svaz. Jinak, v židovské otázce, již byl Hitler posedlý, byly s ním maďarské vládnoucí kruhy zajedno.

Každý mladík v branném věku se musel jednou týdně zúčastňovat předvojenského výcviku v organizaci „levente“. Za zpěvu vojenských pochodů, s atrapami pušek mládenci maširovali i jinak předváděli, o co na vojně jde.

Když se Jožka dostavil na cvičení „levente“ po páté nebo šesté, byl při nástupu vydán rozkaz, aby Židé vystoupili z řady. Vytvořili z nich zvláštní jednotku a místo dřevěných pušek jim přidělili lopaty. Poslušně hlásit se už museli nikoliv jako „levente“, ale jako výpomocní dělníci ve výcviku, přičemž se jim přestalo nadávat do „nemehel“ a „blbounů“, jak je u vojska běžné, stali se rovnou „židovskou pakáží“.

Od strýce Melichara z rodného Kosina docházelo Jožkovi stále méně peněz. Nebylo pochyb, že vysvědčení ani z gymnázia, ani z textilní průmyslovky mu v daných podmínkách k ničemu nejsou a že mu nezbyvá než se živit jen manuální prací. V roce 1940 nastoupil do učení ve zlatnické dílně na Rákocziho třídě. Učil se vyrábět zlaté prsteny a náušnice s nepravými kameny, levné, sériové zboží. „Erger, Berger, Goldberger – každý židák je gauner.“ Takové říkánky se tehdy v Maďarsku „nosily“.

Ani nejzarytější škarohlíd neviděl budoucnost tak černou, jaká ve skutečnosti byla. „Konečné řešení Židů se mělo týkat 74 200 lidí z Protek-

torátu Čechy a Morava, 88 000 ze Slovenské republiky a 742 000 lidí z Maďarska, včetně přičleněných území z jižního Slovenska, Podkarpatské Rusi, Sedmihradska a Vojvodiny. V tomto počtu byl zahrnut i Jožka Klein. A tak žil, jako by mu zbývalo bůhví kolik času. Večery často trávil v židovských společenských klubech, kde vystupovali přední pěvci a hudebníci, jimž bylo zakázáno koncertovat ve veřejných koncertních sáňích a zpívat v Opeře. Žil podle hesla „carpe diem!, užíj si dne.“

Oblíbenou frází antisemitů byl karikovaný hlad Židů po bohatství. Byl skutečně nenasytnější než u ostatních? Nešlo u nich o projev pudu sebezáchovy, o reflex, vypěstovaný staletými pronásledování? O zkušenost vstřebávanou generacemi, že v mezní situaci má více šancí ten, kdo něco má, že zůstat chudý se rovná ztrátě brnění, chránícího těla?

Z Jožkova rodného Slovenska bylo mezi 25. březnem a 29. říjnem odtransportováno do koncentračních táborů 50 774 dospělých Židů, 4 582 dětí ve věku od 4 do 10 let a 2 482 dětí mladších 4 let, celkem 57 837 lidských bytostí. Náklady jejich vystěhování, celkem 200 000 000 slovenských korun, uhradila slovenská vláda podle slovensko-německé mezistátní dohody. Velitel Hlinkovy gardy Šaňo Mach se nechal slyšet, že na 25. březen se bude vždy vzpomínat. „Nyní budiž naším nejvyšším zákonem vyvézt všechny Židy,“ prohlásil.

Jožka dostal povolávací rozkaz dostavit se 1. října 1942 na židovský pracovní útvar královské armády v Galantě, patřící tehdy Maďarům. Tam měli zůstat jen přechodně, než je odvelí na frontu. Užitečná práce tam nebyla, a tak, aby vojenští páni Židy zaměstnali, nechali je tahat kamenné kvádry a velká polena dříví z jednoho konce tánora na druhý a zpátky, nebo jedna setnina zahazovala příkop, který druhá den předtím vykopala.

V baráku se v prosinci 1942 Jožka seznámil s člověkem od filmu. Jmenoval se Jano Kadar. (Po válce se, to už měl Klein příjmení Klánský, radili, které exteriéry využít k natáčení filmu Obchod na korze, jenž svému tvůrci vynesl Oscara.)

Do Galanty došel rozkaz poslat do budapeštských kasáren Marie Terenzie dvacet truhlářů. Mezi prvními, kdo se přihlásili, byl jistý Szánto, který neměl k truhlářině daleko. Jožka se připojil a uspěl. Odjeli vlakem do hlavního města.

V židovských pracovních útvarech bylo běžnou praxí a oblíbenou kratochvílí bití. Postižení museli být rádi, že těch ran padlo poměrně málo.

Počátkem roku 1943 byla u Voroněže rozdrčena 2. maďarská armáda. Ztráty židovských pracovních jednotek, které hnala před sebou do mi-

nových polí, byly ohromné. V pekle pracovních lágrů zmizel i Jožkův bratranec Vojtěch. Upadl do sovětského zajetí, přes Duklu se vrátil do vlasti a záhy na prožitá utrpení v mladém věku zemřel.

Hitler byl posedlý plánem vyhlazení Židů. Nespokojil se s Horthyovou polovičatostí v této otázce. V dubnu 1943 si ho pozval na kobereček do Klessheimu a naléhal, že se Židy je třeba jednat jako s bacily tuberkulózy. Horthy slíbil, že se polepší, ale masové deportace do vyhlazovacích táborů, jak je už v roce 1942 provedli Tiso a jeho lidé na Slovensku, nenařídil.

Horthy, po ústupu nacistických vojsk na východní frontě usoudil, že osud Třetí říše je zpečetěn. Hitler byl jiného názoru. 19. března si regenta Maďarského království, jako 14. března 1939 Háchu, pozval do Berlína, a tam mu oznámil, že německá vojska již obsazují maďarské území. Za armádou přitáhlo do Maďarska gestapo a v Grand hotelu na Švábském vrchu se usídlilo komando pro „konečné řešení židovské otázky“ vedené Adolfem Eichmannem.

V různých krajích byli Židé soustředováni v ghettech a hleděli vstříc neodvratnu.

Tématem číslo jedna v kasárnách Marie Terezie se stalo, jak a kam utéct. Jožka si tajně opatřil revolver. Podařilo se mu vyjmout z kasárenské pošty chybně adresované psaní obsahující doklady o dva roky mladšího jistého Jánose Szerencése – v překladu Jana Štastného, dokladující jeho „árijský“ původ. Než obálku znovu zalepil, pořídil faksimile rodného listu a svou fotografii přilepil na v setníkově šuplíku nalezeném bianco tiskopisu prokazujícímu totožnost při vstupu do baráku.

K Budapešti se blížila Rudá armáda. Němci svrhli regenta Horthyho, odvezli ho do Reichu a na jeho místo posadili 16. října 1944 poslušnou loutku, šéfa Šípových křížů Ference Szálasiho, ve funkci „Vůdce národa“ (hlava státu a premiér v jedné osobě). Maďarští nacisté si dovedli představit „hungaristickou dunajsko-karpatskou velkovlast“ jako přívěšek Velkoněmecké říše. Šípáci, tak si říkali, vyváděli Židy z domů a u Dunaje je stříleli. Nebo je odchyťovali na ulicích, zavedli do ubikací a tam je umlátíli. Kasárna skýtala relativní bezpečí. Židovské muže se sebelepšími papíry při legitimování mimo ně prozradilo, jakmile museli rozepnout poklopec: obřízka je prozradila. Zatahování mužů do podloubí včetně prohlídky, co tají v kalhotách, se stalo v oněch dnech běžnou praxí ověřování totožnosti. Kasárna skýtala relativní bezpečí.

Po odchodu Horthyho železniční tratě, po nichž projížděly stovky vagonů s lidským nákladem k plynovým komorám v Polsku, nebyly pro

Eichmana již k dispozici, neboť vagony a lokomotivy se staly terčem spojeneckých náletů. Budapešští Židé byli namísto toho odvázeni do cihelen a podobných objektů, odkud byli vypravováni na dlouhý pochod po vídeňské silnici; mnozí byli po cestě ubiti nebo zastřeleni.

Ve strachu a zmatku způsobeném k Budapešti postupující sovětské armády se „János Szerencés“ podařilo z kasáren dezertovat. Uchýlil se do bytu jednoho tesaře, který s rodinou odjel k rodičům na venkov. Z obavy, že by v policejní evidenci objevili skutečného Szerencése, uvedl v přihlášce hůlkovým písmem ženské jméno ANUS, které teprve na orazítkované kopii upravil zpět na JÁNOS.

Za pošmorného odpoledne jednoho z nejkratších dnů roku 1944, když už to po několika týdnech v tesařově bytě nemohl vydržet, se „János Szerencés“ vypravil na procházku frontovým městem. Záchraně čtyři odhazují suť a uniformovaná šípácká domobrana vybízí čumily, aby se rozházeli. Na Nový rok padaly na město letáky vyzývající ke zbytečnému krveprolévání. V letáku stálo, že esesáci zastřelili sovětské vyjednavče přicházející s bílou vlajkou nabídnout podmínky kapitulace. Brzo byl Jožka jediným obyvatelem ve třetím patře domu, lidé se kvapem stěhovali do protiletectvého krytu, on jako poslední. Zběhů bylo na ulicích čím dál více a ani nebezpečí poklopcových kontrol ještě neminulo.

Z krytu byli lidé vysvobozeni v neděli 14. ledna 1945. Volali: „Už jsou tu Rusové.“

Kde najít nový domov nezatížený vzpomínkami?

Jožkovi se dostal do rukou novinový výstřižek, že v Čechách, kde byly po dobu okupace uzavřeny vysoké školy, budou starším studentům poskytnuty studijní úlevy včetně spojení státních a rigorózních zkoušek, aby byli odškodněni za ztracená léta. Odjel studovat práva do Prahy, kde je pro něj všechno nové, neposkvřené relikviemi prožitého, zajímavé. Podruhé si změnil příjmení, tentokrát legálně, na v češtině přívětivěji znějící Klánský.

Já se s Josefem Klánským seznámil na prahu normalizace. V pražském vydavatelství Orbis šéfoval vydávání několikajazyčného magazínu Solidarita, sloužícího k propagaci Československa v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Navštívil Zambii, aby se seznámil s ohlasem tamějších čtenářů na obsah toho měsíčníku, který čs. velvyslanectví zdarma distribuovala napříč rozvojovými státy, s nimiž jsme udržovali diplomatické styky. Zambie „účtovala“ s kolonialismem, hodlala jít cestou humanismu a socialismu, takového, jakým se jim jevil systém u nás

zaváděný Alexandrem Dubčekem. Proto také přijala řadu českých a slovenských expertů v oblasti geologie, stavebnictví, agrotechniky, medicíny, ba dokonce polovojenskou organizaci Zambia Youth Service vedli spartakiádníci z Československého svazu mládeže.

Státně-propagační časopis Solidarita byl dělán s velkou noblesou, čtenáře zbytečně neobtěžoval ideologickými náměty.

S nástupem sovětské okupace v srpnu 1968 se dostavila změna. Obsah připravovaného vydání musel schválit na ÚV KSČ jistý Mirek Novotný. Ten šéfredaktorovi začal k uveřejňování vnucovat prosovětskou propagandu, ba i své vlastní maloduché agitační články.

Redakce si poradila. Na velvyslanectví přicházely Solidarity s vloženými (nevšitými) aktuálními vložkami popisujícími, „jak nás Sovětský svaz právě zachránil“. Ty jsem z každého výtisku vyňal a vyhodil do odpadků. Můj nadřízený nenamítal. Teprve pak jsem časopisy dal do připravených obálek a odvezl na poštu.

Dokud ještě nebylo až tak zle, Orbis opatřil peníze na cestu Klánského do Zambie. Mému šéfovi Dr. Kebluškovu se podařilo dojednat přijetí u prezidenta Kennetha Kaundy. Já si pro tu příležitost koupil malý magnetofon a mikrofonek umístil na koberec mezi křesla debatérů.

Kaunda nejdřív v oddělené místnosti pohovořil s Kebluškem. Domluvili se, co má prezident říkat, aby to bylo skousnutelné. Rusů se dotkl jen v obecné rovině, podporovali přece národně-osvobozenecký zápas vedoucí k nezávislosti jeho země a aktuálně v Lusace pořádali velkou kulturní výstavu.

Usiloval jsem o umístění mého teď už přítele jako učitele novinářství v do vzdělávacích kurzech Evelyn Hone College of Further Education. Měli jsme v Zambii experty různého druhu – lékaře, geology, zemědělské inženýry..., ale plést se Angličanům do výchovy pracovníků sdělovacích prostředků v členské zemi Britského společenství národů, to byla ode mě drzost. Byli jsme přece už zas zpátky ve východní sféře rozděleného světa, se vším všudy. Kdyby Rusové tušili, čím vším jsem u Zambijců argumentoval, nebylo by pro mne do vlasti návratu.

Emočně jsem se každý třetí den připomínal řediteli fakulty „prostřednictvím jeho sekretářky – to bonboniérkou, to květinami.

Josef se po návratu zpátky domů uchýlil z Prahy do Vídně. V tu chvíli to ještě šlo. Tam napjatě čekal, jak v Lusace dopadne, zda může vzkázat do Prahy pro manželku Edgaru a objednat letenky do Afriky.

Co vám budu povídat. Na černém kontinentu strávili šest sedm let. Dokonce i jejich syn Ivan, klavírní virtuos, je v Lusace jednou navštívil a mj. vystoupil na večeru hudební společnosti.

Před penzí si J. Klánský v Praze vydělával jako česko-maďarský tlumočník.

S Edgarem napsali a po Listopadu vydali knihu o své cestě za socialismu do Izraele, s vízem, uděleném ve Vídni mimo pas, tak říkajíc na dlaň, aby ho doma nevyslyšali. Publikaci jsem si v antikvariátu objednal až nyní, netušil jsem, že existuje.

Nelson Mandela

V diplomatické praxi je pravidlem, že nově nastupující velvyslanec do funkce v zahraničí je přijat hlavou svého státu, u nás prezidentem, který mu předá pověřovací listiny, zvané tak proto, že jimi jej pověřuje výkonem funkce u hlavy přijímajícího státu.

Na Hradě mě uvítala herečka Bára Štěpánová z Havlova týmu, kam se dostala, protože v roce 1986 podepsala Chartu 77 a v roce 1989, krátce před Sametem, organizovala protestní běhy recesisticko-humoristické Společnosti pro veselejší současnost třídou Politických vězňů v Praze od Petschkova paláce k Jindřiské ulici, o nichž referovala Svobodná Evropa. Budiž je jí to uznáno coby třetí odboj. Na Pražském hradě se proslavila tím, že prezidentovi obstarala koloběžku, aby se po rozsáhlých chodbách snadněji dostával od jedné kanceláře k druhé.

„Budete muset počkat,“ upozornila mě Bára. „Pan prezident se šel vyčurát. Jistě uznáte,“ dodala, „že i prezident musí čurat.“ Nečekal jsem dlouho. Uveden jsem byl do místnosti s dlouhým stolem, v jehož čele seděl zahraničně-politický poradce prezidenta Alexandr Vondra, a ocitl jsem se tváří v tvář prezidentovi (tehdy ještě) ČSSR. S Havlem jsem předtím přišel do styku v roce 1987 na Městském soudu v Praze, kde stál v zástupu příznivců Jazzové sekce, kterou soudili pod záminkou neplacení daní z vydavatelské činnosti. Stál mlčky v houfu, kouřil jednu marlborku za druhou. Na otázku přitomně zpravodajky americké agentury, jak dlouho byl komunisty vězněn, odpověděl, a já přeložil, pět a půl roku. Havla jsem dlouhodobě ctil. S napětím jsem poslouchal, když v zahraničním rozhlasu četl Jan Tříška jeho esej Slovo o slovu, což byla děkovná řeč za Cenu Frankfurtského knižního veletrhu, která byla Havlovi v nepřítomnosti udělena roku 1989. Havla tehdy zadrželi a vyslyšali, když si šel na velvyslanectví SRN pro vízum. Místo něj poslal normalizační ministr kultury Milan Klusák do Frankfurtu spisovatele Petra Prouzu. Vystupování V. Havla v listopadu 1989 uznával všechn lid.

Prim na audienci měl Vondra. Zeptal se mě, jestli jsem četl poslední depeši člověka, kterého na postu vystřídám. „O čem to bylo?“

zajímal se prezident. „To jsme ti ani nedávali,“ odušil tázaný. Ukázalo se, že můj předchůdce požádal o pozdrzení svého odvolání ze zahraničí, když to nejde z politických důvodů, tak proto, že jeho manželka má astma a africký vzduch jí svědčí. (I takové ohledy hrají roli při umisťování velvyslanců; ostatně, při vysílání opravářů traktorů rovněž.)

Konečně se pan prezident obrátil přímo ke mně. Ve vězení prý četl knihu o hrdinství Nelsona Mandely. Velice obdivuje jeho životní příběh. Ví, že Britové právě konali na počest Mandely velkolepý koncert. „Nemohli bychom také my v Praze uspořádat něco podobného? Na mé pozvání?“, ptal se Havel. A dodal: „Pokud ale už to nemá v úmyslu zorganizovat Dubček. – „Předseda parlamentu k nám Mandelu nepozval,“ povídám. – „Tak tedy by se koncert mohl konat pod mým jménem,“ rozvinul Havel svou myšlenku. A dodal: „Co mám pro to udělat?“ „Nic,“ odpověděl jsem. „Vrátím se na ministerstvo, napíšu záznam a věc se rozjede.“

ČSSR bojkotovala jihoafrický režim apartheidu. Náš zastupitelský úřad v Harare udržoval kontakty s tamějším rezidentním představitelem osvobozené organizace Africký národní kongres (ANC), jehož prostřednictvím bylo možné Mandelu do Prahy pozvat. Čas byl pro to zralý. Zralejší než když Mandela, laureát Sacharovovy ceny 1988, společně s jihoafrickým prezidentem de Klerkem, obdržel později také Nobelovu cenu míru za podporu lidských práv a o jeho návštěvu usilovali všude.

Druhý nebo třetí den po přijetí na Hradě jsem společně s vydavatelem jihoafrického krajanského časopisu Našinec Jiřím Trojákem navštívil pražského arcibiskupa Františka Tomáška. Poté jsem se Trojákovi v restauraci Na Malovance svěřil, o čem se mnou mluvil prezident. Ukázalo se, že v názoru na Mandelu se neshodneme. Spolubesedník byl ovlivněn tím, že jeho syna za apartheidu přizabila bomba bojůvky ANC Umkhonto we Sizwe (Kopí národa) ve vrátnici továrny, kde pracoval. „Víte,“ řekl mi, „kdyby se byl soudce v kauze Rivonia ve čtyřiašedesátém roce špatně vyspal, dostal by Mandela ne doživotí, ale tres t smrti. A zasloužil by si ho.“

Troják mě požádal, zda bych mu mohl sjednat přijetí u pana prezidenta. Řekl jsem, že to nedokážu. Mohl bych se pokusit zprostředkovat jeho setkání se Sašou Vondrou, jeho poradcem, s Havlem ne. Tak aspoň tak, souhlasil krajan.

Když jsme se znovu sešli za pár dnů, hlásil mi Troják, že prezidentskou kancelář navštívil. Přes Vondru se propracoval až k Havlovi. Vytkl mu, že hodlá pozvat Mandelu do Československa. Prezident se prý bránil: „Mluvit snad můžu s každým, ne?“

Nelson Mandela se krátce setkal s Havlem, Dubčekem a Čalfou, když byl 25. – 26. května 1992 v Praze tranzitem. Pak už ne. Podle česko-italského sociologa Václava Bělohradského „Havel-prezident disidentem být přestal, stal se bojovníkem za kauzu Západu,“ hlavně USA. První prezident ČR opustil krédo o pravdě a lásce, která zvítězí nad lží a nenávisť, uvěřil v mýtus o americkém vítězství ve studené válce a ve jménu uplatňování lidských práv ospravedlňoval násilná americká dobrodružství (Jugoslávie, Irák, Guantánamo atd.).

Mandela byl z amerického seznamu teroristů odstraněn teprve roku 2008. Namísto něho se Havel rozhodl pozvat k nám z Indie dalajlámu, aby s ním meditoval. Buddhismus a Tibet s ním spojený se pro něj stal zdrojem duchovních podnětů, tvrdil. Jednota bratrská tolik ne. V dalajlámovi byl kromě toho shledáván „bojovník proti komunismu“.

Leč, věnujme se dál Mandelovi. K naší zemi měl „otec jihoafrického národa“ vztah sahající do historie. Během výkonu své prezidentské funkce v letech 1994 až 1999 několikrát vysoce ocenil zásluhy církve Moravských bratří při rozvoji Jižní Afriky. Výrazem tohoto uznání bylo přejmenování jeho rezidence v Kapském Městě v roce 1995 na Genadendal.

Má se to takhle. Za původními obyvateli jižní části Afriky (Sany, Křováky) přijel roku 1737 pastor Jiří Schmidt z Kunína (nyní okres Nový Jičín) a mezi nimi chtěl žít. Bylo mu necelých 28 let a už měl za sebou 6 let vězení a zkušenosti pronásledovaného štvance. Tak odměňovala katolická vládnoucí elita protestantské aktivisty na Moravě v první polovině 18. století. Odmítl působit v Kapském Městě a odešel pěšky do pustiny. Duchovní Holandské reformované církve, v té době jediného oficiálního náboženství v Kapsku, se domorodcům nevěnovali. Většina farmářů pokládala původní černé obyvatelstvo za nehodné víry, ďáblový děti, černé zboží či dokonce za černý dobytek.

V Paviáním údolí, vzdáleném cca 120 km od Kapského Města, uprostřed území Koikoiů, daleko od bělošských farem se rozhodl Jiří Schmidt postavit chýši podobnou domorodým obydlím a sys-

tematicky začít vyučovat nejen křesťanství, ale naučit Křováky číst a psát a vykonávat řemesla. Tím se stal trnem oku farmářům, a když v roce 1742 začal domorodce dokonce křtít, začala proti němu Holandská reformovaná církev brojit. Sama si vymezovala právo na křest a chtěla rozhodovat o tom, kdo bude a nebude pokřtěn. V roce 1743 Schmidta povolali do Kapského Města a poslali do Holandska, kde se mělo rozhodnout, zda je jeho činnost v pořádku, či ne. V té době měla komunita Moravských bratří v Paviáním údolí 47 věřících domorodých Koikoiů. Holandské autority již nedovolily Jiřímu Schmidtovi, aby se do Afriky vrátil. Malá africká komunita zůstala bez pastora a všichni předpokládali, že zanikne.

Nestalo se tak. Na Schmidtovu práci v Paviáním průsmyku (Baviaanskloof) dnes navázali další bratří. Na místě původní misie Jiřího Schmidta byl založeno středisko Genadendal, které se postupně stalo náboženským, kulturním a vzdělávacím centrem Moravských bratří v oblasti Kapska.

Dnes je v Jihoafrické republice více než 100 000 členů Moravské církve, potomky Komenského Jednoty bratrské. Její duchovní zaváděli do pěstování kulturní plodiny, zavedli řemesla, změnili pohled domorodců na medicínu. Ve společenství Moravian Church je vyšší procento vzdělaných lidí než u jiných skupin obyvatel.

Na rozdíl od jiných křesťanských církví v historii Jednoty bratrské nenajdeme temné místo.

O tom, jak moc si Mandela Moravských bratří vážil, svědčí, že nedaleko jejich současného ústředí v Gautengu (Zemi zlata) nechal postavit „Mandelův dům“.

Prvním Čechem, který se s Mandelou oficiálně sešel po jeho propuštění z dlouholetého vězení v únoru 1990, byl můj bezprostřední předchůdce v Zimbabwe. Velvyslanec Václav Jurník s Mandelou rokoval v Harare třikrát v březnu 1990.

Já měl na prvního černošského prezidenta JAR štěstí u příležitosti jeho státní návštěvy na pozvání zimbabwské hlavy státu.

Diplomatický sbor byl zvyklý třet hodiny na letišti u příležitosti příletů a odletů vzácných zahraničních hostů. Nejvzácnější z nich byla britská královna. Její přílet ohlásili, tuším, na desátou hodinu. Přesně v ten určený čas letadlo ne, že by přistálo, nýbrž na minutu přesně už zarolovalo na plochu před seřazené členy vlády a diplomaty. Bůh sud, jak to ve vzduchu kapitán zařídil, aby nepřiletěl

ani dřív, ani později. Každému z naší suity podala Alžběta II. ruku v bílé rukavičce.

U příletu Nelsona Mandely do Zimbabwe jsem z nějakého důvodu chyběl. Zúčastnil jsem se banketu na jeho počest. Od Trojáka vím, že když ho nepověsili, byl Mandela celých 27 let prominentním vězněm. Od Havla vím, že skutečně byl. I jeho samého si komunisté ve vězení přes všechny strážně kriminálu svým způsobem hýčkali. Co kdyby v budoucnu, které jim ovšem připadalo velmi, velmi vzdálené, bylo vhodné, nebo dokonce nutné, s ním vyjednávat.

Banketu jsem si užil. Vedle mě za velkým kulatým stolem seděla dáma, jsem úkosem zahlédl, že jde o Angeline Kambovou, choť prorektora univerzity. Po výměně zdvořilostí jsem jí vyčetl, že Zimbabwe si škodí ukončením bezvalutového, výměnného, tzv. barterového obchodu s naší republikou. Mohli by od nás za svůj tabák dostávat stále víc vysokozdvížných vozíků potřebných pro tabákový průmysl a dalších strojírenských výrobků. Sousedka mi vlepila, že jsme na tom se Zimbabwe přibližně stejně, oběma nám chybí světová měna na obchodní transakce, takže si nemáme co vyčítat. Moje tvrzení, že radši budeme za dolary kupovat viržinský tabák z Turecka, které je od nás za humny, nebrala. Ať si posloužíme!

Po přípitcích a aperitivech jsme se dali do jídla. Na grandiózních společenských akcích je zvykem, že každý si decentně uždíbne od toho a onoho, však se doma dojíme, říkají si zpravidla hosté, jen aby si někdo nemyslel, že přišli hladoví. Díval jsem se přes celý sál na Mandelu. On porci, jak mu ji přinesli, snědl celou. Na talíři nezůstalo nic. V tu chvíli jsem uvěřil, že, byť mezi vězni prominent, na ostrově Robben Island skutečně dřel v kamenolomu, možná často o hladu, a že jeho silikoza není propagandistickou kličkou, nýbrž následkem těžkých podmínek trestanecké práce. Mandela se v mžiku stal mým člověkem.

Nebyl jsem u příletu, budu u odletu, umínil jsem si, aby se mi dostalo příležitosti stisknout Mandelovi ruku. Na letišti jsem se vypravil v předstihu. Dorazil jsem příliš brzo. Zřízení mě informovali, že jihoafrický prezident teprv na stadiónu zahajuje zemědělskou výstavu. Jel jsem tedy zpátky do města, se zapnutým rádiem. Skutečně, zrovna řečnil. Stavil jsem se u lůžka Emila Matouška, hostinského Německého klubu, kterému jsem za pár dní měl zatlačit oči. Z jeho stavení znovu pospíchám na letišti. Uplynulo pár minut a dohnala mě prezidentská kolona. Když se dostali na

mou úroveň, začali mě policejní motocyklisté vytlačovat ze silnice. Nedal jsem se. Předjeli mě nakonec, ale i tak se mi podařilo dojet na letišti včas.

Mandela se před schůdky do letadla loučil s představiteli zimbabwejského státu a zahraničními diplomaty.

Vecpal jsem se do zástupu podle své seniority.

Mandela mi podal ruku!

Otec Hancko

Do Harare jsme přiletěli ráno. Odpoledne už jsem seděl, s manželkou a oběma dcerami, v „extrovně“ pohostinství krajana Emila Matouška, zvaného Německý klub. Extrovna byla místnost s kulatým stolem, vyhrazená Čechům a Slovákům, kteří by ale sami hostinského, absolventa architektury na Lipské univerzitě, vzhledem k omezeného počtu neuživil; proto je klub podle převažujících klientů „německý“.

Hned v prvním týdnu svého velvyslaneckého působení jsem se také setkal se slovenským jezuitským misionářem Dr. Eduardem Hanckem. Oba pánové mi pomohli doplnit adresář „našinců“, tedy krajanů, o exulantské rodiny, o něž předtím čs. velvyslanectví nejevilo zájem, či oni o ně.

Sám pater Hancko se, jak říkal, vyhýbal čs. diplomatické misi obloukem, „aby ma nestrčili do vreca a neodoslali do Prahy.“

V šedesátých letech jsem – tehdy velvyslanecký atašé v Zambii, kamarádil s jezuitským duchovním otcem Max. Prokopem. Narodil se v roce 1910 v Dubnici u České Lípy, gymnazium vystudoval u jezuitů v Bohosudově u Teplic, r. 1928 vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova, absolvoval filozofii v Nijmegen (Nizozemí), teologii v londýnské Heythrop College, kde byl vysvěcen za kněze, aby v prosinci 1939 vstoupil na africký kontinent. Muž hubené postavy, vysoce inteligentní a neúnavně činný: od profesorské katedry spěchal k psacímu stolku, pak sedl za volant džípu, aby byl mezi farníky, den končival v diskusním kroužku pozdě v noci, ale ráno vstával brzo. Zakládal, organizoval a řídil zambijské školy. Jeho zásluhou bylo zřízeno v oblasti měst Lusaky a Kabwe na 150 škol základních, 5 středních a učitelský ústav v Chikuni.

V korupčních poměrech mladého afrického státu měli diplomaté zakázáno obracet se přímo na úřady a přes diplomatický protokol MZV každá žádost o přijetí vázla až k zapomnění. Otce Prokopha jsem proto „úkoloval“, aby to či ono naším jménem vyřídil s tím a tím ministrem – skoro všechny svého času učil v misijních zařízeních a měl na ně vliv i nadále. Tak se mi například podařilo

vyjednat, aby Krátký film Praha natočil film o cestě národně-osvobozenického hnutí k dosažení nezávislosti země na Britech. Nebo aby se ředitelem Livingstonova muzea v Livingstonu u Viktoriiných vodopádů stal český vědec.

Právě s ohledem na možnou spolupráci s misionáři z naší země jsem v Praze v přípravném období studoval v knihovně Arcibiskupského paláce problematiku působení českých a slovenských kněží v Africe. Můj ředitel na ministerstvu nebyl rád, že jsem věčně mimo jeho dosah. Proto jsem mu na druhý den přinášel záznam, kde jsem byl a co jsem se tam z hlediska nadcházejícího pověření dozvěděl. Kopie těch záznamů jsem si pak vzal do Afriky s sebou a naplňoval svá předsevzetí.

Prokoph i Hancko byli ze služby v provinčních školách po úbytku sil přeloženi do hlavního města na dožití.

Sotva jsem měl krajanskou komunitu v mém novém působišti pohromadě, založili jsme *Klub českých a slovenských krajanů v Zimbabwe* a domluvili se na konání „krajanských pátků“ v prvním týdnu každého měsíce. Setkávali jsme se na „kus řeči“ zpestřený jednou bryndzovými haluškami (úlohu slovenské bryndzy dobře zastane řecký sýr feta), podruhé například gulášem nebo buchtami. Jindy nám sluha Bonifác uvařil dršťkovou polévku podle českého receptu. (Bonifác si zakládal na tom, že dobrá služba přináší ovoce. Bohužel ho můj nástupce vyhodil.) Ženské besedy o dětech a o vaření, chlapi se věnovali lahváčům. Starousedlíci vzpomínali, jaké to bývalo za časů Rhodésie, a jaké to bylo doma, než z domova odešli. Před válkou, za protektorátu, nebo po válce.

Batovský penzista Josef Pytlík, který měl v provinčním městečku farmu, slíbil poskytnout pro krajanské setkání volka. Zabít že ho ale nedokáže. Připravili jsme landrover, zvíře měl zastřelit Pepa Pinkas původem z Budějovic; jediný spoluobčan, který mi od začátku, nestydatě mile, tykal. Vlastnil arzenál zbraní, však také každou chvíli obhajoval na policii nějaký přestupek. Jenže, ouha, k odjezdu do Gweru se nedostavil, vespával po „opici“. Zvíře namísto něj usmrtil místní policista.

Českou diplomacii pan Pytlík neměl v přílišné oblibě. Sotva Československo otevřelo v Zimbabwe velvyslanectví, už se dotazoval, jestli je v Praze veden jako Čech, když do ciziny odejel coby protektorátní občan. Potvrzením o české příslušnosti se pak všude vytaho-

val, takže mu Zimbabwané dlouho odmítali vydat jejich pas. Z těch průtahů a obtíží vinil nás.

Pytlíkova zimbabwská epopej byla součástí plánu Jana Antonína Bati na záchranu firmy, pakliže Hitler rozpoutá válku. Batův nejužší tým začal posílat do světa malé jednotky lidí, kteří měli k dispozici základní stroje a materiál a kteří uměli jazyky a byli schopni činnost uskutečňovat vlastní nápady. Tito čeští Honzové měli budovat základny pro budoucí batovské fabriky. Zde byla založena první továrna ve Gwelo, nyní Gweru. Do jednotek byli přednostně vybíráni židovští pracovníci, několik stovek jejich rodin se tak dostalo z dosahu führera. Pytlík podle jména nebyl Žid. Jeho paní ano.

Na Cyrila a Metoděje, na Mikuláše, před Štědrým dnem a před Velikonocemi měly pátky slavnostní až religiózní charakter. Všichni jsme se dostavili v lepším oblečení, i s dětmi, otec Hancko zažehl na pulpitu gazeba (afrického altánu) svíčku a měl k nám promluvu. K pokleknutí nás v žádné fázi nevyzýval, ani k modlitbě: mnozí mladí se ani modlit neuměli. Stalo se, že jednou svíčku ve svém kufříku, v němž měl i kněžské roucho, nenašel. Vyslal jsem na všechny světové strany chlapy v autech, aby sehnali svíčku. Jeden z nich ji přivezl. Když ji otec Hancko zapálil, závan větríku hned plamínek uhasil. Obřad pokračoval jakoby nic, rituálu bylo učiněno zadost. Když v Praze umřel kardinál Tomášek, uspořádali jsme laickou panychidu. Pater Hancko předal slovo mně. Vyprávěl jsem, jak jsem v osmdesátých letech před svatovítskou katedrálou a na Hradčanském náměstí pořídil seriál fotografií pražského arcibiskupa a českého metropolity, a o svém setkání s ním v Arcibiskupském paláci, když jsem mu album předával.

Několikrát se na krajanský pátek dostavila sestra zimbabwského prezidenta Sabina. Kvůli Hanckovi, kterého měla ráda ještě z dob, kdy byl Robert Mugabe v letech 1964 – 74 ve vězení a pater navštěvoval a utěšoval jejich rodinu v Kutamě, 80 km jihozápadně od hlavního města, kde vedl chlapeckou školu. Tam přišel ke svému totemovému jménu *Gushungo*, což je v jazyce tamějšího podkmenu etnické skupiny Šona pojmenování jistého druhu krokodýla. Se Sabinou jsem se seznámil u belgické velvyslankyně, která mě s ní stýmovala v jakési venkovní hře s koulemi. Druhou prezidentovu dceru jsem neznal.

Někdy se o pátku zastavila choť amerického velvyslance, původem Češka. S jejím manželem jsem si, kdykoliv jsme byli spo-

lu, neměl moc o čem povídat. Paní byla jiná, však říkám, naši krve.

Čtveráci z řad posrpnových emigrantů si rádi otce Hancka dobírali, snažili se ho třeba opít. Neměl jsem rád ty šprýmy. Nesnáším plané bazírování na ateismu a posmívání se kněžskému povolání, jak se projevovali nezralí mladíci, kteří začasto do jižní Afriky emigrovali z jiných než politických důvodů, třeba proto, obrazně i doslova řečeno, že se v Budějicích nedaly sehnat džínsy.

Pamatuji, jak jsem s otcem Hanckem vyjel do provincie. V opuštěné cihelně tam po hodinách měly bohoslužby různé denominace. Ruku jsem si podal se všemi farníky. A že jich bylo!

Jindy jsem se zúčastnil pastoračního setkání otce Hancka s dětmi. Na stadionu jich seděla stovka nalevo, stovka napravo, stovka před čelem kazatelny. Otec chvíli mluvil na tu, potom na onu stranu, pak doprostřed. Děti poslouchaly, ani nedutaly. Byl jsem na mého krajana pyšný.

Manželka stála o to, aby nás otec oddal církevně. Viděla to tak, že svazek uzavřený před Bohem je pevnější. Otec nebyl proti, ale žádal ujištění, že moje první žena nebyla pokřtěna. Vzkázal jsem do Prahy, odkud přišla zpráva, která oddavky znemožnila: první manželka podstoupila (nikdy jsme o tom nemluvili) křest pravoslavného ritu.

Po půl roce mě rodina opustila – manželka přijala zaměstnání na velvyslanectví USA v Praze – a další čtyři roky jsem trávil v cizině sám.

Zeny diplomatů nemají v rozvojových zemích lehký život. Pracovat na zastupitelském úřadě jim není dovoleno. Mohou se v místě přidělení věnovat například charitativní činnosti. Ta je ale závislá na podpoře z ústředí. Byl případ, že po návštěvě poslanců v Namibii prosazovala jedna členka našeho parlamentu, aby čs. stát poslal tamějším ženám několik šicích strojů, že si s jejich pomocí budou obstarávat živobytí. Nepodařilo se. Víím, teď je to jiné, máme různé nadace zaměřené na zahraniční pomoc. Bezprostředně po roce 1989 nic takového nebylo.

Zimbabwská televize vysílala každou neděli večer interview s některým zahraničním představitelem natočené během téhož dne. Pořad měla na starosti roztomilá redaktorka, jejíž strýc vedl jezuitskou misií v hlavním městě před otcem Hanckem. Nejdřív mi bylo příjemné, že se štáb tu a tam u nás zastaví a natočí se mnou pár

slov, jimiž mohu propagovat, co v Zimbabwe děláme a co nabízíme. Líčil jsem například, že sládek z Benešova u Prahy vede pivovar v Chiredzi u mozambických hranic a přesvědčoval publikum, že náš průmysl dodává „na klíč“ minipivovary. Proč dopravovat pivo dlouhé míle, když v každém větším městě může stát vlastní pivovar? Jindy jsem vedl řeč na téma, že s růstem životní úrovně by kratší vzdálenosti mohli místní lidé překonávat na naší Babetě spíš, než na jízdním kole. Mluvil jsem také o dodávkách vysokozdvizných vozíků z Desty Děčín, které pracují na hararské tabákové burze, po newyorské největší na světě. V minulosti byla největším producentem tabáku Severní Amerika, zejména USA. V současné době jsou velkými pěstiteli Čína, Indie, Brazílie, ale i africké země jako Zimbabwe, sousedící s ní Malawi a na západě Kamerun. Pro pěstování se nejvíc hodí tabák virginský (*Nicotiana tabaccum*). Za předválečné republiky Československo dováželo virginský tabák z Turecka, po vyhlášení nezávislosti Zimbabwe odtud. Ministr Dienstbier stál o to, abych před odletem do Harare navštívil ředitele Desty Miroslava Grégra a projednal s ním pokračování dodávání čs. zdvihačích zařízení, které bylo zahájeno už v době Rhodesie, výměnou za virginský tabák pro Kutnou Horu. Jindy jsem se do televize rozpovídal o tom, jak se osvědčují v Zambii, dřívější Severní Rhodesii nákladní auta Tatra při zpevňování vozovky z Lusaky do Mongu, a jejíž zprovoznování po každoroční sezóně dešťů nestačily anglické caterpillary. Rozhovor probíhal vždy na zahradě, do mrňavé kanceláře bychom se s kameramanem, moderátorkou a osvětlovačem nevešli. Nebylo stromu, pod kterým bychom na zahradě postupně reportážní rozhovor nenatáčeli.

Postupně už jsem se těm televizním návštěvám vyhýbal. Kdykoliv redakci vysadila nějaká vzácná zahraniční návštěva, byli u mě. Nebylo pozadí, před kterým bych pro kameru neseděl, nebylo téma, o němž bych už nehovořil. Smlouval jsem: „Dám vám moravskou slivovici, karlovarskou becherovku vám dám, jen mne prosím nepovídejte!“ Jednou jsem nechal štáb sedět u kávy a odjel hledat svého zástupce, aby vystoupil místo mě. Nebyl doma.

Z přátelství s Hanckem jsem byl zván na společenské podniky apoštolské nunciatury. O tom se mému polskému kolegovi mohlo jen zdát. Nuncius se někdy ve vyprávění věnoval vzpomínkám na svou předešlou štaci, kdy se u něj na velvyslanectví Svatého stolce v Panamě ukrýval v prosinci 1989 samozvaný diktátor gen. Manuel

Noriega. Nunciaturu obléhalo vojsko a davy rozlícených Panamců. Hrozilo, že s generálem naloží jako svého času Italové s Benitem Mussolinim. Vědělo se, že vládce nesnáší hard rock. Okupantská americká armáda proto na nunciaturu namířila tlampače vyhrávající bez přestání heavy metal, aby ho vypudila. Než Noriega 3. ledna 1990 vyšel na ulici a Američanům se vzdal, vymínil si, že to bude v noci a v generálské uniformě. Byl dopraven do USA, aby v tamější věznici strávil 40 let. (Stejný hon s ještě tragičtějším vyústěním uspořádala roku 2003 vojska USA z příkazu George W. Bushe na iráckého prezidenta Saddáma Husajna.)

Otec Hancko se chystal podniknout cestu do Jihoafrické republiky. Objevil se u mě po měsíci. Stěžoval si, že mu na autobusovém nádraží před odjezdem někdo ukradl peníze i zimbabwský pas. „Tak jste neodjel?“, říkám. „Prečo nie? Na hraniciach boli chlapi, ktorých som volakedy učil. Pomohli mi.“ – „Budete mít jistě potíže s vydáním duplikátu pasu,“ povídám. – „Na čo je mi, veď teraz mám ten od vás.“ Takhle mě za celou kariéru za vydání československého pasu nikdo nepochválil!

Denně jsem poslouchal vysílání Rádia Praha a v šest hodin ráno anglické vysílání Deutsche Welle. V jejich zprávách hlásili, že zemřel Willy Brandt. Vzbudil jsem řidiče a poslal ho pro otce Hancka. Spolu jsme napsali kondolenci – duchovní mají při vyjadřování soustrasti košatější sloh – a v devět, kdy se otevírají úřady, ji řidič předal na velvyslanectví SRN. V poledne byla jakási společenská akce. Cítil jsem, že německý velvyslanec po mně pase. Když mě dohonil, řekl: „Víš, od koho jsem se dozvěděl o smrti Brandta? Od tebe.“ Postěžoval jsem si, že smrt může postihnout také Alexandra Dubčeka a že nemám kondolenční knihu. Kolega mi řekl, že má tři: jednu NDR, druhou SRN a třetí bianco. Tu mi dá, budu-li jí potřebovat. Roku 2014 State Department uveřejnil příznání, že se smrtí socialisty Brandta marně počítali Richard Nixon a Henry Kissinger už v roce 1973, kdy mu byl vyjmut nádor na hlasívkách. Dubček zemřel v důsledku autonehody. Němci smuteční oznámení opentlili všemi Brandtovými funkcemi. Já nechal vytisknout v černém rámečku jen to, že umřel Alexander Dubček. Dost na to, aby se u našich kondolenčních listin tvořily fronty. Z Prahy mi vzkázali, abych si popsanou kondolenční knihu nechal na památku, že o ni archiv MZV nestojí. Stejně jsem ji poslal a pro sebe jen oxerodoxoval.

Lámala se federace, dělil majetek, čs. diplomaté se hlásili k jednomu či druhému samostatnému státu. Na výhradní přízeň otce Hancka si činili nárok Slováci. Ješitný slovenský chargé d'affaires, původně můj podřízený, a jeho česká manželka dávali znát, že si už žádný „Klub českých a slovenských krajanů v Zimbabwe“ nesmíme jen tak dovolit. Byla to překonatelná potíž. Po cestě z domu předsedkyně našeho sdružení Hany Mabhenové, která mi slovenskou námitku tlumočila, jsem změnil směr a zastavil se v tiskárně, aby nám vytiskli logo pozměněné na „Klub středoevropských krajanů v Zimbabwe“ a krajanské pátky pokračovaly, s účastí všech, jako od začátku. Dotyčný chargé d'affaires a. i. byl díky bohu brzo vystřídán. Na Slovensku zrestituoval větší majetek, vzápětí potom v Praze konvertoval na českou příslušnost a stal se bossem v jedné bance.

Kdykoli se otec Hancko zastavil, nabídl jsem mu, aby zůstal na oběd. Obědval jsem skromně. Pravdivě mi můj zástupce často žaloval, že sluha si pro sebe bere větší kus masa než já. V Zimbabwe je zvykem, že sluha jí totéž, co ten, pro koho vaří. Otec, než vzal do ruky příbor, vždy děkoval za boží dar, kterého se nám dostává.

Dlouhou dobu jsem si umíňoval, že musím být k němu upřímný. Narušil jsem to jen jednou. Vrátil se z návštěvy Slovenska a přivezl mi bryndzu. Když jsem ji rozbalil, byla už po té dlouhé cestě plesnivá, na vyhození. Po měsíci jsem na dotaz, zda mi chutnala, zalhal. Jednou jsem při obědě sebral odvahu a říkám: „Otče, musím se vám k něčemu přiznat. Snažil jsem se uvěřit v Boha, ale nepodařilo se mi to.“ Čekal jsem, že se zvedne a odejde. Namísto toho odpověděl: „Vy veríte viac ako druhí.“ A jedli jsme dál.

Nikdy jsem si netroufl zeptat se otce Hancka, zda byl někdy v pokušení porušit celibát. Vyprávěl mi o tom v intimní chvíli sám. Za rhodeského Smithova režimu ho poslali do USA, aby tam obhájil doktorát z pedagogiky. Studium mu šlo lehce, měl bohatou praxi učitele ve dvou misijních školách, takže vbrzku byl s to dokonce doučovat jednu americkou studentku. Líbila se mu. Když se s ním v závěru kursu loučila, dala mu prý na sebe telefon. Sotva odešla, otec lístek s tím číslem honem spláchl na toaletě, aby odolal pokušení.

Rodiny svých farníků, když bylo třeba, „dával do poriadku“, tak to jmenoval. Chlapci „osmašedesátníci“ se mu za to vysmívali. Jak může upevňovat vztahy v manželství, když žádné neprožil? Já mu rozuměl. Strávil jsem v Zimbabwe čtyři roky bez rodiny, tu a tam

jsem doprovodil brazilskou kolegyni a její dcerku do kostela, ale jinak jsem byl obdobně sám, oddán jen profesi.

Krajané se lišili, pokud jde o vztah k původním obyvatelům země, kde našli druhý domov. Emil Matoušek byl za Rhodésie členem pohotovostní gardy bránící rasistický řád země, v duchu přesvědčení Winstona Churchilla, že domorodcům jen ublíží, když si budou sami vládnout. Nedaleko Bulawaya, kousek od memoriálu, kde byl pohřben Cecil Rhodes, jsem navštívil českého lékaře MUDr. Zdeňka Cakla původem z Brna. Byl už v senilním věku, těžko chápal, kdo jsem, mluvil se mnou převážně anglicky a tvrdošijně mi opakovaně ukazoval mapu země, z níž pochází. O něm se vypráví, že ho v době boje za nezávislost postřelili afričtí partyzáni. Nedbal, že je sotva živ, a ošetřoval jejich raněné. On i otec Hancko sdíleli s Afričany úděl prostého lidu. Černá Afrika byla pro ně šťastnou sudbou.

O povaze mnohých lékařů z řad vyslaných čs. expertů do býv. Rhodésie si nečiním iluze. Vzpomínám, jak pořádali z Lusaky výlety za lacinějšími jablky vykazované jako návštěvy pacientů. Až přijel do hlavního města Zambie z nemocnice v buši MUDr. Stefan Adamík, epigon Dr. Hancka a Dr. Cakla; v hlubokém vnitrozemí obětavě léčil pacienty a lovil zvěř, aby měli v nemocnici co jíst. Na rozdíl například od lékařky, o níž se zmiňuje ve své knize emeritní velvyslanec Jan Žižka. Pořád usilovala o prodloužení kontraktu Polytechny v Alžírsku, aby si po roce 1989 šla stěžovat ministru Dienstbierovi, jak za komunistů trpěla jako závodní lékařka v El Hajdaru.

Celé měsíce mě už nehřálo slunce Afriky, když otec Hancko podnikl druhou cestu do vlasti. Ze Slovenska měl namířeno do Prahy, kde jsme se měli setkat. Bohužel, v Bratislavě umřel.

Zádušní mši odsloužil jeho nástupce ve farním katolickém kostele Mabelreign 5. května 1995, zatímco kosti obětavého misionáře práchniví v zemi, z níž vzešel, kde byl v roce 1948 vysvěcen za kněze a odkud jej roku 1951, v 31 letech, jezuiti vyslali na misijní službu do Rhodésie.

Přišel jsem o dva blízké přátele, misionáře, sloužící Bohu a lidem na území někdejší Rhodésie, jeden na severu, druhý na jihu nyní rozdělené země. Ztratil jsem otce Prokopa i otce Hancka. O to víc jsem po návratu ze své africké mise kultivoval nové přátelství – se Zdeňkem Čížkovským, příslušníkem řádu oblátů, který v Údolí tisíce pahorků v Jižní Africe postavil kostel zasvěcený Pražskému

Jezulátku. Jeho poslední životní zastávkou byla farnost v Táboře – Klokotech. Navštěvoval jsem ho společně s kolegyní z jihoafrického velvyslanectví. Za všechny naše lidi, co se obětovali v duchovních službách africkým neprivilegovaným, jsem Čížkovského navrhl a prosadil na udělení Ceny Jana Masaryka Gratias agit. V den slavnosti předání Ceny jsem k němu vážil cestu šoférováním ministerským autem. Právě upevňoval tašky na střeše fary. Sestoupil ze žebříku, rychle se převlékl a vyrazili jsme do Černínského paláce na Hradčanech.

Teprve teď poctivě končí mé vyprávění o otci Hanckovi.

Alan Levy

Miloš Zeman v rozhovoru s izraelským prezidentem Šimonem Peresem v říjnu 2013 řekl: „Jsem velmi šťastný, že jste použil výraz Czechia jako já. Zní to mnohem lépe, a ne tak chladně jako Czech Republic.“

Země, z níž pochází „velký sionista TGM“, se hebrejsky jmenuje Čechija. U nás se ale termín „Česko“ zabydluje pomalu, jako by byl pouhým půslovem, pokračoval prezident.

Většina zastupitelských úřadů v zahraničí vydává a distribuuje tiskové informace, zpracovávané z materiálů přicházejících z ústředí. A tak jsem v přehledech ČTK, které jsme v Harare denně dostávali dálnopisem, často četl, že Václav Klaus tady a onde měl přednášku, jež se setkala s velkým ohlasem publika. Opakovaně jsem proto pražské ústředí žádal, aby nám texty některých těch přednášek posílali, že je zveřejníme. V Africe, kde si pamatovali násilím ukončené reformní pokusy Pražského jara, intelektuálové dychtili dozvědět se, jakými cestami se dáваме po „sametové revoluci“ („velvet revolution“), v čem bychom mohli být předobrazem i pro postkoloniální vývoj společností žijících pod rovníkem.

Už jsem dal vytisknout graficky upravenou obálku našeho press-releasu „NEWS FROM CZECHIA“, ale z pražského ústředí to, oč jsem žádal, nepřicházelo. O V. Klausovi by nyní jeho kolega Tomáš Ježek nejspíš řekl, že je mluvka, škůdce národa. Tenkrát jsme se ale v té africké dálce k moudrosti svých představitelů upínali.

Zprávy z Česka jsme i tak pravidelně tiskli a rozšiřovali. Stříhal jsem je hlavně z anglicky vydávaného deníku „The Prague Post“, který v roce 1991 založil americký novinář Alan Levy. Jeho články velice případně popisovaly politické a ekonomické turbulence našich devadesátých let. Tak, aby jim rozuměl zahraniční čtenář. Šlo o vděčný zdroj informací a analýz z Československa a z Česka.

Jednoho dne přiletěl z Prahy jako kurýr můj ředitel odboru. Pěkně mi vynadal, jak si dovoluji používat jako název státu „Czechia“, když není schválen. Bránil jsem se, že jinak se náš nový stát ani

jmenovat nemůže. Dnes vím, že jsem měl pravdu. A nápis „Czech“ na dresech hokejistů jsem bral jako vyložené barbarství.

Požádali jsme Prahu, aby nám „The Prague Post“ posílali po dvou výtiscích. Nějak se k nám dostala i Levyho kniha „Pražské přejí“. Našemu hlavnímu městu v ní vyznává lásku obdobně, jako Ilja Erenburg opěvoval Paříž. Knížka postupně obešla domácnosti všech našich krajanů.

Alan Levy poprvé přijel do Prahy v roce 1967, aby zde jako odborník na zpěvohry napsal „Anything Can Be Fixed“ (Všechno se dá spravit) přispěl k adaptaci muzikálu Jiřího Šlitra a Jiřího Suchého „Špatně placená procházka“ pro americké publikum. Pobyt se vyvíjel jinak. Zažil u nás s manželkou Valerií a dvěma dcerami, Erikou a Monikou, srpen 1968 a referoval o událostech té doby pro americké noviny. Roku 1971 byla kvůli tomu celá rodina vypovězena.

Do USA se nevrátili; pražské bydliště vyměnili za Vídeň. Ani tam Alan nezhálel. Sepsal knihu „The Wiesenthal File“ (Wiesenthalova složka). Obdržel za ni Cenu Americké společnosti novinářů a spisovatelů. V Praze se znovu objevil ještě se ani neusadil prach po sametovém převratu. A pustil se do nového díla: založil deník v angličtině.

O dovolené v našem hlavním městě jsem se rozhodl, že navštívím šéfredaktora „The Prague Post“ a složím mu poklonu za čtenáře jeho článků v Zimbabwe. Ohlásil jsem se v sekretariátu redakce, která tehdy byla v restituované budově YMCA, předtím ČSTV, v ulici Na Poříčí. Jak tak sedím v čekárně, sílily ve mně pochybnosti, zda mám právo zdržovat od práce člověka tak zasloužilého a zaměstnaného. Zkrátka a prostě, asi za dvacet minut jsem se v tichosti vytratil.

Můj platonický vztah k Levymu trval ještě dlouho po tom, co jsem působil už zase v ústředí. Až jednou jsem se odvážil...

Na Novotného lávce kousek od Karlova mostu se konalo společenské setkání na počest Izraele. Byl tam i mladší bratr mého tehdejšího nadřízeného, připravující se ke službě na našem velvyslanectví v Tel Avivu. Do diplomacie se po „sametu“ nabírali lidi systémem „Kdo dřív přijde, ten dřív mele“. (Podobně jako po srpnu 1968, kdy byli ze zahraničního ministerstva vyobcováni nejlepší odborníci; mě střídal mládežník, který si stavěl barák a bláhově se domníval, že ho zaplatí z diplomatické gáže. Přitom nejlepší ministerský angličtinář prosil, abychom mu v „Československém světě“, kam jsem byl načas odložen, zadali nějaký překlad, neměl na živobytí.) Vedle

hromadného umísťování disidentů a uplatňování nepotismu se hned v roce devadesát k diplomacii hlásily i dívky, hodlající se v zahraničí výhodně vdát. Zklamaně se brzo ze „štací“ vracely s poznáním, že je kolegové a kolegyně z cizích států přehlíželi, protože ti léta stoupali ke svému rangu podle kariérního žebříčku.

Toho bratra, kterého mělo čekat zjištění, že ho práce v Tel Avivu nebaví, jsem za loket přivedl k Levymu, abych je seznámil. Mladého kolegu to seznámení spíš obtěžovalo, raději se věnoval své skleničce vína. Zato já a Alan jsme si hned napoprvé padli do oka.

Začali jsme se scházet. On i jeho žena mi byli blízcí. Byť Američanka, věnovala se poznávání evropského umění, českého zvláště, včetně slovesného. K jednomu Vánocům mi například darovala knížku spisovatelky Evy Hudečkové, manželky houslového virtuóza. Oba Hudečkovy milovala.

Alan mi připomínal „zuřivého reportéra“ E. E. Kische. Pořád po něčem pátral. Když zahynula dcera J. Dienstbiera, tak se ode mne snažil vyzvědět, kolik dětí můj ministr zplodil. Při čekání u pater nosteru jsem si dovolil se zeptat. Bezúspěšně: prý jen ať novináři pátrají... S Alanem jsme si povídali i o osudech Čechů v Africe, zejména Židů, zachráněných před holocaustem.

Ve Veletržní ulici, naproti Národní galerii, bývalo knihkupectví „Globe Bookstore + Coffeehouse“. Zavítal jsem tam, abych spolu s dalšími třemi stovkami zájemců vyslechl Levyho přednášku o jeho prvním i druhém působení v Praze. V prodejně bylo narváno – hlavně anglickojazyčnou mládež zajímal názor Američana na změny poměrů u nás. Ostatně i my, tuzemci, v televizi, v tisku a jinde dnes bedlivě sledujeme, co si o našem politickém vývoji myslí další americký analytik Erik Best, který od roku 1992 v Praze vydává denní bulletin „Fleet Sheet“. Best nás na rozdíl od Levyho oslovuje vytríbenou češtinou, v níž ho zdokonalila jeho česká manželka Dita a jejich čtyři potomci. Navíc přijel z USA se znalostí ruštiny a na češtinu jen „přesedlal“.

Druhý den po zmíněné přednášce – 22. srpna 1998 – mi v kanceláři zazvonil telefon. Volal Levy, že má problém. V Libni si totiž v půdní nástavbě pořídil byt. Respektive dva byty. Jeden pro sebe, druhý, hned naproti přes chodbičku, pro manželku. (Děti už z rodinného hnízda vylétely do světa.) On měl totiž Alan zlovyk, že s každým mluvil převážně jen o tom, co za text zrovna rediguje, co sám právě píše nebo hodlá napsat, či co mu právě vyšlo. I s Valerií

tak konverzoval. Měli se sice rádi, ale jejich osobnosti byly autonomní, proto to rozdělené bydlení. Vzhledem k tomu, že ne všech 26 partají v příslušném domě vyjádřily na katastrálním úřadě svůj souhlas s přístavbou, což je podmínkou rekonstrukce, někteří např. proto, že byli v cizině, dostali Levyovi v den 30. výročí sovětské intervence do ČSSR 21. srpna 1998 výzvu od Cizinecké policie, aby do 27. srpna opustili republiku. Ne-li, budou vyhoštěni. „Co mám dělat?“, ptal se mě Alan. Sliboval si, že když jsem na ministerstvu, k tomu ještě zahraničí, jistě mu poradím. Každá rada byla ale drahá.

Cestou ze závodní jídelny jsem u recepcce narazil na Josefa Sládka, toho času ředitele konzulárního odboru MZV. Odvážil jsem se ho zeptat, zda by Levymu nezprostředkoval přijetí u šéfa Cizinecké policie. Nerad, ale přece jen slíbil.

V sídle Cizinecké policie v Olšanské ulici na Žižkově nás přijal její ředitel plukovník Karel Freund. (O mně Alan za rok napsal, že jsem ho doprovodil se souhlasem mého nadřízeného. Nebyla to pravda, bál jsem se o takový souhlas vůbec požádat.)

Freund se vytahoval, že se za normalizace v undergroundu podílel na distribuci zakázaných knih, pašovaných z Londýna Janem Kavanem. Současná funkce, do níž byl ustanoven v roce 1990, hned po „sametu“, mu ale dvakrát neseďí, máloco v ní zmůže. I podřízení ho málo poslouchají. Nechal například vybourat koženkou potažené a molitanem vyplněné dveře s cedulemi „Čekejte, prosím“ a „Neklepat!“ a nahradil je průhledy z plexiskla. To mu úředníci nemohli zapomenout, a stížnosti jen prší. Cožpak se dá za skleněnou přepážkou v klidu svačit? Vysvětlování, že díky sklu nemohou být falešně nařčení z přijímání úplatků, nechtěli rozumět. Lidskému přístupu ke klientům, potřebě stavět se čelem k případům ve všech jejich složitostech, se musí Cizinecká policie teprve učit, shodli jsme se ve třech.

Manželé Levyovi následně dostali přistěhovalecké papíry, v nichž bylo poznamenáno „v politickém zájmu“.

Když byl Alan v květnu 1999 vyznamenán křišťálovým globusem ministra zahraničních věcí za šíření dobrého jména České republiky ve světě, domluvili jsme se, že tu událost oslavíme v mé domovské obci Koutu na Šumavě. Při té příležitosti jsme autem objeli celý chodský kraj; v Újezdě jsme se poklonili památce Jana Sladkého Koziny, nad Klenčím spisovatele Jindřicha Šimona Baara. Kousek nad Koutem jsem Alana a Valerii vyfotografoval u gloriety

„Klobouk“. Podle legendy na tom místě ztratil Giulio Cesarini svůj kardinálský klobouk, když v roce 1431 husité v čele s Prokopem Holým pouhým zpěvem chorálu „Kdož sú boží bojovníci“ zahnali na útěk křížácké vojsko. Tato porážka údajně přesvědčila katolíky o marné snaze pokořit Čechy silou. Na zpáteční cestě do Prahy jsme se ještě zastavili v čerstvě renovované plzeňské synagoze a šampaňským nakonec v malostranské vinárně udělení vyznamenání zapili.

Čas plynul. Jednou jsem doprovodil pedagožku Durbanské univerzity Fran Saundersovou k věhlasnému pražskému astrologovi a nechal si od něj místo úhrady za tlumočení poradit podle hvězd, že je čas, abych šel do penze. Teprve pak prý začíná pravý život, ujistil mne.

Jdu z práce domů a koho nepotkám – dolů Loretánskou ulicí šel Alan. Sotva jsme si podali ruku, z ničeho nic se mi svěřil: chodil prý po doktorech a ti ho ujistili, že je zdrav. Když jsme se po minutě rozešli, napadlo mi: „Proč mi to asi říká?“ V dalších dnech jsme si už jenom vyměňovali špílce po internetu. Alan se mě například vyptával, proč se nádraží Praha – střed přejmenovalo zpátky na Masarykovo nádraží, zatímco se pražské Wilsonovo nádraží pořád v jízdním řádu jmenuje Hlavní. „Kvůli čemu jste tam tedy dávali sochu Thomase Woodrowa Wilsona?“, dobíral si mě, neboť věděl, že jsem v umístění té plastiky měl prsty.

V kalendáři se psal březen. Sotva uplynul, druhý den měsíce dubna 2004 – Alan v sedmdesáti dvou letech zemřel. Na panichidě jeden z nás, truchlící kamarád z jeho vídeňského pobytu, vyslovil neuskutečnitelné přání zesnulého: „Měl-li bych umřít v Rakousku, ať je aspoň můj popel rozptýlen z letadla nad Prahou“. Tak ji měl rád.

Alan Levy

In October 2013, Miloš Zeman, in a conversation with Israeli President Shimon Peres, said, "I'm very glad you use the expression Czechia as I do. It sounds much better and not so cold as the Czech Republic."

The land the "great Zionist TGM" (Tomáš Garrigue Masaryk) comes from is called Czechiya in Hebrew. In this country, however, the term "Česko" is settling in slowly, as if it were a mere half word.

The majority of representative offices abroad publish and distribute printed information adapted from materials coming from headquarters. And so, from the ČTK summaries telexed to us daily in Harare, I often read that Václav Klaus gave lectures here and there, which met with a favorable response from the public. I therefore repeatedly asked Prague headquarters to send us the texts of some of those lectures so we could publish them. In Africa, where people remembered how the reform attempts of the Prague Spring were terminated with violence, the intellectuals were eager to learn which roads we are taking after the "Velvet Revolution," so that we could also be a model for postcolonial development of societies living below the equator.

I have already had a graphically elegant cover of our press release, "NEWS FROM CZECHIA," printed, but what I asked for has not come from headquarters. (V. Klaus' colleague Tomáš Ježek would now probably say that Klaus was a windbag, a wrecker of the nation. At that time and at that African distance, however, we clung to the wisdom of our representatives.)

But anyway, we regularly printed and disseminated news from Česko. I mainly cut it out of the English-language weekly newspaper, "The Prague Post," which the American journalist Alan Levy had founded in 1991. His articles very aptly described the political and economic turbulences of our '90s so that a foreign reader would understand them. This was a rewarding source of information and analyses from Czechoslovakia and Česko.

One day, the director of my division flew in from Prague. He chided me for allowing myself to use the term "Czechia" since it hadn't been authorized. I defended myself by saying that our new state couldn't have another name. Today I know I was right. And I considered the name "Czech" on hockey uniforms to be absolutely barbaric.

We requested that Prague send us two copies of "The Prague Post." I somehow got hold of Levy's book "Rowboat to Prague" in Czech. In it, he professed a love of our capital the way Ilja Erenburg extolled Paris. The book gradually made the rounds of the households of our compatriots.

Alan Levy came to Prague for the first time in 1967 so that, as co-author of the musical "Anything Can Be Fixed," he could share in the adaptation of the musical by Jiří Šlitř and Jiří Suchý "Dobře placená procházka" (Levy called it "A Well-Paid Walk") for American audiences. He, with his wife, Valerie, and their two daughters, Erika and Monica, witnessed August, 1968, and he reported on the events of the time for American newspapers. In 1971, the whole family was expelled, but they didn't return to the USA; they exchanged their Prague residence for one in Vienna. There, Alan wrote the book "The Wiesenthal File," for which he earned a prize from the American Society of Journalists and Authors. Not long after that, he appeared in Prague again -- the dust after the Velvet Revolution still hadn't settled. And he began a new task: the founding of an English-language daily.

During my vacation in Prague, I decided to visit the editor-in-chief of The Prague Post and to compliment him as a reader of his articles in Zimbabwe. I presented myself at office of the secretary of the newspaper, which, at that time, was in the restituted building of the YMCA on Na Poříčí Street. As I was sitting in the waiting room, my doubts kept increasing as to whether I had the right to keep such a distinguished and busy man from his work. In short, about 20 minutes later, I slipped away and continued toward the center of the capital.

My Platonic relationship to Levy still lasted long after I was again working at headquarters. Until once I dared...

On the Novotný Embankment, a short distance from the Charles Bridge, a social gathering to honor Israel was being held. The younger brother of my superior at that time was also there; he was preparing for service in our embassy in Tel Aviv. After the "Velvet Revolution," people were being hired by the diplomatic corps under the system of "First come, first served" (as, after August 1968, the best specialists were expelled from the Foreign Ministry). I was replaced by a young man who built himself a house and naively presumed that his diplomatic wages would pay for it. At the same time, the best English specialist in the ministry asked us for some translation in the journal "Czechoslovak World," where I had been transferred for a limited time. Besides the mass placement of dissidents and the nepotism, girls intending to make an advantageous marriage applied. They soon returned from the stints disappointed that their male and female colleagues from foreign countries ignored them because they, in contrast to them, were following their career ladders rather than working their way up to being a representative in an office abroad.

I took the arm of that brother, who later discovered that he didn't enjoy the work in Tel Aviv, and introduced him to Levy. This meeting rather annoyed my colleague, who preferred to settle down with his glass of wine. Yet Alan and I immediately hit it off.

We began to meet. He and his wife were close to me. Although an American, she was interested in knowing European art, particularly Czech, including literature. For example, one Christmas she gave me a book by the writer Eva Hudečková, the wife of the violin virtuoso. She loved both of the Hudečeks.

Alan reminded me of the "frenzied reporter" E. E. Kisch. He was constantly scouting around for something. When J. Dienstbier's daughter died, he tried to find out from me how many children the minister had fathered. While waiting for an elevator I took the liberty of asking Dienstbier. Unsuccessfully: "Let the journalist search..." Alan and I discussed the fates of Czechs in Africa, particularly those affected by the Holocaust.

On Veletržní Street, across from the National Gallery, was the Globe Bookstore and Coffee House. I had come there so I, along with three

hundred other interested people, could listen to Levy's lecture on his first and second stint in Prague. The store was packed – mainly English-speaking young people were interested in the opinion of an American of the changes in the situation here. By the way, we locals on television, in the press and elsewhere also closely follow what the other American analyst, Erik Best, who has been publishing the daily bulletin "Fleet Street," thinks about our political developments. Best, unlike Levy, addresses us in polished Czech, which his Czech wife, Dita, and their four children have perfected. In addition, he came from the USA with a knowledge of Russian and only "switched" to Czech.

The day after the above-mentioned lecture – August 22, 1998 – my office telephone rang. It was Levy calling to say he had a problem. He was buying an attic apartment in Libeň – or, rather, two apartments. One for himself and the other, right down the hall from it, for his wife. (Their children had already flown the nest and were living abroad.) Alan had the bad habit of talking to everyone mainly about the text he was editing, what he himself was writing or intended to write or what he had just published. With Valerie, too. Although they loved each other, their personalities were autonomous, which is why they lived separately. In view of the fact that not all the 26 parties in the house in question had agreed to the additional apartments at the land-registry office, which is a prerequisite for reconstruction, some, for example, because they were abroad, the Levys received, on the day of the 30th anniversary of the Soviet invasion of Czechoslovakia on August 21, formal notice that they had to leave the republic by August 27. If not, they would be expelled. "What shall I do?" Alan asked me. He expected that, since I worked at the Ministry – and the Ministry of Foreign Affairs, at that – I would surely advise him. But every bit of advice was difficult and so I promised him nothing.

On the way to the company canteen, I met, at the reception desk, Josef S, at that time the director of the consular section of the Ministry of Foreign Affairs. I dared to ask him if he would intermedicate for Levy to visit him with the head of the Foreign Police. Not gladly, but still, he promised.

At Foreign Police headquarters on Olšanská Street in Žižkov, his director, Colonel Karel Freund, welcomed us. (A year later, Alan wrote

that I had accompanied him with the permission of my superior. That was untrue: I had been afraid to ask for such permission.)

My friend learned from Freund that, during "normalization," he had participated in the underground's distribution of forbidden books, smuggled in from London by Jan Kavan. And that his current position really didn't suit him well. He was appointed to it in 1990, right after the "Velvet Revolution," when exit visa permits and, in many cases, entry visas were revoked. That was easy. There was a law for it. It was worse when the foam-filled leather-covered doors with "Please, wait" and "Do not knock" signs were knocked down and replaced by plexiglass. The officials could not forget that, and, thus, complaints poured in. How on earth could one eat one's snack in peace behind a glass window? They did not want to accept the explanation that, thanks to glass, there could not be false complaints of bribe-taking.)

The Levys subsequently received immigration papers which were marked "in the government's interest." Generally, immigration politics are still in a sorry state.

When, in May 1999, Alan was awarded a Crystal Globe by the Minister of Foreign Affairs for disseminating the good name of the Czech Republic abroad, we discussed celebrating this event in my little village, Kout na Šumavě. On that occasion, we drove around the whole Chod region: in Újezd we paid tribute to the Jan Kozina monument, above Klenčí to the writer Jindřich Šimon Baar. A little above Kout, I photographed Alan and Valerie at the Gloriet "hat" monument. According to legend, Giulio Cesarini, the future pope, lost his cardinal's hat on this spot when, in 1431, the Hussites, led by Prokop Holý, put the crusading army to flight only by singing the hymn "Who are you, you warriors of God?" That defeat allegedly convinced the Catholics that their attempt to break the Czech forces was pointless. On our way back to Prague, we stopped at the newly renovated Pilsen synagogue. Finally, we drank Champagne in a Lesser Town wine bar to the awarding of the prize.

Time flowed by. Once I accompanied the Durban University educator Fran Saunders to a famous Prague astrologist and, instead of payment as an interpreter, had him ask the stars if it was time for me to retire. Supposedly only then did my real life begin.

I'm going home and whom don't I meet -- walking down Lorentanská Street was Alan. We had hardly shaken hands when, out of nowhere, he confided in me; he had been going from doctor to doctor and they assured him that he was healthy. A minute after we parted, it occurred to me: "Why is he probably telling me this?" The next days we only exchanged jokes on the Internet. Alan asked me, for example, why the Prague Central Station was renamed Masaryk Station while Prague's Wilson Station was still called Main Station on the schedule. "For what reason did you have the Thomas Woodrow Wilson sculpture put there?" he kidded me because he knew that I had had a hand in its placement.

The calendar said it was March. It had hardly gone by and the second day of the month of April 2004 Alan died in his seventy-second year. At the memorial ceremony, one of us, a grief-stricken friend from his stay in Vienna, expressed the unrealizable wish of the deceased: "If I am to die in Austria, at least have my ashes scattered from a plane over Prague."

Maroš Šefčovič

Sotva jsem přiletěl do Prahy na první dovolenou, vtiskli mi do ruky pozvánku na číši vína, pořádanou vedoucím administrace na Ministerstvu zahraničí ČSFR Karlem Kovandou. To za socialismu nebylo, aby se z reprezentačního fondu čerpaly prostředky na tête-à-tête setkání spolupracovníků vlastního úřadu.

Kovanda vystudoval roku 1969 pražskou Vysokou školu zemědělskou. Od listopadu 1968 byl předsedou Akčního výboru studentské stávky, na jaře 1969 ho zvolili předsedou Svazu vysokoškolských studentů. Vzápětí na to zmizel v Americe. Jiní členové Svazu emigrovali jinam; například Jan Kavan do Británie.

Zemědělský obor zaměnil Kovanda politologií, kterou v letech 1975–77 vyučoval v jižní Kalifornii, než přijal zaměstnání jazykového (angl.) puristy ve vysílání pekingského rozhlasu. Uplatnil se také jako novinář, překladatel a tlumočnick.

„Ztracený syn“ se matce-rodné zemi navrátil v roce 1990. Nastoupil jako vysoký úředník na Ministerstvu zahraničí. A počínal si velkoryse.

Sotva mu u vchodu do sálu řekli, kdo jsem, vyšel mi naproti. „K vám na ambasádu jsem poslal svého podřízeného Maroše Šefčoviče,“ řekl. „Jak jste s ním spokojený?“

Odpověděl jsem něco pozitivního, slova si už nepamatuji.

„Je to dobrý chlapec,“ pokračoval Kovanda. „Vycházíte s ním, to znamená, že i vy jste dobrý člověk. Napijeme se na vás oba.“ Vyzval přítomné, aby se připojili, a já z číšníkova podnosu uzmul sklenku bílého.

Rázem nás obklopil hlouček funkcionářů, z nichž většina slyšela o mně a Šefčovičovi poprvé; předstírali zájem, jak se nám v té Africe vede.

Kovanda to v důsledku rozdělení ČSFR dotáhl na politického ředitele MZV ve vztahu k Evropě a Severní Americe. V letech 1993–97 velvyslancoval u OSN. za obou Klausových vlád vedl ve funkci náměstka ministra jednání o přistoupení ČR k NATO. Na kratší dobu se pak stal naším velvyslancem u NATO.

Po nedávném odchodu na odpočinek má konečně čas věnovat se i své manželce Noemi a třem dětem. Může je doučovat dle libosti anglicky, česky, francouzsky, slovensky, španělsky a konverzačně německy a rusky.

Maroš Šefčovič se narodil roku 1966. V prvním létě po Listopadu absolvoval MGIMO a další rok byl jmenován třetím tajemníkem na velvyslanectví ČSFR v Harare. Přiletěl k nám s manželkou Helenou a dcerou Helenkou (11. 10. 1990). V říjnu 1992 do rodiny přibyla další dcera, Martina.

Přívětivý, kamarádský Maroš si vysloužil pověst na slovo vzatého diplomata, výtečně připraveného na změněné poměry naší nové zahraniční politiky. V některém směru líp než já.

Pamatujete, že krátce po naší revoluci byla založena Pentagonála? Regionální seskupení ve střední Evropě za účasti Československa, Rakouska, Maďarska, Jugoslávie a Itálie. Představovala start nadcházející éry mezinárodní spolupráce. Jeden z velvyslanců zemí Pentagonály, asi maďarský, ostatní svolal, abychom si pohovořili pohledem jednoho každého z nás o aktuální politice zimbabwské vlády. Vybavuji si, že jsem mluvil nejvíc ze všech. Byl jsem v politice honěný z mých předešlých studií a zaměstnání, takže není divu, že i v Zimbabwe mě záhy zaujaly poznatky, které mnozí neměli, z prostředí, kam se mnozí nedostali, ať justičního, církevního či akademického. Vyprávěl jsem, vyprávěl, a na rameni podvědomě cítil ruku někoho, kdo mi vyčítá, jak si jen dovoluji otevřeně mluvit před zástupci kapitalistické ciziny. Tahle měra naše polistopadové diplomatické mláďi nepronásledovala ani den.

Už v šedesátých letech jsme věděli, že z řadových diplomatů se tu a tam vyděluje někdo, kdo si v zamiňácké hantýrce zaslouží označení „kontakťák“. V Addis Abebě to byl Vladimír Krula, jehož partneři vyhledávali a on byl proto za Novotného a Haile Selassieho s to často přicházet se svou troškou do informačního mlýna k užitku našeho státu. Znali jsme se z práce v ústředí.

V Lusace byl za Dubčeka výborným kontakťákem můj tehdejší šéf Emil Keblůšek. Nevynechal jedinou příležitost k uplatňování čs. zájmů. Sledoval jsem jeho počínání při společenských příležitostech. V levé ruce držel skleničku s vínem, aby pravou ruku měl volnou ke stisku. Znal se s každým, kdo měl v Zambii nějaký vliv. Obchodní rada, vysloužilý funkcionář ÚV ČSM, sepsal knihu o přírodě Af-

riky. Sto padesát traktorů Zetor místo něho prodal vládě za dolary plynoucí z těžby mědi chargé d' affaires a.i. Keblůšek.

Šefčovič, to mohu dosvědčit, je stejný jako byli oba mí učitelé dělné diplomacie. Je vyložený stykař. Denně mi nosil jeden dva záznamy o rozhovoru s někým důležitým v zimbabwské metropoli, sestavené tak, že jsme je rovnou lifrovali do ústředí s doporučením, co by bylo záhodno podniknout. Své informační zdroje dokázal dokonale vytěžovat. Mimo jiné pěstoval kamarádké vztahy s americkými diplomaty obdobného věku a služebního rangu, takže jsme se za čerstva dozvídali, o jakou další půjčku si Mugabe řekl v USA nebo Kanadě a jak by se na její využívání mohl eventuelně napojit náš stát, abychom si v Zimbabwe vydělali dolary na virginský tabák, když skončil výměnný obchod.

Po pracovní době jsem kolikrát oknem zahlédl Maroše, jak někoho z jeho zahraničních kolegů „odhání od plotu“, s tím, že mu manželka nakázala, aby se věnoval kočárku. Úplně nejčastěji to byl papežský pronuncius, který strádal celibátní samotou.

Roku 1992 uzavřel Maroš s manželkou Helenou na velvyslanectví Svatého stolce církevní sňatek. Obřadu jsme se zúčastnili v hojném počtu. Já byl za svědka. Pronuncius přiznal, že při sezdávání párů se vždy k přítomným obrací řečí spatra, nečiní mu to problém. V daném případě si však projev napsal, tolik mu záleží na jeho dopadu, a taky jej předá příteli Marošovi na památku.

Nastalo loučení... Mečiar s Klausem dohodli, že Češi a Slovinci půjdou každý svou cestou. Připíchl jsem poslední příspěvek na nástěnku „... a kdo nám rozdělí naše písničky?“. V hospodě u Matouška jsme zpívali společně. České, moravské, a taky slovenské lidové...

Anton Hajduk s rodinou začali balit do Nigérie, Šefčovičovi do Kanady. Situaci mírně zkomplikovalo, že Marošovi přiletěla pomoci se svršky jeho sestra, která pak z Harare odcestovala zároveň. Omylem do zavazadel vložila služební papinův hrnec, který jsme z Prahy dostali, abychom o krajanských pátcích mohli navařit dršťkovou polévku. Velvyslanectví SR od nás v lednu 1993 přebíralo budovu se vším inventářem. Papiňák chyběl. Musel jsem napsat vysvětlení jak do Prahy, tak do Bratislavy.

Kdekdo se chtěl s Marošem, Helenou a dětmi na letišti rozloučit, co nejbliž u letadla. Co si budeme povídat, lidi je měli rádi. My, co si upřímně loučení odbyli při nastupování výpravy do automobilů,

jsme rozpůjčovali své diplomatické průkazky těm, co vytvořili za odjíždějícími kolonu. Pochybili jsme, jak se záhy ukázalo!

Hned druhý den přišla protestní nóta. Letištní strážci ty průkazky posbírali. Loučící se průvod obvinili, že překročil žlutou linii oddělující nastupující cestující od davu, z něhož se navíc ozývaly neslušné, až rasistické výkřiky.

Musím si nechat umýt hlavu, napadlo mi po přečtení nóty. Musím se pokusit učinit z nouze ctnost, jak se mi to v mé životní praxi už několikrát podařilo. Odpověděl jsem bez meškání nótou, v níž prosím v předmětné záležitosti o laskavé přijetí na ministerstvu. Ne u ministra, na ministerstvu.

Stalo se. Nejmíň deset lidí na mne čekalo v prostorné kanceláři, aby mi dali co pro to. Poslouchal jsem se skloněnou hlavou. Když přišla řada na mou odpověď, uznal jsem, že ve všem mají pravdu, s jedinou výjimkou, že by někdo z okruhu Šefčoviče byl schopen rasistických výroků. Vyznal jsem se, že všichni na diplomatické misi jsme byli nešťastní z toho, že náš stát rozdělují. To vedoucí ministerští pracovníci velmi dobře chápali, protože i Zimbabwe hned po nezávislosti hrozilo, že se rozpadne na dvě části, šonskou a ndebelskou. Mluvil jsem, mluvil, abych neřekl málo, ani moc.

Přísnost z tváří mých soudců nezmizela. Nakonec přišlo resumé: diplomatické průkazky se nám zabavují.

Po neděli se vydávaly nové karty a ty dosavadní přestaly platit. Ó, díky, mnohonásobné díky za velkorysost, moji zimbabwští mra-vokárci!

Připomenu si, starobní důchodce, tu příhodu, kdykoliv v rozhlase či televizi slyším o tom kterém počínu současného místopředsedu Evropské komise Maroše Šefčoviče.

Vojtěch Vágner

Jeho jméno proslavil Jiří Růžek v knize *V labyrintu zpravodajských služeb*. Píše v ní, jak se naše bezpečnostní složky postavily ke zprávě o únosu beninského velvyslance v Praze. Miroslav Kvašňák z Úřadu pro zahraniční styky a informace vyhlásil poplach a vyrazil na ministerstvo zahraničních věcí sondovat, kdo je velvyslanec a kde bydlí. Mezitím se objevila zpráva, že titulář je zraněn a zadržován ve svém bytě skupinou ozbrojenců. Ti za něj požadují výkupné. Růžek pokračuje, že Kvašňák dojel na zamini, kde již nikoho nenašel, jen náměstka ministra Vágnera, který už měl něco vypito. Podařilo se zjistit, že beninský velvyslanec bydlí v paneláku na Červeném vrchu. K té adrese se sjela celá ozbrojená vozba. Náměstek chtěl být součástí záchranné akce. Když vedení zásahu stanulo na schodech před bytem v 5. patře, Vágner přistoupil ke dveřím, zazvonil a zmizel uvnitř. V sázce byl náhle kromě života afrického diplomata i život našeho náměstka ministra zahraničních věcí! Po nějaké chvíli se dveře otevřely a Vágner vyšel ven. „Už tam není co pít,“ povídá, „tady máte tři stovky a skočte pro tři lahve vodky, já je ožeru a pak to půjde jako po másle.“ Ukázalo se, že únosci nejsou teroristé ani únosci, nýbrž beninští studenti, jimž pan velvyslanec dlužil stipendium a neměli na živobytí. Tak si za ním došli domů. Pravda, lehce ho píchli do zadku.

Pan Vágner, ekonomický náměstek na tehdejší ještě FMZV, přijel k nám do Harare jako diplomatický kurýr. Hned cestou z letiště vyslovil zájem, že bychom si před večeří, kterou ukuchtil náš věrný sluha Bonifác, měli zaskočit na žejdlík. Proč ne, s mým zástupcem ing. Ivanem Zacharem jsme hosta představili krajanskému hostinskému panu Matouškovi. Pili jsme pivo za pivem, až do zavírací hodiny. Vždy, než přinesli další sklenici, připomínal jsem náměstkovi, že Bonifácovi stydne večeře a měli bychom jít. Marně. Když se zhasínalo, vyslovil Vágner přání navštívit další zařízení. Matoušek doporučil, aby se nás zbavil, noční bar s ruskými tanečnicemi. Navštívil jsem to místo poprvé a naposledy. Dohlížitel z Prahy objednával jednu láhev drahého jihoafrického vína za druhou. Hrozilo,

že mně i panu Zacharovi dojdou peníze. Nezbylo mi než vyjít na ulici a přikázat šoferovi zajet na ambasádu požádat Bonifáce, aby prohledal mé obleky a přivezl všechny peníze, které v nich najde. Měl jsem ve všech sakách nějakou hotovost od té doby, co jsem se na jedno setkání dostavil v šatech dodaných čerstvě z čistírny a marně prohledával jejich kapsy. John přivezl hrst bankovek (na mé drobné si vždy činil nárok sám dobrotivý Bonifác) a nad ránem jsme srovnali účty.

Vágner se dostal na ministerstvo z titulu svého disidentství, kvůli němuž byl, jak se nám svěřil, za normalizace odkázán pracovat ve stavebnictví, svém původním oboru. Z jazyků uměl jadrně česky.

Dlouho nenáměstkoval. Když jeho manželka porodila, dostavil se v podroušeném stavu do nemocnice a z malicherného důvodu vyvolal skandál. Tím jeho hvězdná kariéra skončila a „švec se vrátil ke svému kopytu“.

Dumiso Dabengwa

Slovenský emigrant z osmašedesátého Ivan Halmo mi vzal míru a ve svém podniku nezávislém na firmě Baťa, jíž v Zimbabwe už dávno nevládnou Češi, nýbrž Indové, mi nechal ušít boty ze sloní kůže. Hodný mladý muž.

Ivan je autorem výroku, který jsem po něm mnohokrát opakoval, a to, že hodně kluků, kteří se kvůli sovětské okupaci v r.1968 dostali přes Vídeň do jižní Afriky, bylo při odchodu z vlasti vedeno spíš touhou opatřit si džínsy, než politickými zřeteli. On sám odešel za příležitostí k svobodnému podnikání, a tu našel.

Nebyl „upravenec“, jak se posměšně říkávalo osobám, které se obrátily na zastupitelský úřad ČSSR se žádostí o umožnění beztravného cestování do ČSSR při zachování československého občanství, tedy o upravení – za určitý obul – vztahů, a tak se domů mohl poprvé podívat až po Sametu.

Pan Halmo měl spolužáka v Praze na ministerstvu vnitra, bratra slovenského herce Juraje Kukury. Sešel se s ním v hotelu Praha na Hanspaulce, původně „stranickém hotelu“ pro prominentní zahraniční návštěvy; nyní tu megalomanskou stavbu bourají pro nevhlednost. Tam Halmo Kukuru a jeho nadřízeného ministra vábil, aby navštívili Viktoriiny vodopády.

Vzápětí jsem dostal pokyn, abych připravil služební cestu ministra Petra Čermáka do Zimbabwe. Bez instrukcí, o čem čs. strana hodlá jednat. Notifikoval jsem ten záměr zimbabwskému ministerstvu zahraničí.

Do své kanceláře si mě pozval ministr vnitra Dumiso Dabengwa. Uvítal, že dojde ke zmíněné návštěvě. Vždyť Československo vydatně pomáhalo Afričanům v boji za osvobození od nenáviděného rasistického režimu Iana Smithe, který neuznával žádný stát světa. „Teď jsme konečně ve své zemi pány, musíme vám poděkovat,“ bylo mi řečeno.

Dabengwa se v mezinárodním policejním zpravodaji dočetl o obrovské korupci v Rusku. Tamější zbohatlíci, psalo se prý v tom zpravodaji, budou mít zájem se svým lupem utéct do ciziny. Nejprv do

zemí jako je Československo a odtud dál, co nejdál, třeba až do Zimbabwe. Na takový příval by se obě země měly společně připravit, soudil, jmenovitě policejní orgány. „O tom se můžeme s mým československým kolegou poradit,“ usoudil. Z Prahy náměty k jednání nedošly.

Přibližně deset dní před rozdělením Československa, kdy jsme nevěděli kam dřív skočit, přišel telegram, abychom u Malawi, Tanzanie a kde ještě zajistili souhlas s přeletem vládního speciálu nad jejich územím v souvislosti s návštěvou v Zimbabwe ministra ČSFR Petra Čermáka s doprovodem. Ten požadavek jsme nemohli brát vážně. A nebrali.

V době, kdy autorita našich zastupitelských úřadů v zahraničí měla být z ústředí posílena, aby mezinárodní uznání rozdělení ČSFR proběhlo co nejhladčeji, ohlásil ministr zahraničí Jozef Moravčík, že se všude na světě úroveň našich velvyslanců až na další snižuje na úroveň chargé d'affaires a.i, to je hodnotně nejvyšších diplomatických pracovníků přechodně velvyslance zastupujících. Většina čs. velvyslanců byli totiž převážně české národnosti a ministr se obával, aby v zahraniční službě na těch pár zbývajících dní do konce roku 1992 neměli Češi navrch nad Slováky. Tak se například stalo, že jsem se v novoroční frontě před State Housem, kde jsem čekal na prezidentské podání ruky, postavil podle protokolu na konec. Prezident Mugabe nečekal na mé vysvětlení, myslel, že jsem se opozdil, a tak mě uvítal: „Vy jste teď velvyslancem dvou států, že?“

Nevěděli jsme, kam dřív skočit při dělení ambasády na dvě, pokud jde o osoby a inventář, vyjednávali jsme diplomatické uznání České republiky místní vládou a sousedními státy, vypravovali jsme pracovníky přidělené k slovenským zastupitelským úřadům v jiných zemích. Na organizování návštěvy ministra, kterému nota bene do konce mandátu zbývalo nějakých 168 hodin, nebylo pomyšlení.

Dabengwa, nar. 1939, byl během rhodéské války za osvobození (Rhodesian Bush War) šéfem zpravodajského oddělení Zimbabwské revoluční armády. Jako takový absolvoval kurs na sovětském Krymu. Rhodéští běloši mu na to konto dali přezdívku Černý Rus. Po vyhlášení nezávislosti roku 1980 se bohužel ocitl, jako člen s Mugabem soupeřícího osvobozenického hnutí zastupujícího menšinový kmen Ndebele, na nesprávné straně. V roce 1982 byl obžalován z velezrady a čtyři roky strávil ve vězení. Rehabilitace se dočkal až

po spojení obou hlavních politických stran v jednu. Zvolili ho do ústředního výboru Zimbabwského afrického národního svazu (ZANU-PF). V letech 1992 až 2000 byl ministrem vnitra.

Víže mě k němu zejména vzpomínka na společně strávený piknik. Ve městě Victoria Falls se konala mezinárodní policejní konference. Z Prahy na ni nikdo nepřišel, účastí pověřili mne. Jednalo se o tom, jak bránit falšování peněz a dokladů. Měl jsem radost, že delegáti na tom setkání chválili dokonalé provedení tam vystavených českých bankovek a cestovních pasů.

Kanadská delegace navrhla jako bod závěrečné rezoluce, že poštám jednotlivých zemí by mělo být dáno právo otvírat listovní zásilky, pakliže existuje podezření, že se v nich přepravují padělky. Vystoupil jsem proti tomu s odvoláním na naše neblahé zkušenosti z minula. Na každém okresním poštovním úřadu za mého otce, poštáka, existovala utajovaná kancelář, tak zvaná pokladna zrychleného styku, v níž pracovníci ministerstva vnitra otvírali a znovu zalepovali psaní podle svého výběru, zejména ve styku s cizinou. A dodal jsem: „Velvyslanectví ČR sice má důvěru k úřadům hostitelské země, ale neviděl bych rád, aby se mohly plést například do naší korespondence s českými krajany.“ Pár delegátů mi přitakalo. Pak byla přestávka na oběd. Bydlel jsem v méně honosném hotelu, než byl ten konferenční. Než jsem se autobusem vrátil, byla rezoluce odhlasována. Prý ve zmírněné formě, uklidňovali mě vedle mě sedící delegáti.

Pořadatelská organizace uspořádala slavnostní rozloučení s účastníky konference na břehu řeky Zambezi. V zemi ukotvené kulaté stolečky s lavičkami, uprostřed vždy táborový kruh s plápolajícím ohněm. Kousek dál bufet a několik rožňů: sluhové klikami otáčeli zvěřinu, aby se nepřipálila.

Sedl jsem si k neobsazenému stolku. Přicházející hosté mě míjeli, nepřipojil se nikdo. Každý měl svoje přátele, své kolegy. Policejní špičky různých států si mají o čem povídat mezi sebou, nevyhledávají společnost s „civily“.

Když tu náhle po pěšince kráčel Dumiso Dabengwa se ženou. Chytil jsem se stébla. „Dobré odpoledne, pane ministře,“ troufl jsem si pozdravit. „Nesednete si ke mně?“, pokračuji směrem k oběma. – „Nejdřív si musíme vzít drink,“ zareagoval stručně Dabengwa. A pokračovali v chůzi.

Dáma si přinesla džus, Dabengwa štuc půl vodky půl džusu. „Asi

jste na Krymu nebyl dlouho,“ říkám, „když si pořád ještě musíte vodku ředit.“ Sám jsem si přinesl od pultu deci čisté vodky. S obavami, přiznám se. V Zimbabwe se pije vodka Smirnoff, vyráběná v Jihoafrické republice z cukrové třtiny. Nic dobrého pro žaludek. Ale co bych neudělal, abych se vytáhl. Ministr sklenici s vodkou ředěnou džusem, já sklenici vodky. Několikrát po sobě. A povídali jsme si. Tentokrát už ne o ruských a ukrajinských oligarších, kteří své peníze, a teď už i sebe sama schovávají po širém světě. Mluvili jsme spolu o všem, o čem si dvě sobě nakloněné osoby mohou povídat.

Kolem nás procházely celebrity toho odpoledne, osobnosti konference, klaněli se ministři, a tím zároveň také mně. Jistě si říkali, kdo to asi je, s kým Dabengwa sedí, to musí skutečně být Very Important Person (VIP), když se mu takhle výjimečně věnuje.

V jižní Africe když se smrkne, smrkne se naráz. Kolem šesté hodiny. Tma vystřídá sluneční světlo v pár minutách. Podle protokolu odchází hostitel ze společenské události první. Rozloučili jsme se.

Já se vydal k rožni. V radostném opojení ze svého lišáctví jsem si roztržitě z antilopy odřízl porci nejrůžovějšího masa. Že bylo polosyrové jsem si uvědomil až druhý den, kdy jsem se ráno pěšky vypravil po mostě do Zambie, abych si připomněl pohled na Viktoriiny vodopády z druhé strany.

Po návratu z procházky jsem spěchal do lékárny pro Imodium.

Ali Halimeh

Doyenem diplomatického sboru byl palestinský velvyslanec Ali Halimeh. Běžně se dodržuje, že stařešinou cizích diplomatů v zemi je titulář, tj. velvyslanec nebo vysoký komisař, který v přijímajícím státě dosáhl nejdelší dobu akreditace. V křesťanských zemích býval doyenem vatikánský nuncius, jakési automatické pravidlo, které se už dnes většinou nedodržuje. (U nás po listopadu 1989 „hrozilo“, že doyenem bude palestinský velvyslanec, což bylo vzhledem ke změně našich zahraničněpolitických preferencí nežádoucí, a tak jedním z prvních kroků po zvolení V. Havla prezidentem bylo přihlášení se ke starému obyčejí – doyenem v Praze je papežský nuncius, jako za předválečné republiky.)

Zvláštností obou států, které vznikly na troskách britské državy Rhodesie – Zambie a Zimbabwe – , se stalo, že, pokud jde o rozdělené země, jako Čína – Tchaj-wan, Severní a Jižní Korea, SRN a NDR, nebo u Izraele a Palestiny, se pěstovaly aktivní diplomatické styky vždy jen s jednou částí příslušných teritorií, konkrétně s ČLR, KLDK, NDR a Palestinou. Izraelci diplomaticky „pokrývali“ Zimbabwe z Jihoafrické republiky.

Halimeh působil v Zimbabwe, s nadsázkou řečeno, odjakživa, takže byl doyenem po všech stránkách právem.

Marie Musilová, vdova po baťovci, si jednou postěžovala, že na všech oficialitách je Palestinec vždycky v první řadě zástupu diplomatů a já bůhví kde. Poprosila mě, abych se taky stavěl do první řady. Je stará, nemůže na nohy, tak by se na představitele rodné země mohla dívat aspoň přes televizi. Slíbil jsem, že se budu snažit. Přemlouval jsem rakouského kolegu, abychom se dopředu vždy prostrkali společně. Rakušan na to nepřistoupil a mně chyběla potřebná asertivita.

Pamatuji si, že jednou na letišti, když jsme vítali nebo se loučili s prezidentem, mě Halimeh, s nímž jsem do té doby udržoval jen formální vztahy, oslovil s dotazem, proč jsem ho nepozval na recepci 28. října. Hádal, že se pozvánka ztratila na poště, nebo že bych ho nepozval schválně? Zůstalo v něm podezření, že nepozvání mělo politický podtext.

Nebyla to pravda. Jedu zpátky do města a říkám si, tahle situace si říká o vysvětlení. Dorazil jsem do kanceláře a začal psát dopis: Vaše Excellence, milý příteli Ali... Vylíčil jsem, že rozpočet mi ten rok nedovolil uspořádat ke státnímu svátku společenský podnik a že víc peněz ke konci roku vybylo našemu obchodnímu radovi. Ten sezval obchodní partnery na svou rezidenci a pro mě vyhradil tučet pozvánek. Rozeslal jsem je nejbližším přátelům. Tebe, Ali, jak jistě uznáš, jsem pozvat nemohl. Kdybych pozval doyena, musel bych pozvat celý diplomatický sbor.

Problémům s rozpočtem na reprezentaci (v mém případě 50.000 Kč ročně, v to počítaje i povinnou charitu) adresát rozuměl, měl je také; můj dopis ho uklidnil. Sblížili jsme se.

Ali zorganizoval v Harare výstavu palestinských lidových krojů. Byla moc hezká. Víím o čem mluvím, znám krojované Chodsko. Po vernisáži jsem nadhodil, co kdybych já uspořádal výstavu na téma „Praha – křižovatka kultur“. Vždyť naše hlavní město má obdobnou historii průsečíku etnik jako Jeruzalém. Zejména jeho Židovské město je světovým unikátem.

„Udělej tu výstavu,“ vyzval mě Ali. „Já ji zahájím spolu s tebou.“

Začal jsem jednat. Nejdřív bylo třeba najít pro akci zástitu v místě konání. Sefardští Židé se k podpoře neměli. To je ten národ, co byl kdysi Arabi vyhnán ze Španělska, uchýlil se na ostrov Rhodos a odtud jeho jedna větev doputovala přes Belgické Kongo až do jižní Afriky. Jména jako Kafka, Brod, Freud nebo Mahler jim máloco říkala. Naopak, aškenázští Židé myšlenku uspořádat výstavu o Praze přivítali.

To jsem ještě nikomu nevyprávěl, jak mě šéf Sefardů přivedl na hřbitov a ukazoval mi starobylý hrob, v němž byl dle jeho slov v Rhodesii pochován první Žid. Na pomníčku stálo jako datum úmrtí rok 1905. Sotva jsme poodešli dál, zahlédl jsem na jednom z náhrobků jiné židovské jméno a rok 1903. Sefardi Aškenáze příliš v lásce nemají. Od návštěvy toho hřbitova věřím – byť nechci uhybat od tématu – , že kdyby se Izraelci nepotýkali s palestinskými Arabi, nesnášeli by se ve vysněném Izraeli sami mezi sebou. (Prezident Mugabe se jednou obořil na anglické farmáře, že jsou nenasytní jako Židi. Židovský spolek žádal omluvu. Dočkal se jí, až když věc vzali do rukou Sefardi. Těm se Mugabe omluvil: řekl, že na mysli měl ne své spoluobčany, nýbrž židovský stát Izrael.)

Pražské ministerstvo kultury mi šlo na ruku. Úkolem vytvořit scénář výstavy „Praha, křižovatka kultur – Židovská Praha“ pověřilo

člověka pro ten úkol z nevhodnějších – Radka Pytlíka. Ten navíc sepsal – a ministerstvo kultury vydalo – malého průvodce židovskou Prahou. Jeho brožurka patřila ke každé vstupence na výstavu proponovanou pro zimbabwskou Národní galerii. Úplně nejvíc se o konání výstavy o židovské Praze zasloužil Tomáš Kraus, tajemník Federace židovských obcí

O rozmístění exponátů se dobře postarali galerijní pracovníci. Na mně bylo, abych rozeslal pozvánky na vernisáž a připravil si projev. Co já si nad ním prožil starostí! Rozhodl jsem se mluvit „spatrá“, aby má slova vyzněla vzletně. Věty nebo krátké odstavečky jsem si psal na kartičky a učil se je nazpaměť, abych se pod mikrofon nemusel příliš sklánět. Později jsem některé kartičky vyměnil za nové, když jsem vyšperkovával oslovení, respektive doplňoval jména funkcionářů, jak jeden za druhým potvrzovali účast, nebo když mi některé věty v textu připadly málo výmluvné.

Na vernisáž byl pozván celý diplomatický sbor. Nedostavil se ani jediný velvyslanec arabské země. Vyjma doyena. Stál, jak ani jinak neuměl, v první řadě.

Expozice měla úspěch.

Vzácnou shodou okolností se hned po jejím uzavření konalo v mezinárodním hotelu zasedání, jež vyvrcholilo založením Afrického židovského kongresu. Přestěhovali jsme exponáty před toto publikum a já se jednání zúčastnil jako z diplomatického sboru jediný čestný host.

Pamatuji, jak mi na odpočívadle schodiště před sálem vítající spiritus agens nabídl nalít pohár. „Pro co se rozhodnete?“, řekl. „Vyberte si.“ Pohotově jsem odpověděl: „Budu pít totéž, co vy.“ Ta moje opatrnost byla namístě: ukázalo se, že košer alkohol pro zasedání uvízl na celnici. Hostitelé by mi nechali nalít cokoli z baru, ale dal jsem najevo, že ctím jejich obyčej.

Ještě k té výstavě: chybička se přes vši opatrnost vloudila. Před definitivním návratem do Prahy jsem třídil písemnosti: co nechat v archivu a co vyhodit. Došel jsem až k těm kartičkám s mým projevem na výstavě. Jak si je tak na rozloučenou ještě jednou pročítám, zjistil jsem, že z oslovení přítomných hostů mi vypadlo to nejdůležitější: Your Excellency, Ambassador of the State of Palestine, the Dean of the Diplomatic Corps, esteemed Mr. Ali Halimeh!

Alimu jsem to na rozlučce se mnou řekl. Mávl rukou. Jsme přece kamarádi, proč o tom mluvit.

Alžběta Pezoldová

Celý dospělý život mnou obdivovaný původně novinář, poté odbojník, aktuálně ministr Dienstbier, mě při krátkém loučení – za mými zády už na něj čekala Alison Smale z Associated Press – před odletem do Harare pochválil, že jsem v rámci předodjezdové přípravy navštívil arcibiskupa Tomáška a Matici Slovenskou, ale nebyl rád za vynechání setkání s řediteli Omnipolu a Desty Děčín.

V někdejší Rhodesii jsou v kurzu české lovecké zbraně. Sám jsem jednu pušku nechal poslat Ladislavu Kropáčkovi. Zrovna neměli tu, co chtěl, tak poslali jinou. Láďa mi říkal, že ta se hodí jenom na slona. Honem ji zaregistroval, aby ji mohl legálně prodat dál. Lovci české kulovnice a brokovnice nazývali Brno rifles. Pravda, nevím, z jaké zbraně po víkendech střílel po zvěři, ať za láhev whisky, nebo jen tak, imunitou chráněný velvyslanec USA, nikdy jsem u toho nebyl; možná také pocházela z naší zbrojovky, když si v americké české komunitě vybral i svou druhou manželku.

Z Desty pocházejí vysokozdvížné vozíky na druhé největší tabákové burze na světě v Harare; první po objemu je v New Yorku. Byl jsem na té burze, zúčastnil se jako divák aukce, ničemu jsem nerozuměl. Vyvolávač mluvil tak rychle a pro mě nesrozumitelně, že jsem se záhy vzdalil. Zato jsem byl pozvaný na oslavu vyhlášení vítěze mezinárodního titulu The Tobacconist of The Year 1991. Byla jím k mé radosti německy mluvící dáma židovského původu narozená v Karlových Varech. Svěřil jsem se jí, že jsem v Zimbabwe bez rodiny, manželka v Praze pracuje na americkém zastupitelském úřadě, tak se v žertu nabídla, že mi namluví „local wife“. (Častý jev u evropských slaměných vdovců pracovně vyslaných do Afriky na pouhých pár let.)

Českou tabáčnici v akci mi objevila až moje kolegyně a kamarádka kuwaitská velvyslankyně: Anežku Pezoldovou.

Měli jsme doma v ČR takového hybatele polistopadových událostí: Občanskou demokratickou alianci. Ta prosazovala urychlit udělení/vrácení českého občanství někdejšími příslušníkům šlechtických rodů. ODA brzo propadla ve volbách a zmizela ze scény, leč úsilí aliance zvát si do země někdejší vrchnost, které demokratický prezident Tomáš Masaryk

tituly odebral, přetrvalo a přišlo nás na pěkné peníze. Paní Pezoldová mi o krajanském pátku ukázala český pas a ujistila mne, že se učí česky. Následovalo pozvání na rodinnou farmu, kde se pěstoval virginský tabák, známý ve světě stejně jako žatecký chmel.

Miloš Zeman navštívil v Kremlu Vladimira Putina a nechal s sebou Vladimíra Remka, oficiálního zástupce Česka v RF. Naše média ho za to trvale kárají. Neudělal jsem stejnou chybu: do afrického sídla šlechtičny Elisabeth Pezoldové z rodu Schwarzenbergů a jejího chotě Rüdigerera jsem se nechal doprovodit naším účetním, takto velvyslancekým atašé, a jeho manželkou. Hostitelé, v jejichž příbytku jsme i přenocovali, nás provedli překrásnou africkou přírodou vůkol, v níž nechybějí ani starodávavné nápisy na skalách pořízené příslušníky kmene, kterým ten kraj kdysi říkal pane. Prošli jsme továrničkou na zpracování tabákových listů a pohovořili o afrických zaměstnancích, o jejich životních a pracovních podmínkách. Někdy prý i stávkují, aby si je vylepšili, říká Rüdiger. To je pak vyzvu, aby mezi sebou vybrali mluvčí a s těmi se za stolem dohodneme, co a jak se bude měnit k prospěchu obou stran.

Bělošským podnikatelům z přičinění prezidenta Mugabe pomalu zvoní hrana a bude trvat nějaký čas, než se poměry znovu zmezinárodní, jako se to už děje v severní části někdejší Rhodesie, nynější Zambii.

V Česku se po převratu činil Karel Schwarzenberg, adoptovaný roku 1960 svým v Rakousku žijícím strýcem do hlubocko-krumlovské větve Schwarzenbergů, čímž se stal hlavním představitelem rodu a z chudého šlechtice zámožným mužem. Za dvacet let po adopci dědil majetek v Rakousku a doma mu rovněž připadly miliardové restituce. Je v Rakousku druhým největším soukromým majitelem lesů a mezi největší soukromé vlastníky lesů patří i v Česku.

Podle českých zákonů dědická práva po biologických rodičích adopcí zanikají, navíc kníže byl adoptován jako dospělý, což česká justice nezná. Nicméně, národ žil v rozjitřené posametové době, kdy ani Václav Havel, pokud jde o odškodnění, nepřišel zkrátka.

V roce 1995 jsem s Pezoldovými povečeřel na pražském Starém městě. Policie při té příležitosti odtáhla jejich auto pro špatné parkování. Vzal jsem je taxíkem do jejich spoře vybaveného přechodného bytu na Spořilově, kde dokonce ze stropu obývacího visela jen žárovka. Čekalo se na výsledky soudních sporů.

Jednou jsem dostal pozvánku na smuteční akt u hrobky Schwarzenbergů v Postoloprtech („postoly prtati“ znamenalo staročesky „ševcovat, přištipkařit), jediné (či první?) restituci, které se Anežka Pezoldová,

nevlastní sestra Karla Schwarzenberga, domohla. Nezúčastnil jsem se, nemohl jsem se jen tak uvolnit z práce a jet do Ústeckého kraje.

Jednoho dne jsem byl požádán, abych byl přítomen přijetí Dr. Rüdigerera Pezolda náměstkem ministra zahraničí Martinem Paloušem. Návštěvník Dr. Paloušovi vyložil, v jakém stavu je u českých soudů restituční proces ve prospěch jeho manželky a dotazoval se, jak by k jeho pokroku mohla přispět česká zahraniční služba. Loučili se se závěrem, že náměstek obdrží od Pezoldových resumé případu, aby se eventuálně ve věci zaangažoval. Rüdiger zdůraznil, že nejde o to, zda Alžbětě bude vydán majetek, jenž jí náleží, k tomu bezesporu právní cestou dojde, nýbrž jak brzo se tak stane.

Hlubocká větev Schwarzenbergů, k níž se A. Pezoldová hlásí, vlastní:

Zámek v Červeném Dvoře

Schwarzenberský palác na Hradčanech

Zámek v Českém Krumlově

Klášteř Zlatá Koruna

Zámek Hluboká nad Vltavou

Lovecký zámek Obora u Hluboké

Salmovský palác na Hradčanech

Zámek v Třeboni

Schwarzenberská hrobka u rybníka Svět u Třeboně

Parcely u Zlaté uličky patřící nyní Kanceláři prezidenta republiky, cca 50 m².

Stovky nemovitostí v okolí měst Jindřichův Hradec, Třeboň, Louny, Český Krumlov, Pelhřimov, Prachovice, České Budějovice, Písek, Klatovy, Most, Teplice, Strakonice a Jihlava

(Zdroj: *Mladá fronta DNES* 12. 8. 2003 a 13. 8. 2021)

Salmovský palác na Hradčanském náměstí, před nímž stojí socha TGM, využívá Národní galerie jako výstavní prostory. Na zámku Hluboká se konají svadby, sám jsem na jedné byl, a Karel Schwarzenberg, pokud byl ministrem zahraničí, tam konal diplomatické konference. Aby toho nebylo dost, dědička hlubocké větve rodu Schwarzenbergů rozhodnutím Ústavního soudu z dubna 2012 nezíská od Národního památkového ústavu ani obraz své prababičky Idy, který visí v hlubockém zámku.

Nevlastní bratr Karel má navrch. Alžběta utřela nos. Splní se nakonec předpověď Rüdigerera von Pezolda sdělená Paloušovi? Celkem jde o 40 miliard korun.

Pezoldovi se vzali v roce 1970, mají dvě dcery a pět synů. Na majetku po Adolfu Schwarzenbergovi, převedený zákonem č. 143/1947 Sb. na na zemi Českou, by měl kdo hospodařit, dostane-li dědička, oč po léta marně žádá.

Australský High Commissioner

Asi to bylo na ochutnávce jihoafrických vín, že jsem se tak rozpovídal. Bílé suché Chardonnay ze Stellenbosche skrývá tóny citrusů a zralých hrušek. Červené, suché Alto Rouge má vůni intenzivně ovocnou s lehkým nádychem černého bobulového ovoce a trochu pikantní kořenitosti. Mně nejvíc chutnal Cabernet Sauvignon z hroznů pěstovaných kolem Nederburgu v údolí řeky Orange.

Seděl jsem naproti australskému vysokému komisaři a jeho dánské manželce. Oba mladí a maximálně vzdělaní.

Vysoké komisaře si – namísto velvyslanců – mezi sebou vyměňují země, které za svou hlavu státu uznávají britskou královnu.

V Austrálii jsem nikdy nebyl, v Dánsku, za socialismu, ano. V Herningu, na výstavě Know How spojenou s konferencí na stejné téma. Byl jsem garantem účasti podniku zahraničního obchodu Polytechna. Jal jsem se svým stolovníkům vyprávět, jaké to bylo. Jeden z našich spoluvystavovatelů na mě naléhal, abych zařídil jeho vystoupení na konferenci. Pokusil jsem se. Organizátor akce se k večeru zastavil na našem stánku, aby mi sdělil: „Dobře, dostanete slovo. Ale: no advertising, no politics.“

Řekl jsem to svému brněnskému kolegovi, který hodlal příležitost využít právě a jenom k reklamě nové technologie výroby podlahovin; k politické agitaci samozřejmě ne, natolik chytrý byl. A rozhodně dodávám: „Mluvit budu, bohužel, muset já.“

Bylo o čem. Zrovna jsme v mé redakci vydali brožuru o úspěších našeho licenčního vývozu. Výzkumný ústav textilních strojů v Liberci prodal do Japonska technologii výroby beděček. Americká National Patent Corporation prodává po světě kontaktní čočky, patent profesora Wichterle. V Německu se uplatňuje samomazná folie Metaloplast odolávající sice malým pohybům, ale velké zátěži, například mostních konstrukcí. A tak dále. Nešířil jsem reklamu, vystupoval jsem ve smyslu public relations.

Na rozloučenou s výstavou pozval její pořadatel – Teknologisk Institut – všechny účastníky (tuzemské s manželkami) na večeri. Atmosféra byla velkolepá a neformální. Pamatuji si, chlubím se v Ha-

rare, jak jsem si v legraci postěžoval, že od doby Shakespeara panuje úsloví „opilý jako Dán“, ale opilého Dána vůkol nevidět. I našli jednoho dobrovolníka, který to úsloví na našich očích naplnil.

V jeden moment nám řekli, pozvání skončilo, dál už jen každý za své. Zábava pokračovala, všichni jsme se cítili jako mezi svými.

Trápení začalo, svěřil jsem se Australanovi a Dánce, když došlo na placení. Vrchní položil před přítomné účty. Manželé se scukli jeden k druhému – přepočítávali útratu, zda nebyli ošizeni. Já jsem bez mrknutí oka uhradil „bill“ za sebe i za vedlešedící zástupkyni francouzského Anvaru Elisabeth Wood Millar, jak se na gentlemana sluší. Soudím, že Dánové jsou skrblicí, povídám na Čiši vína. Při posledních slovech jsem, ovíněný, už tušil, že se dopouštím faux pas.

Australané nechodí pro slovo daleko. VK mi hned, aby obrátil pověst vlasti své ženy, vlepil: „To byste teprv musel dokázat, že Češi jsou, na rozdíl od Dánů, velkorysí.“

Dál to nebudu roztahovat. Umínil jsem si, že učiním z nouze ctnost. Za několik dní jsem se ohlásil na australské High Commission. Přijat jsem byl bez odkladu. Říkám svému kolegovi: „Brzo se vám narodí miminko. (Paní byla těhotná.) Budete potřebovat něco na bonbony.“ Z krabice jsem vyložil košíček z českého broušeného křišťálového skla.

Ten kousek vystavili doma na piánu. Vím to, od té trapné události jsem u nich býval častým hostem.

Romanka Hajduková

Nevím, jak jí to přišlo do hlavy, prostě si moje jedenáctiletá dcera Madlenka vzpomněla, že by ráda jezdila na koni, když už jsme v té Africe.

Nebyl jsem proti. Jako rodina jsme kamarádili s Evou Kaplanovou a jejím manželem. Ona prý, jak tvrdila, byla poslední židovkou z Rakovnícka – byť předtím o svém původu věděla pramálo nebo nic –, které na začátku protektorátu Němci ještě dovolili odejít do ciziny. Po ní už nikomu. Válku prožila v britské Palestině, v kibucu dojila krávy. Vzala si pana Kaplana, když skončila protihitlerovská řež a demobilizoval se z anglické armády. Do Rhodesie se dostali jako ostatní evropští kolonisté. Láďa Kropáček mi říkával, že do Ugandy byly posílány, krátkodobě či nastálo, rodiny důstojníků, do méně atraktivní Rhodesie šlo mužstvo. Kaplanovi se tu usídlili. Děti neměli. Paní si hrávala s našimi holčičkami. Madle slíbila, že zjistí, kde bychom mohli rajtovat koně. To si, jedenáctiletá, moc přála.

Kaplanovi k nám byli vůbec hodní. Pan Kaplan mi například daroval jednu z bund, které expedoval do Malawi. Šustákovou, s dobrou podšívkou. Nosil jsem ji dvacet let, byť v poslední době jen na pivo, než jsem v Drážďanech objevil novou zrovna takovou, již z piety k věrným přátelům nosím nyní.

Netrvalo dlouho a měl jsem v ruce adresu konírny, kde si lze půjčit koně k projíždkám po savaně lemující zimbabwskou metropolí. Mezitím se moje rodina odstěhovala zpátky do Prahy.

I tak jsme využili nabízenou příležitost. Namísto Madlenky se mnou na koníčky jezdila Romanka, stejně stará dcerka mého zástupce Antona Hajduka.

Štolba každému z nás vyvedl ze stáje koně. Osedlal i svého a na projížďce nás doprovázel. Dával pozor, aby koně byli na procházce klidní, neustále pod jeho dohledem. Bezpečí především, měla na mysli bílá madam, které konírna patřila, a na naše projíždky nebyla pojištěná.

Chybička se nicméně vloudí. Jednou se čeledín ve stáji zdržel. U závory oddělující centrum logistiky od širošířé savany jsme trčeli

příliš dlouho. Oba koně pod námi netrpělivě přešlapovali. Snad se nic nestane, říkal jsem si, když půjdeme napřed. Obešli jsme s Romankou na koních překážku a vydali se na výlet bez dozoru. To bylo náhle volnosti... Konečně, zvyklí pohybovat se, jak pacholek káže, si nejprve museli zvyknout každý na svého pána. S tím svým jsem například došel k potůčku a on jej za živého boha nechtěl překročit.

Ode dne, kdy jsme se s Romankou poprvé odvážili vyrazit do pléneru bez doprovodu, cválali jsme vždycky už jenom sami. Mlčky to bylo tolerováno. Klusal jsem ve volné africké přírodě, cválali a tu a tam jsme zvířatům dovolili pustit se v trysk, byť s obavou. Můj kůň ke mně časem pojal plnou důvěru a i sporný potůček nakonec překročil.

Jistě nemusím zdůrazňovat, že ani já, ani Romanka, jsme v Evropě nikdy na koni neseděli. Jednou nás přijel „zkontrolovat“ Romančin tatínek Anton Hajduk a natočil si nás videokamerou. Film jsem poslal do Prahy Madlence, abych se pochlubil. Do Zimbabwe mi došel vzkaz, že při prohlížení usedavě plakala.

Stalo se, co se stát nemělo. Pro travnaté formace mírného pásu používáme ruské slovo step. V tropech a subtropích se obdobně rozsáhlé plochy země, zde porostlé v sezóně dešťů vysokou trávou, nazývají savanovými planinami. V takovém terénu se kůň pode mnou dal do radostného běhu. Způsoby, které jsem jako amatér znal, byl k nezabrdění. Poroučel on mně, ne já jemu. Když tu náhle zakopl o drn. Letěl na břicho napravo, já nalevo. Hned se ale vztyčil a jakoby se mi omlouval, pokračoval v pohybu. Sotva jsem stačil zasunout nohu do levého třmenu a zmocnit se uzdy, měl můj oř tendenci uhánět dál.

Zpovzdálí na mě volala Romanka: „Nestalo sa vám nič, pán velvyslanec?“ Šokovalo mě to. O mě přece nejde, „já jsem na pokladnu.“ Na stav koně je třeba se ptát!

Dorazili jsme na základnu. Já mírně potrhán od trnů a stejně mírně potřísněn krví. Koni nebylo nic. Zmocnil se mě pocit štěstí. Ouřada má zřídka příležitost pochlubit se chlapským zážitkem.

Bezpečí především, měla na mysli bílá madam, které konírna patřila, a na naše projížďky neměla pojištění. Cítila svého druhu spoluodpovědnost. Jsme Evropané, nadto diplomaté, vyznáme se v právu...

K domluvě došlo snadno. Na zahradu velvyslanectví nám komplementárně přivezli sedm nákladáků koňského hnoje. Sám jsem

tu hromadu společně se zahradníkem pokrýval zeminou a sil do ní okurky a rajčata.

Mezitím nám doma rozdělili stát a v Harare ambasádu s rezidencí. Lepší dostali Slováci, Češi museli vzít zavděk dosavadním čs. obchodním oddělením. Hajdukovi se stěhovali na velvyslanectví v nigérijském Lagosu. Přišel jsem o koníčkovou partnerku a touha po jezdecktví na koni mě opustila. První tři dny mou kuchyň slovenský chargé d'affaires a.i. zásoboval okurkami a rajčaty. Pak z malicherných osobních důvodů přestal.

Vzpomínám si, že jsem do ústředí navrhl, aby Bratislava poslala Hajdukovy jinam, ne do těžkých klimatických podmínek Nigérie: kvůli dětem. Právě se ale dozvídám, že Afrika přirostla Romance, dnes už dospělé, k srdci. V nynějším hlavním městě Abuja zůstala, pracuje tam pro soukromou firmu.

Karel Schwarzenberg

V Harare se konala připomínka Dne světového hladu. Africká konresová hala byla telemostem propojena s dalšími dvěma světadily, aby k auditoriu mohli promluvit Robert Mugabe, Jesse Jackson a Václav Havel.

Mugabe vedl v šedesátých letech partyzánskou válku proti bělošskému rasistickému režimu premiéra Iana Smithe. V letech 1964 – 1974 byl Smithovým politickým vězněm. Potom, až do osvobození své země, znovu stál v čele odboje v tzv. Rhodesian Bush War, ze základen v Mozambiku. Hladu si v tom čase užil dost, ostatně jako v současnosti neprivilegovaní občané jeho země stále víc závislí na zahraniční potravinové pomoci.

Pastoru Jesse Jacksonovi zemřel 4. dubna 1968 v náruči na balkoně motelu v Memphisu Martin Luther King ml., když ho zasáhla střela atentátníka. Do Tennessee oba přijeli, aby podpořili hladovou stávkou pracovníků technických služeb. Jackson si tenkrát i potom vydobyl zásluhy při obraně lidských práv formou nenásilné občanské neposlušnosti založené na křesťanské víře.

Václava Havla do přímého přenosu transkontinentálního triumvirátu proti hladu televize s jeho souhlasem zařadila proto, že pro Američany byl východoevropskou intelektuální a lidsko-právní ikonou. Připomeňme si, že na závěr jeho návštěvy v USA uspořádali 22. února 1990 k jeho poctě velkokoncert v newyorské katedrále sv. Jana, čtvrtého největšího chrámu na světě. Byl tu v doprovodu Michala Horáčka, Jana Vodňanského, Bořka Šípka a Jožky Skalníka veleben za účasti Paula Newmana, Toma Hulce, Dizzy Gillespie, Henryho Kissingera, Arthura Millera, Saula Belowa, Gregoryho Pecka, Ellie Wiesel, Harryho Belafonta, Placido Dominga. Tak vysokého ocenění českému humanistovi se v USA nedostalo ani v osobě TGM.

Netřeba říkat, že právo být sytý je mezi lidskými právy na předním místě. Americká televize si považovala, že o Světovém dni hladu (16. 10.), uznávaném ve sto padesáti zemích, tuto myšlenku předestřou a rozvinou právě ti tři: státník z rozvojové země, čelný afroamerický sociálněprávní aktivista a náš prezident.

Mě posadili do první řady. Nevnímal jsem projevy prvních dvou řečníků – však si je zítra přečtu v novinách – , opanován napětím, jak vystoupí můj nejvyšší nadřízený.

Teď to přišlo! Vpil jsem zrak do projekční stěny nad řečnickým: přepínali z New Yorku či Washingtonu na Prahu. Na plátně se objevil Karel Schwarzenberg. Tvrdou německou angličtinou sdělil stručně světovému publiku, že vyřizuje pozdrav od Václava Havla, který pochopitelně není rád, že se mnoha lidem pořád ještě nedostává potřebné výživy.

Prezidentova kancléře v češtině charakterizovalo sympatické jaderne vyjadřování šumavského hajného. Filozofování o základních člověčích tématech se mu nedařilo ani česky nebo německy, tím méně v angličtině, jazyku, do kterého si každé slovo musel v duchu nejdřív přeložit, než je vyřkl.

Domů mě vezl šifřér Václav Kratochvíl. Povídám, „Vašku, dej mi cigaretu.“ Předtím jsem léta nekouřil. Určil jsem, že se po dvou hodinách budeme v noci střídat u telefonu a dálkopisu. Jistě z Hradu přijde omluva a já se s ní ráno ohlásím u prezidenta.

Nepřišlo nic. Za pár měsíců přiletěl jako kurýr mládenec, který byl předtím v Havlově ochrance. Prý mi dá vědět, co bylo příčinou, až se vrátí do Prahy. Nedal. Zbývalo mi hádat. Havel byl koncem roku 1990 dost vytížen přebíráním rodových majetků. V letadle nad Bratislavou se podivil, že lidi pod ním bydlí v panelácích jako v králikárnách; svým chudým poddaným nerozuměl. Sytý hladovému nevěří.

Kníže už zrestituoval všechno, co se dalo, jenom o zámek Hluboká se ještě hrdlil s mou kamarádkou Alžbětou. K TV kameře si odskočil.

Za jeho panování na MZV prosadil přání M. Albrightové, aby ČR uznala Kosovo jako stát. Madlenka tam má osobní zájmy a USA vojenskou základnu. Obdobně se Američané hodlali usadit na Krymu. Rusové jim v tom zabránili. Příliš mnoho krve bylo za Krym prolito.

Kouřil jsem po zbývajících čtyři roky zahraniční služby; poslední nedopalek skončil v popelníku před definitivním odletem z Harare.

Podle politologa Zdeňka Zbořila lidi typu Karla Schwarzenberga chápou pojem lidská práva jenom jako válečný pokřik. A právo nechodit spát hladový do něj nezahrnují. Volební heslo konzervativců „Kníže má k lidu blíže“ je nepravdivé.

Anthony Gubbay

Prátelil jsem se s Tonym Gubbayem, předsedou Nejvyššího soudu Zimbabwe. Koncem šedesátých let jsem si v Zambii coby ataše nedovolil mířit příliš vysoko, šéf by na mě žárlil. V Harare, na rozdíl od Lusaky, mi v tom dvacet let později nic nebránilo.

Ne že bych v Lusace neměl s Nejvyšším soudcem nic společného. Ve středu 6. července 1969 mě před zambijským Nejvyšším soudem ztloukla horda demonstrantů. Šlo o chovance Zambia Youth Service, vládní organizace, která za účasti československých sportovních instruktorů krotila živelné chování mladých vagabundů a rozvíjela jejich volní vlastnosti, aby se stali zaměstnatelní. Vystoupil jsem v blízkosti soudu z auta v dobré víře. Jezdil jsem do tábora ZYS v Kafue promítat naše filmy. Byl jsem tak říkajíc jejich člověk. Teď se na mne valila všezničující černá láva. Zvlčilému davu se předtím nepodařilo fyzicky napadnout bílého předsedu soudu Jamese Skinnera. Sekretářka ho v rychlosti zamkla na toaletě. Za své vzaly aspoň soudní spisy a knihy, a pak – běsnění trvalo 45 minut – chlapi vymlátili okna a vyházeli na ulici nábytek a zařízení. Po Skinnerovi vzdálenostně nejbližší běloch jsem byl já, a tak se v divokém xenofobním zápalu vrhli na mě. Za pár sekund se zprostřed hordy ozval hvizd píšťalky a povel k pochodu před State House, kde mládenci osvědčili věrnost prezidentovi voláním „One Zambia – One Nation, One Nation – One Leader, One Leader – Kaunda“. Druhý den se manifestace, svolané vládní stranou UNIP, zopakovaly pod centrálním heslem „The Only Good White Man is a Dead One“, „Dobrý běloch – mrtvý běloch“. Houf nenávistníků bílé rasy se rozrostl z pěti set na dva tisíce osob. V mědném důlním pásu Copperbelt na severu země ve městech Ndola a Kitwe prý za nepokojů, které se po zemi šířily, přišla jedna běloška o oko.

Ó, jak lehké je dostat prostý lid do varu! Pohledme na meritum věci. Na hraničním přechodu s Angolou stojí naproti sobě dva posty. Když je v Evropě vedro, jižně od Sahary se teplota blíží nule. Zambijští pohraničníci si zapálili oheň, aby se zahřáli. A, ať už dobromyslně nebo zlomyslně, volali k ohništi své čtyři portugal-

ské kolegy z druhé strany. (Angola patřila tehdy Portugalsku.) Dva z nich odložili zbraně a šli se k Zambijcům ohřát. Co čert nechtěl, z iniciativy nějakého horlivce byli kvůli nezákonnému překročení hraniční čáry zadrženi. Policejní soudce každého odsoudil k pokutě 2000 Kwacha, našich 100 tisíc korun, nebo ke dvěma letům vězení. Soudce Nejvyššího soudu Ivor Evans, k němuž se odvolali, rozsudek zrušil s tím, že osmnáctidenním pobytem ve vazbě (skutek se stal v červnu) si už obvinění vytrpěli dost. Skinner se Evanse v dopise prezidentovi, který se v tu dobu vracel ze zahraniční cesty nabroušený na rozhodnutí Nejvyššího soudu, zastal. Tu melu v Kaundově nepřítomnosti připravil jeho politický soupeř, viceprezident Simon Kapwepwe. (Současná mela v Harare je rovněž dílem viceprezidenta.)

Mně se dostalo zadostiučinění, o němž lze těžko i snít. Ředitel ZYS Stephan Mwansa mě pozval k sobě domů, právě marodil, aby mne ujistil, že jsem poslední člověk, kterému by se mělo stát, co se mi přihodilo. Náhradou za boule, jež jsem utržil, mi přidělil vládní poukázky, na něž jsem si v době nedostatku kupoval u čerpacích stanic v Zambii benzín do auta. Navštívilo mě hodně lidí, černých i bílých, níže i vysoko postavených, aby se mi omluvili jménem zambijského lidu a vlády.

Diplomaté mě k sobě zvali jako celebritu. Jen u jednoho člověka jsem nepochodil: u Ira Phillipa Griffithe. Ten novinařil v Times of Zambia, později psal, pořád ještě za apartheidu, pro jihoafrické noviny. Volal mi z tehdy ještě apartheidní Jižní Afriky a ptal se na mé zdraví. Odpovídal jsem pod dohledem svého nadřazeného zdrženlivě, aby se nedalo zneužít, že ZYS vedou Češi. Phil mi to neodpusťtil. Když se vrátil do Lusaky, vyčetl mi, že jsem zpochybnil etiku kamarádství. Blízký vztah jsme obnovili teprve písemně, to už žil v Austrálii.

Do Austrálie hned po incidentu kvapně odcestoval soudce Evans. Založil si tam právní praxi. Skinner, zambijský občan irského původu, se i s rodinou pod záminkou čerpání dovolené uchýlil do Dublinu. Záhy přijal zaměstnání v ženevském ústředí Mezinárodní komise právníků s perspektivou, že se jako představitel Afriky stane jejím generálním tajemníkem. Na opakované výzvy prezidenta Kaundy, aby se vrátil do Lusaky, nereagoval.

Zimbabwe je republikou, do roku 2003 v rámci Britského společenství národů (Commonwealth). Předtím, než dosáhla nezávislosti

na Británii, byla země známa jako Jižní Rhodésie, později, když se osamostatnila Zambie (Severní Rhodésie), jako Rhodésie. Počet obyvatel je něco mezi 12,5 a 13 milióny. Od roku 1890 spravovala zemi Britská jihoafrická společnost představovaná hledačem diamantů Cecillem Rhodesem. Roku 1923 se území stalo samosprávnou kolonií. Dne 11. listopadu 1965 se rasistický premiér Ian Smith dopustil jednostranného vyhlášení nezávislosti i (UDI) odsouzeného Organizací spojených národů a většinou jejích členů.

Krátce předtím jsem po absolvování Moskevského státního institutu mezinárodních vztahů nastoupil na MZV. Mým prvním úkolem v africkém odboru bylo vypracovat koncept prohlášení ČTK, že čs. vláda odsuzuje převzetí moci v Rhodésii bílými izolacionisty a že se připojuje k ekonomickým sankcím Rady bezpečnosti (kvůli nimž, jak výše uvedeno, nebyl benzín aj. ani v sousední Zambii).

ČSSR na jedné straně podporovala boj vojenského křídla nacionalistické strany ZAPU (čím a jak, to jsem jako ministerský referent nevěděl), na druhé straně čelila obviňování Británie, že narušujeme embargo na dovoz rhodéského azbestu (osinku). Sám jsem jedno memorandum, obsahující detaily lodního nákladu vypraveného pro nás z mozambického přístavu, od britského diplomata přejímal v recepci Černínského paláce. Můj přítel z Transakty působící v Salisbury později vysvětlil, že v mozambickém přístavu Lorenzo Marques je osinek na hromadách, bez rozlišení který je odkud.

V podpoře jsme se orientovali špatně. Vlády Zimbabwe se po vyhlášení nezávislosti v roce 1980 neujal náš „kůň“ Joshua Nkomo ze ZAPU (Zimbabwe African People's Union), nýbrž Robert Mugabe ze ZANU (Zimbabwe African National Union).

Nejvyšší soud Zimbabwe republiky převzala z minulého režimu. Sestával z předsedy (Chief Justice) a pěti bílých soudců. Prvním předsedou byl Angličan John Fieldsend, později, když jej královna povýšila do šlechtického stavu, známý jako Sir John. Struktura soudnictví zůstala nedotčená. Mugabe převzal od Smithe dokonce i šéfa tajné služby. Ten odešel do výslužby až v souvislosti s rakovinou své ženy. Afričan nejvíc důvěřuje příslušníkům svého kmene, na druhém místě bělochům a teprve na třetím místě spoluobčanům z jiných kmenů. „Marxistický terorista“ Mugabe, který jako první nezbytné opatření nechal do roku 1985 svou osobní Pátou brigádou vycvičenou v KLDŘ vyvraždit 20 000 přívrženců Joshui Nkoma v Matabelsku, jen pomalu budoval „se svými lidmi“ trvalou mocenskou základnu.

Anthony Gubbay, absolvent Cambridgeské univerzity a postgraduát univerzity Witwatersrand v Johannesburgu, se nejdřív, v roce 1983, stal soudcem zimbabwešského Nejvyššího soudu. V roce mého nástupu do služby v Harare, 1990, mu začal předsedat.

Musel bych hádat, abych řekl, kdy a kde jsme poprvé upoutali vzájemnou pozornost a o čem byl náš první rozhovor. Rozuměli jsme si od začátku ve strastech našeho povolání. Mě trápilo, jak dopadne Československo, on měl starost, zda pozemkové reformy země, v níž se ocitl na klíčové pozici, nevyjdou za rámec, s nímž by nemohl souhlasit ani jako spravedlivý soudce, ani jako poctivý člověk.

Kdykoliv jsem měl přejít přes práh Tonyho domu, zván na večerí jím a jeho ženou Wilmou, trkly mne do očí uniformované postavy s puškami přes rameno. Chrání ty dva, nebo hlídají?, ukládalo se mi bezděčně v paměti.

Británie si po svržení Smithe jako podmínku poskytnutí nezávislosti své kolonii vymínila, že utvářející se zimbabwešská vláda nebude afrikanizovat držení půdy jen tak, nýbrž podle zásady „willing seller – willing buyer“, „chceš prodat, prodej, chceš koupit, zaplat“. Pravidlo platilo 10 let, přičemž Británie přispěla na jeho realizaci v nadcházejících dvaceti letech v přepočtu čtyřmi a půl miliardami korun. Další finanční příspěvky přišly z Africké rozvojové banky a Evropské unie. Bohužel, hospodařilo se s nimi hůř, než později Česko gazdovalo s evropskými dotacemi.

Od roku 1995 jsem v ústředí zpracovával krajanskou problematiku. Už jsem neměl na starosti konkrétní stát, nýbrž všechny státy, kde žijí Češi, či lidé s českým původem, a ti žijí všude. Jsme jako Irové, kteří vždycky utíkali do světa od neúnosných podmínek doma. Korespondoval jsem s neziskovými organizacemi v tuzemsku i cizině, obstarával pro ně dotace, přijali mě do redakční rady časopisu Český dialog, do Společnosti přátel Podkarpatské Rusi, jsem členem Čs. ústavu zahraničního, zúčastnil jsem se jako evropský pozorovatel ukrajinských voleb.

Ze Zimbabwe přišel telegram od mého nástupce. Do Česka se na pozvání předsedy Nejvyššího soudu Otakara Motejla chystá jeho tamější partner Anthony Gubbay. Požádal prý, že by se po cestě ze sídla Nejvyššího soudu ČR v Brně zpátky do Afriky rád setkal se svým přítelem v Praze. Se mnou.

Vybral jsem si ze spořitelny 13 000 Kč, abych Tonymu a Wilmě zaplatil ubytování a stravu. Do Harare jsem si napsal o zimbabwe

wskou vlaječku, kterou před nás postavím na stůl v restauraci. Vzal jsem jednoho známého na oběd v předním restaurantu na Starém Městě, abych otestoval, kolik tam VIP oběd stojí. Dva tisíce.

Nastal kýžený den. Pan Dr. Motejl mi volal z Brna, že hosty přiveze rovnou na Maltézský dvůr. Tam pojíme, pohovoříme, a pak mi návštěvníky předá. Motejl přijel s tlumočnicí, takže seděli s Gubbayovými pár na pár. Odvinul se odborný a zároveň obyčejný lidský rozhovor. Brněnský hostitel v závěru nabídl vzít hosty na prohlídku Vítkova s Památkem národního osvobození. Motejl nařídil šoferovi, aby rozsvítil na střeše auta modrý majáček a vyrazili. Napadlo mi, že náš nejvyšší sudí možná není tak skromný, jak se o něm tvrdí, když využívá práva přednosti v jízdě. Úplně jsem se však v té věci zklidnil, když jsem jej 28. října na Havlově recepci uviděl stát ve frontě na Krušovické pivo. Blikáním na autě neupozorňoval na sebe, uctíval rank vzácných cizinců.

Ubytování jsem neplatil. Hosté byli ze setrvačnosti z Brna považováni za erární návštěvu i v Praze. Spali v Lichtenštejnském paláci, pod okny jim pleskala dovádívá vltavská voda.

Druhý den mě Gubbayovi požádali, abych jim ukázal bytovou výstavbu, byty pro řadové občany. Přijeli k nám totiž z Rumunska, kde se ve volném čase zajímali právě o to. Tramvaj nás odvezla na Petřiny. Tam jsou obytné domy trochu hezčí než na Balkáně. U Obory Hvězda jsme si dali utopence. Do letohrádku Hvězda jsme nezašli – výstavy o Aloisi Jiráskovi a Mikoláši Alšovi lidem britského původu moc neříkají.

Břevnovem jsme sjeli na Pohořelec. Zavedl jsem hosty do velkopopovické pivnice U Černého vola, kousek napříč od Černínského paláce. Tam jsem se pravidelně setkával s kameníky, kteří opravovali sochy na zahradě Černínského paláce. Chodil jsem tam s Jirkou Cingrošem po jeho návratu ze „štace“ v jemenském Saná. Pocházel z Tymákova u Rokycan, bydliště věhlasné báby kořenářky. Sám pak na základě svých zkušeností ze Střední Asie sepsal knížku o lidovém léčitelství.

V nálevně bylo plno. Tamní „štamtyšáci“ nás nepustili sednout. Říkám Wilmě a Tonymu „Pojďme obejít Loretu, mezitím se tu pár míst uvolní. Vyšli jsme, Wilmě byla zima. A tak zpátky! Tentokrát jsem byl drzejší, nebo asertivnější, vyberte si. Vmáčknutí na dvě lavice mezi „štamgasty“ nebyl hlavní problém. Tím se ukázalo být vklouznutí do konverzace toho večera. Směr hovoru k nám stočila

Lída Rakušanová, redaktorka Svobodné Evropy, a její manžel. Pověděli mým hostům, čím je hospoda výjimečná a proč tu na cizince normálně není nikdo zvědavý. Renesančnímu domu s barokní fasádou, s domovním znamením se sv. Lukášem a Pannou Marií, po listopadovém převratu hrozilo, že v malé privatizaci bude prodán a Velkopopovická pivnice zanikne, nebo ji nahradí luxusní restaurace, cenově nedostupná místním obyvatelům. Roku 1990 proto z iniciativy milovníka malostranských hostinců spisovatele Karla Pecky a s podporou tehdejšího primátora Prahy Jaroslava Kořána vzniklo sdružení za zachování hostince. Jeho členové napsali dopis tehdejšímu ministru privatizace Tomáši Ježkovi s prosbou vyjmout hospodu z privatizace. Hodlali si ji sami vzít na starost a zachovat nejen její staropražský ráz, ale i přijatelné ceny pro hosty. Veškerý výnos se zavázali věnovat sousední Škole Jaroslava Ježka pro nevidomé děti. Stalo se. Hostinec funguje a z jeho výtěžku už mohla škola pořídit mikrobus, dřevěná madla v budově a další užitečné věci.“ Mnichováci“, čeští redaktori Svobodné Evropy, přestěhované mezitím do Prahy, se připojili ke sdružení, později zaregistrovaného jako Klub přátel Černého vola.

Ze třinácti tisíc schovávaných v pěstičce jsem zatím nebyl s to utratit za Gubbayovy víc než pár korun. Tak jsme se po cestě s kopce Nerudovou ulicí zastavili alespoň v krámku se sklem, abych Tonyho obdaroval křišťálovým půllitrem se znakem Plzeňského pivovaru.

Rozloučili jsme se. Tony se vracel, aby čítil prezidenta vyhlášením verdiktů proti redistribuci půdy bez kompenzace, proti vyhánění ze země bílých osadníků, kteří zajišťovali výživu jejím obyvatelům. Soudci byli státní mocí zavražďováni, justice ostrakizována. Muga-be nastoloval diktaturu. Nejvyššímu soudci přidělili „bodyguarda“, aby na něj – bez veškerých skrupulí – dohlížel.

Tony mi v náznacích napsal, oč se v Zimbabwe hraje. Veškerá justiční moc přecházela do rukou hlavy státu. Jeho, nejprve v náznacích, později přímo, začali považovat za bílého rasistu. V soudních talárech měli napříště vystupovat jenom lidé z prezidentského klanu. V článku nadepsaném „Zimbabwský úpadek“, „Když je demokracie zardoušena“ napsal Václav Havel v deníku The Prague Post, že je stejně jako Desmond Tutu šokován a sklíčen úpadkem svého času demokratické Zimbabwe ženoucí se do mezinárodní izolace.

Chief Justice Anthony Gubbay odešel do nucené výslužby k 1. červenci 2001. To už mu bylo vyhrožováno smrtí, když vynesl verdikt proti násilnému záboru orné půdy „válečnými veterány“. Do té doby bílí farmáři vlastnili 20% obhospodařovatelných pozemků. Přesto Mugabe přišel s teorií, že farmáři jsou tvůrci chudoby černého lidu. A tak se země a usedlosti zprvu vykupovaly, později prostě zabíraly. Poté, dost často, zarostly úhorem. Pro srovnání: v sousední Jihoafrické republice vyhovují černí a bílí jeden druhému. I tam ponenáhlu přechází půda do rukou Afričanů, ale bez využití odbornosti a staletých zkušeností Búrů by se tam vypěstovalo málo co.

Wilma, která ochořela alzheimerovou nemocí, za rok zemřela. Tony dožíval ve skrovné chalupě se zahrádkou v Mašonské provincii. Tu a tam byl pozván na mezinárodní konferenci právníků. V lednu 2005 mi napsal, že navštívil vnoučata v Londýně a Vancouveru. Na jaře 2013 jsem mu internetem poslal fotografie Marka Kijevského s názvem „Modrá Praha“. E-mail se mi vrátil s poznámkou, že zadaná adresa neexistuje.

Angeline Kamba

Tuhle kapitolu bych nepsal, nebýt trnité cesty, po níž se ubírá schválení, zavedení a provádění českého služebního zákona.

S Angeline jsme měli, když jsme se blíž poznali, vztah plný důvěry a emoční blízkosti. Zemřel jí dospělý syn, první měsíce si s ním denně po zaměstnání povídala nad jeho hrobem. Mně se půl roku před nástupem v Zimbabwe utopili v jugoslávském jezeře při havárii autobusu cestou od moře čtyřladvacetiletá dcera s mým vnukem v jejím náručí. Hořkost a bolest srdce uhostily se v nás po konec života, jako ostatně ve všech rodičích, kteří přežijí své děti.

Angelinina rodina – manžel Walter a tři synové – strávila v době rhodéského rasistického režimu třináct let v Británii. Když se v roce 1980 vrátili domů, stal se Walter – profesí právník – prorektorem Zimbabwské univerzity. (V zemích Britského společenství národů byl po vyhlášení nezávislosti, byly-li republikou, rektorem vysokých učení vždy prezident, v daném případě Mugabe.) Po deseti letech Walter na svůj post rezignoval, protože „cizí prsty“, jak uvedl, zasahovaly do jeho kompetencí a zakládal právnickou fakultu University of Namibia. Angeline, pyšná, že je druhou rhodéskou Afričankou, která dosáhla vysokoškolského vzdělání, se stala ředitelkou Státního archívu Zimbabwe. V této funkci mimo jiné vydala reprinty map Afriky z 19. století. Dva z nich jsem si dal v Domažlicích na památku zarámovat a zdobí stěny mého příbytku.

Každý novoroční den zvali Kambovi do svého domu v předměstí Harare na oběd velvyslance USA, Rakouska a vysoké komisaře Kanady, Indie a Austrálie. A protože já nemůžu nikde chybět, byl jsem rovněž mezi zvanými, spíš asi jako osobní přítel než titulář. Vážil jsem si té pocty. Mimochodem, pěkný dům si v Anglii za ušetřené peníze Kambovi koupili od bělošské rodiny, která se stěhovala do Austrálie, neboť „v Zimbabwe to brzo bude k nevydržení,“ říkali.

Jednou mně Angeline představila svou, jak říkala, nejlepší kamarádku, také černošku. Obdivovala ji za obětavost, s níž pečovala o svého irského manžela upoutaného na invalidní vozík. Když pak umřel, zaměstnala se, aby překonala smutek, rýžováním zlata z ne-

daleké řeky. „She is my best friend,“ chlubila se Angeline, již v dětství říkali v jejím kmeni Zebra. A se smíchem šprýmovně dodala: „... and you are my bestest friend.“

Té kamarádce jsem vždy složil poklonu na koncertech klasické hudby; byla jejich jedinou černou návštěvnicí mezi „Evropany“, jak Afričané nazývají bělochy, byť se třeba v Africe narodili, a ona mne při děkování za pozdrav oslovovala „Excelence“. Jak jsem neformální, tak od ní mi to dělalo dobře, přijímal jsem její odpověď jako udělení vyznamenání.

Angeline nevěděla, že ji čeká stejný osud. Walter zanedbal léčení cukrovky, přišel, než zemřel, o obě nohy.

Každý překonává tragédie jinak. Angeline se rozhodla změnit všechno, i povolání, aby jí nic nepřipomínalo dosavadní život. Odešla z archívu na funkci Public Service Commissioner, generální ředitelky státní služby. Tehdy jsem netušil, co je to za práci. Nic podobného jsme doma neměli. Nevěděl jsem hned, že úkolem orgánu, který řídila, bylo sjednocovat pravidla pro výkon služby ve všech úřadech, vydávat služební předpisy, dotvářet systém hodnocení státních úředníků a koordinovat a kontrolovat jejich další vzdělávání. Pokud docházelo k restrukturalizaci na ministerstvech nebo vládních kancelářích, měla Angeline na starosti šíbování vhodných úředníků z jedné štace na druhou.

Navzdory panujícímu autoritativnímu režimu, děly se v Zimbabwe věci u nás do té doby neznámé. U nás se úředníci za socialismu kádrovali a po roce 1989 lustrovali. V zemích Britského společenství národů byl mezitím úředník jako takový neutrální, jeho osudu v zaměstnání, pokud je vykonával správně, se netýkaly změny v politickém vládnutí. Překvapilo mě to. Volání po stejném uspořádání bylo u nás doma poprvé vyslyšeno až v roce 2002 a ještě o dvanáct let později jsme služební zákon nezavedli, ať nás k tomu Evropská unie nutila, jak mohla.

Na procházkách po cestičkách v buši jsme s Angeline řešili témata jako jak užitečné je, aby byla po ruce čerstvá vejce, dostaví-li se bez ohlášení hosté, chovat u domu pár slepic. Angeline jich chovala šest. Dal jsem si poradit a Bonifácovi, sluhovi na našem zastupitelském úřadu, jsem rovněž obstaral šest nosnic, aby vejce byly vždy po ruce.

Jindy jsem se od Dr. Kambové, komisařky státní služby, poučil o mnohém z toho, čemu novému budu čelit, až se vrátím k úřednické kariéře z překrásné africké země do Prahy.

Angeline Kamba

I would not write this chapter, if there were not for the thorny road, the approval, introduction and carrying out of a law of service in Czechia.

With Angeline, when we came to know each other more closely, I had a relationship full of confidence and emotional closeness.

Her adult son died. During the first months after funeral she spoke to him daily after work at his grave.

Half a year before I came to Zimbabwe in a bus accident my twenty-four-year-old daughter with my grandson in her arms drowned in pond.

Bitterness and pain settled in us for the rest of our lives, as happens to all parents who survive their children.

Angeline's family, her husband Walter and three children, during the Rhodesian racist regime spent thirteen years in Britain. In 1980, when they returned home, Walter, a lawyer by profession, became Vice-Chancellor of the University of Zimbabwe. After ten years he resigned from his post because "foreign fingers", as he said, interfered with his sphere of obligations, and took up a challenge of founding the law faculty of the University of Namibia.

Angeline, proud to be the second Rhodesian African woman with a university education, became Director of the National Archives of Zimbabwe. In that capacity, she among other things published reprints of maps of Africa from the 19th century. I had two of them framed in Domažlice as souvenirs and they adorn walls of my home.

Every New Year's Day the Kambas invited to their house in a suburb of Harare for dinner the Ambassadors of the USA, Germany, the

High Commissioners of Canada, India and Australia. And, usually, one or two Zimbabwean judges, all with spouses. I was also among the invited guests, perhaps more as a mate than because of the post of representative of my tiny country. (Every other day arrived some invitation in my mail box. Angeline once warned me not to feel too proud of it: since my family was away, it was easier for the hosts to find one spare chair rather than two.)

One day Angeline introduced me to her close matey. She admired the self-sacrificing way in which she took care of her Irish husband who had to live in a wheel chair as a disabled. When he died, to get over the pain, she washed gold from a nearby river. "She is my best friend," Angeline boasted. And, turning to me, she laughed appealingly, comically adding: "... and you are my bestest friend."

I always paid the friend of Angeline (her tribal childhood name was Zebra) a compliment at concerts of classical music; as a rule she was the only visitor among "Europeans, as Africans call whites even if they were born in Africa. She cheerfully responded to my greeting addressing me "Excellency". As informal as I am I considered response of the heroine an honour.

I used to meet the Angeline's friend, whose name I later forgot, on concerts of classical music; was their only black visitor among "Europeans", as Africans call Caucasians, even those born in Africa. Answering my greeting, she called me always "Excellency". Informal as I was, it made me feel good, I accepted her tribute as a decoration award.

Angeline did not know she would have the same fate. Walter neglected his diabetes and lost both legs.

People overcome the tragedy differently. Angeline decided to change everything, also her profession, so that nothing would remind her of her earlier life. She left the archives to become Public Service Commissioner, general manager of state service, as we call the position in Czechia according to our present system. At that time I had no idea what kind of work that is. At home we had nothing like that. I did not know that the job of the authority she held was

to unify the rules for the service in all offices, to pass out rules of service, to create a system of evaluation of officials and to coordinate and control their further education. As for the restructuring in ministries and government offices, it was Angeline's job to move officials to positions for which they were suited.

Under Mugabe in my time things were taking place which were unknown in my home. In the Commonwealth countries an official as such was neutral, changes in political government, in so far as he did his job correctly, did not concern him/her. It surprised me. Calls for similar arrangements were heard in my nation for the first time in 2002 and even twelve years later we did not introduce the law of service, no matter how much the European Union was urging us.

Strolling in outskirts bush, Angeline and I argued on such topics as how useful is to keep a few chickens near home to always have fresh eggs when guests are about to come. Angeline raised six hens. I copied her and bought six fowls for my servant. To have eggs always around.

From the same person, Public Service Commissioner Dr. Kamba, I learned a lot about the affairs I'll be connected with when I finish my tour of duty in lovely Zimbabwe.

Jan Pivečka

Představil se telefonem z hotelu a rovnou mě pozval na oběd. Taková pozvání jsem nebyl zvyklý akceptovat. Stál jsem o to, přijmout českého obuvnického experta, jak o sobě uvedl, nejdřív na velvyslanectví, abych se dozvěděl, s kým mám tu čest a oč jde. Nabídl jsem se, že pro něj do hotelu pošlu auto.

Vstoupil šedovlasý urostlý džentlmen vysoké postavy a uhlazených způsobů, na první pohled světák na odpočinku, ale nejvíc ze všeho Valach. Přiletěl do Zimbabwe, aby pomohl s výběrem uchazečů o studium v „The International School of Modern Shoemaking“, Mezinárodní školy moderního obuvnictví, ve Zlíně, kterou po Listopadu spoluzakládal.

Výroba obuvi není v Zimbabwe nic nového. V letech 1938 – 1940 přes moře a po železnici z mozambického přístavu Lourenço Marques dorazilo několik mladých Čechů – někteří už za dramatických okolností na protektorátní pasy –, aby ve městech Gwelo (nyní Gweru) a Bulawayo postavili základy firmy „The Rhodesian Bata Shoe Company“. Do té doby se všechny boty, převážně plátěné, do země dovážely z indického Batanagaru. Výrobu v Gwelu vedl Karel Strnad, po něm Jan Kašperlík a po II. světové válce Konstantin Fiksl, DrSc., absolvent oboru kožedělné chemie na Brněnské univerzitě, který se později (1962–63) dokonce stal starostou Gwela. Stroje, pryž a další suroviny dopravovala k africkým břehům Baťova vlastní loď Morava. Latex z divokých kaučukovníků pravděpodobně přicházel z konžské provincie Katanga po souši.

První obchod otevřel roku 1939 v Gwelu Jaromír Vrána. Roku 1944 už byl rhodéský „Baťa“ schopen dodat Spojencům pro válečná pole celý milion párů vojenských bot.

Za mého pobytu převládali v Baťově byznysu Indové. Sám Tomáš Baťa, řečený Tomík, navštívil zbývajících českou baťovskou komunitu jednou. Seděl jsem vedle něho za předsednickým stolem mezinárodní stavovské konference. Vyměnili jsme si česky pár slov a účastníci Baťu velebili, jakým to neznámým jazykem

dokáže se mnou hovořit. Běloši v britské Africe spolu komunikují výhradně anglicky.

Z konference jsem T. Baťu vzal na náš krajanský pátek, kde ho specialisté z Martina, kteří v Zimbabwe udržovali námi dodanou vojenskou techniku, pohostili jeliem a jitrnicí, které na místě vyrobili. V debatě se ho plaše zeptali, zda hodlá napomoci k rozkvetu obrozeného státu Čechů a Slováků, a jak. Oslovený se začepýřil a poučil tazatele, že od toho existuje Světová banka a Mezinárodní měnový fond.

Setkání probíhalo ve spěchu, čekal nás kanadský vysoký komisař. Z jeho kanceláře Baťa zavolal do Prahy, aby se zeptal své tamější spolupracovnice, jak daleko je to s restitucí Baťova domu v dolní části Václavského náměstí. Stáli jsme s Charlesem Bessetem vedle něho. Podle jména a podle hlasu jsem poznal, že mluví s – ještě zcela nedávno – vedoucí stranické skupiny na úseku komerční politiky a integrace Polytechny, která mi coby neprověřenému referentovi v odboru propagace ubližovala, jak jen mohla. Šikovná byla, to ano. Teď už vím, že zahraniční podnikatelé nelustrovali uchazeče o pozici v jejich firmě. Hlavně, aby byli k užitku. Obdobně a na vyšší úrovni, komunistický politik Andrej Barčák, když v roce 1990 přestal být ministrem v Čalfově vládě, okamžitě nastoupil do vrcholové funkce v americkém gigantu General Motors. Pokud jde o Tomíka, komunisté byli na jeho straně v poválečném majetkovém sporu se strýcem Janem Antonínem, a byl s nimi zajedno, že Jan ve válce ztratil čest; takže mu až tak nevadili ani po Sametu a myšlenku, že svého strýce oloupil a potupil, si nepřipouštěl.

Jan Antonín Baťa, nevlastní bratr Tomáše – zakladatele firmy, říkali mu Tomina, byl za války na černé listině Spojenců a nikdo doma po osvobození pro něho nehnul prstem. Ani Honza Masaryk, který od něj do Londýna dostával peníze, a Beneš ten už vůbec ne, i když šeky z Brazílie si i jeho kancelář inkasovala. Jan po osvobození rozhodnutím soudu přišel ve prospěch Tomíka o baťovské ševcovské impérium, které po smrti Tominy /12. 7. 1932/ rozšířil do celého světa.

Pan Pivečka se narodil ve Slavičíně v rodině s tradicí ševců, koželuhů a soukeníků. Navštěvoval gymnázium v Uherském Hradišti a obchodní akademii v Brně. Když mě později Hradištěm provázel, pochlubil se, že ho do tamějšího gymnázia každý rok zvou na besedu se studenty. Jednou jeho řediteli navrhl, aby někdy pozvali

místo něj jeho vrstevníka Tomáše Baťu jr., který tam podle svého životopisu také studoval. Bohužel, to jméno nenašli v archivovaných třídních knihách.

Pivečkovým vzorem byl geniální Tomáš Baťa, s nímž jeho otec udržoval obchodní a přátelské vztahy až do Baťovy tragické smrti roku 1932.

V roce 1946 odešel Jan Pivečka z podniku svého otce a odjel za firmu Baťa na tři roky do Indie, později na Ceylon a do Batávie na Jávě. Politické změny ve vlasti v roce 1948 vedly k jeho neplánovanému pobytu v zahraničí na celých 44 let. Posledních deset roků před návratem domů byl poradcem pro obuvnický průmysl v projektech mezinárodních organizací.

S pracovními zkušenostmi počínaje ševcovským verpánkem až po vedení podniku procestoval velkou část světa. Konec roku 1989 trávil v Jižní Americe a sledoval ve zprávách CNN události v Československu. Už o Vánocích dostal pozvánku Vysokého učení technického v Brně, aby tam přijel a proslovil přednášku.

V Harare mě pan Pivečka požádal, abych dohlédl na výběr uchazečů o studium na zlínské škole. Záleželo mu i na jejich zdravotním stavu. Německému velvyslanci se totiž stalo, že na kurs v SRN poslal velmi dobrou moderátorku ZTV, která však během studia zemřela na AIDS. Nic jsem neslíbil. Nikdo v Zimbabwe se nemohl o druhém dozvědět výsledek zdravotní prohlídky co do HIV positivity. Pravda, věděli jsme neoficiálně, proč velvyslanectví s námi sousedící země propustilo sluhu po jeho vyšetření expertem toho státu. Ale, co jde šeptem, to jde čertem.

Nebýt jedné relace v Českém rozhlasu, pustil bych jméno pana Pivečky po skončení své diplomatické mise z hlavy. Ale v tom pořadu se mluvilo o tom, že v roce 1992 Jan Pivečka inicioval založení Mezinárodní školy moderního obuvnictví na základech bývalé Baťovy školy práce a že ta nová škola vychovala už více než 160 studentů. Dále jsem se z rozhlasu dozvěděl o založení Nadace Jana Pivečky, která spolupracuje se školami a motivuje žáky a studenty k získání zkušeností v zahraničí. Jedním z projektů nadace bylo rovněž vytvoření tzv. Pivečkova lesoparku ve Slavičíně.

Obnovili jsme kontakt a při nejbližší příležitosti jsem pana Pivečku uvítal v Praze. Pozval mne a mou partnerku Marlet le Roux, první tajemnici velvyslanectví JAR, k návštěvě svého rodného kraje. Vezl nás tam osobní šofér Batí juniora v době jeho pobytu v ČR,

jinak pražský taxikář. Jel jako Chirón, tam i zpátky. Jakoby vezl lidské orgány pro transplantaci. Později se Marlet zmínila panu Pivečkovi, zda se pan Baťa nebojí zaměstnávat takového řidiče. Odpověděl: „Žádné strachy, v jeho věku se člověk už příliš nestará, jak se jde ze života“!

Pan Pivečka nás čekal v Luhačovicích. Na promenádě se zdravil kde s kým. Bylo znát, že zejména korzující dámy v něm ctí novorenesančního intelektuála. Ve zlínském „mrakodrapu“ se náš hostitel následně cítil jako doma. Nechal jsem se na památku vyfotografovat s telefonem u ucha za šefovským stolem v kanceláři Tomáše-zakladatele, umístěné ve výtahu s čirým sklem, aby z ní bylo vidět do výrobních dílen. Kancelář ve výtahu používal po bratrově smrti až Hugo Vavrečka a Jan Antonín Baťa. Ten byl prý přísný, zároveň však velký demokrat a patriot: když přední osobnosti státu r. 1935 vyhlásily „fond tisíc vojenských pilotů“, Jan jich dal vycvičit dvě stě padesát. Z nich se ve válce mnozí začlenili do svazků Royal Air Force.

Od Jana Bati převzal Pivečka životní motto: „Nikdy se nevzdávej!“

Samozřejmě jsme si cestou napříč Valašskem s panem Pivečkou hodně vykládali. Říkal, že když v dětství hrával fotbal, líbilo se mu v bráně, protože obdivoval Františka Pláničku. Já se mu přiznal ke své nedobré zkušenosti s Pláničkou. Coby student, nejdřív hospodářské školy, pak vysoké ekonomické, jsem v sezóně, často namísto odpolední přednášky na právnické fakultě, prodával na Národní třídě v Praze zmrzlinu. Penzista Plánička pro ni chodil s termoskou. Můj vedoucí, fotbalový fanoušek, mi nakázal, že od něho nemám brát peníze. Ztráty těch transakcí jsem ale musel nést sám.

Přeskakovali jsme z jednoho tématu na druhé, bez ladu a skladu, protože každou chvíli bylo nutné z auta pohledět na nějakou perlu Valašska. Přecházeli jsme z češtiny do angličtiny a zpět. Zde je jeden z příběhů.

Před Baťovým závodem v Batanaguře, 20 km od Kalkaty, vítal nejvyšší šéf podniku každé ráno zaměstnance před vstupní branou. Podal ruku i Pivečkovi a zeptal se, zda je v práci spokojený. „No tož, pane Bartoš, celkem to jde,“ odpověděl, „ale práce s těma ‚opicema‘ je tuze těžká.“ Ředitel ho na odpoledne pozval na čaj. Vyčinił mu: „Jestli ještě jednou o svých spolupracovnících řekneš, že sú opice, tak ti koupím letenku a pošlu tě zpátky do Slavičina.“ Pivečka dostal spravedlivé ponaučení, že nikdy nesmí říkat o li-

dech, že jsou opice, negři nebo cikáni. Ale mohou být dobří nebo špatní, to ano.

Když Pivečkovi vypršela platnost československého pasu, vydaného roku 1946, a vydání nového vázaly naše orgány na nutnost absolvovat doma vojenskou prezenční službu, pak že se uvidí, stal se v cizině bezdomovcem. Francouzský guvernér Senegalu mu nabídl francouzské občanství, vybuduje-li v tamějším městě Rufisqu továrnu na obuv podle svého (Pivečkova) projektu. Vybudoval ji a do vydaného francouzského pasu mu napsali křestní jméno Jean.

S Marlet si pan Pivečka rozuměl, když povídal o tom, jak zažil v Jižní Africe apartheid. Při stavbě továrny v Pinetownu, vzpomínal, stavěli toalety zvláště pro černochoy, zvláště pro míšence a zvláště pro bílé. Když se mezi pracovníky objevila nějaká Afrikánka nebo Evropanka, museli kolem ní postavit paraván, aby nebyla v přímém kontaktu s černochoy. Marlet v takovém prostředí jako privilegovaná Búrka prožila dětství a mládí. Mně diskriminace zase připomněla čas normalizace v ČSSR, kdy se lidé, pravda, stejné barvy kůže, dělili na privilegované a hodné zavržení. Ostatně, i po revoluci národ víc škatulkujeme, než držíme v kupě.

Pan Pivečka si zakládal na tom, že kromě absolvování škol se také vyučil ševcem od píky. Výuční list mu po zkoušce ze ševcoviny vydal Karel Mašek z Pitína. Vytahoval jsem se, že o tom řemesle také něco vím. V páté třídě jsem na školním představení hry „Slavný mistr Kopřiva“ hrál roli uředníka Ferdy. Opatřil jsem si k tomu od ševce v Prapořištích potřebné rekvizity: verpánek, kopyto, ševcovské kladívko, floky... Ten švec mi trochu ukázal, co a jak, a já se na jevišti činil.

Náš průvodce pokračoval – to už jsme mířili do Jelínkovy pálenice ve Vizovicích: „Dobrý švec musí být dokonalým ortopedem, který se vyzná ve stavbě lidské nohy. Musí být i tvůrcem a umělcem. Vytváří něco krásného, pohodlného k nošení. Musí být rovněž psychologem, aby své zboží prodal.“

U slivovice se pan Pivečka svěřil Marlet – dodnes na to nezapomněla –, jak pomáhal Líze, sólistce filipínského státního baletu, obstarávat baletní piškoty a špičky. V Německu požádal přítele, který vyráběl baletní obuv pro světové soubory, aby mu dodal velikost šestatřicet. Ten se bránil. Prý každá primabalerina má u něj své kopyto, na kterém se zhotovují piškoty jenom pro ni. A dodal, že nejlepší členky baletních souborů obutím nešetří. Z přátelství vyba-

vil Pivečku několika páry různých velikostí a šířek piškotů, ať si je vezme s sebou, až znovu pojedou do Asie. Líza si je vyzkouší a ty, ve kterých se jí bude nejlíp tančit, pak on bude pro ni vyrábět. Stalo se. Napříště z Německa vždy v balíku odešlo osm až deset párů. Český švec sponzoroval filipínskou baletku!

S Marlet jsme zavítali i do Pivečkova lesoparku ve Slavičíně. Na území půldruhého hektaru tam Nadace Jana Pivečky vybudovala klidovou zónu k odpočinku a rekreaci. Ve spolupráci s Vysokou školou uměleckoprůmyslovou v Praze se tam konají sochařská sympozia, přičemž hotová díla zůstávají na místě. A tak je tam k vidění dřevěný hlemýžď, had, píďalka, tuleň, u jezírka se pod můstkem vyhřívá dřevěná žába. Mezi výtvarně pojatými lavičkami si v parku hrají děti na vycházce s babičkami a dědečky. Vzpomněl jsem si na Vigelandův park v Oslu, kde tento žák Augusta Rodina, pravda, ne ze dřeva, nýbrž z bronzu, železa a žuly vytvořil sochy a sousoší, po nichž za slunečných dní šplhají děti z mateřinky.

Zmiňuji se o soše žáby. To takhle za Janem přišli mládenci a děvčata z ekologického kroužku, aby jim z nadačních peněz přispěl na akci přenášení žab z jedné strany silnice, podle období jejich páření, na druhou. Nevěřil, že je to k něčemu dobré. Odpověděl, „Jestli vám někdo přispěje, přijďte znovu, přispěju taky.“ Po letech čtu v novinách, že kromě dopravních karambolů má i silniční posypová sůl vliv na zachování žabiho rodu: působení chloridu sodného snižuje počet samic ve skupině druhu skokana lesního o deset procent. Pivečka přestal váhat a práskl se přes kapsu. Zachraňovat žáby u luhačovické přehrady není bezúčelné. Jejich přítomnost signalizuje nezávadnost vody. Bez žab by se i čápi odstěhovali.

Zpět k botám. V České republice vyrábí firma Baťa obuv už jenom v Dolním Němčí, v malé továrně u Uherského Hradiště, kde ještě dobře znají tajemství starého řemesla. Boty šijí stále ručně. Továrna byla vybudována národním podnikem Svít, Baťa jr. ji od státu koupil za 10 mil. dolarů. Současně s tím převzal v Česku čtyřicet prodejen. V oboru výroby obuvi a marketingu se rozvíjí věhlasné školství. Jak ve Zlíně, tak ve Slavičíně. Společnost Veletrhy Brno pořádá pravidelně soutěž „Fantastická bota“ o Cenu Nadace Jana Pivečky. Ročník, který jsem sledoval, proběhl ve třech kategoriích: Funny shoe, Young spirit a Professional view. Hlavní cenu získala Kristýna Honzová ze Střední uměleckoprůmyslové školy Uherské Hradiště za velmi kreativní model obuvi Funny shoe, kde použila

jako materiál kostru deštníku a potravinářskou fólii. Autorka, začínající studentka, se přiznala, že si při tvorbě návrhu představovala „botu pro člověka z jiného světa.“ V roce 2001 převzal Jan Pivečka z rukou ministra Jana Kavana Cenu Jana Masaryka Gratias agit. Tři roky na to zemřel. Omlouval jsem se ředitelce jeho nadace, že se z pracovních důvodů nemohu zúčastnit pohřbu. Svěřila se mi do telefonu, že sotva pan Pivečka zavřel oči, jacísi vandalové poničili sochy v lesoparku nesoucím jeho jméno. Nicméně sdružení, jež založil, to neodradilo, jede dál. Místo pana Pivečky ve správní radě zaujala jeho dcera Petra Blumenberg. Ta sice trvale žije v Německu, má ale zájem pokračovat v aktivitách otce. Zde je jeho vyznání, jak je uveřejnil novinář Milan Švihálek: „Nemám žádné oslnivé konto v bance, nemám žádné třpytivé šperky, žádné výstavní budovy, nemám žádný veliký majetek. Ale mám přátele a lidi, kterým mohu věnovat svou přízeň. To je důležité – lidé, jimž můžete pomoci k tomu, aby se stali lepšími. Pak se lepším stáváte i vy.“

Dovolím si ne zrovna s Pivečkou související dovětek. Zrovna čtu knihu Markéty Pilátové: *S Baťou v džungli*. Vyjevuje se mi při tom, proč asi mě k sobě v Zimbabwe často zval na oběd či na večeři brazilský velvyslanec. Nejspíš z úcty, kterou k naší zemi choval skrze památku na muže, jehož Brazilská federativní republika dvakrát navrhla na Nobelovu cenu, Jana Antonína Baťu. Po odvolání šéfa mise pokračovaly mé dobré vztahy s jeho zástupkyní ve funkci chargée d'affaires a. i. Tu jsem vzal jednou s její dcerkou dokonce do kostela k Otci Hanckovi. A než jsem byl povolán zpět do Prahy, uspořádala pro mne piknik, na nějž pozvala hosty podle mého seznamu. Připravil jsem si pro tu příležitost, a naučil nazpaměť, cosi jako projev o úloze žen v diplomacii. Kolegyně mi šanci vzala. Z ostychu vynechala přípitek a já si své slohové cvičení tím pádem dal za klobouk.

Druhým dovětkem je citát slov Jana Bati z knihy *S Baťou v džungli*: „*Moje dcery rády psaly dopisy. Vůbec naše doba byla dobou dopisů, papírů s hlavičkou, pečetních prstenů, drahého kvalitního inkoustu, pohlednic a zpožděných zpráv. Proto si možná Lidka myslela, že Václava Havla ohromí, když mu napíše dopis. Měla mu asi spíš zavolat. Nebo mu poslat telegram. Jenže mu poslala dopis. Myslíte si, že jí vnuk Huga Vavrečky odepsal? Ne. A přesto jsem Venóškovi šel na pohřeb. Cítil jsem, že to Vavrečkovi, mému nejmilejšímu baťovskému chlapovi, tomu velkému.*

Ladislav Kropáček a Antonín Sum

Narodil se v lednu 1919 a zemřel v srpnu 2006. Po vyhlášení ČSR žil 20 let v Americe, kde jeho otec pracoval na čs. velvyslanectví. Tam si chlapce oblíbil Jan Masaryk, dlící v USA na zkušené, jak mu poručil jeho „tata“ TGM. Sum vystudoval práva, působil v Junáku a Křesťanském sdružení mladých mužů YMCA, za II. světové války se zúčastnil domácího odboje. Já jsem se se s ním seznámil jako s posledním žijícím osobním tajemníkem poválečného ministra zahraničí. Nicméně napřed prolog.

Psal se rok 1969. Před naším velvyslanectvím v Lusace zastavil landrover. Kdo to k nám přijel? Co bude od nás potřebovat? Atašé Eda Kukan měl na starosti styky s představiteli národně-osvobozeneckých hnutí v JAR, Rhodésii, Mozambiku a Angole. Já vyřizoval víza a konzulární záležitosti Čechů a Slováků ve vztahu k rodné zemi, každý týden jsem pro ně na úřadě promítal film. V Zambii bylo hodně expertů z ČSSR: geologové, lékaři, dokonce zubařka MUDr. Trinnerová, která pečovala i o chrup prezidenta Kaundy a mně jednou zašila roztržené čelo; u Viktoriiných vodopádů nám dělal čest ředitel Livingstonova muzea dr. Ladislav Holý; po celé Zambii se pohyboval brněnský mechanik pan Legner, který se skupinou afrických spolupracovníků prováděl údržbu sto padesáti Zetorů, které se nám podařilo prodat tamním zemědělským družstvům.

Socialistické Československo bylo v Zambii dobře zapsáno. I kvůli Dubčekovi. Však také, když Dubčeka vystřídal Husák, mi Kaunda přes svého rakouského konzultanta vzkázal, že dokud on bude u moci, může se má rodina těšit v jeho zemi právem azylu. To bych ovšem z Výchledů nad Klenčím už nikdy neměl příležitost, jak jsem tehdy věřil, obdivovat od sochy J. Š. Baara panorama chodských vesnic. A vidět se s tátou.

Možná u domu zastavil Angličan, kterého za srdce chytila československá vlna filmové produkce šedesátých let a hodlá si půjčit koutouče k promítání fajnšmekrům někde ve škole nebo v amatérském filmovém klubu?

Nic takového. U dveří zazvonil „British Subject“, britský poddaný Ladislav Kropáček. Předtím jsem ho neviděl, ani o něm neslyšel. Dostavil se, aby požádal o čs. vstupní vízum. „Posaďte se, pane inženýre,“ povídám, „musím se podívat do předpisů.“ Britům jsme vydávali víza na počkání; než u mě v kanceláři vypili kávu, veškeré vyplňování a razítkování bylo u konce. Ale Čech s britským pasem? Pro takového člověka jsme si k vydání víza museli vyžádat souhlas Prahy. S řádným odůvodněním. A čekat na pokyn, jakým číslem jednacím vízum označit. Žádost jsem do ústředí vypravil týž den. A krajanovi poradil, aby se poptával, jak se věc s vízem vyvíjí.

To se snadno řekne. Tenkrát nebyly mobilní telefony. Z tří sta kilometrů vzdáleného místa Kropáčkova zaměstnání v buši se vysílačkou dovolal jen na policii. Do všech směrů to měl daleko. Proto v havířské osadě uprostřed buše plnil vedle dalších mandátů i funkci koronera s právem pohřbívat, aby tělo zemřelého nebylo dlouho vystaveno tropickému žáru.

„Ptejte se příležitostně,“ jsem přesto doporučil Čechovi ze zapomenutého kraje, kde hyeny dávají dobrou noc. Až jindy mi vyprávěl, že mu po cestě necestě do města jednou obrátil land-rover na střechu slon samotář.

Kropáček se znovu objevil za deset dní. Musel jsem ho informovat, že z Prahy zatím nepřišlo nic. Když po dalším týdnu přijel potřetí, posadil jsem si ho naproti sobě a takhle jsme spolu zauvažovali: „Kdy jste byl naposled v Československu?“ – „Před rokem.“ – „A tam, nebo po návratu přes Londýn do Zambie, nenapsal jste do novin, že ten náš socialismus není k vydržení?“ – „Ne, hledím si svého podnikání, do politiky se nepletu.“ – „Ani někde v hospodě mezi přáteli jste nemluvil o tom, že komunisty nemáte rád?“ – „Nic takového. Žiju mezi svými černochoy a ty evropské problémy nezajímají.“ – „Pak tedy Praha nemá důvod odepřít vám vízum,“ řekl jsem a sáhl po razítku.

Celé tři neděle, co byl pan Kropáček v Evropě, mě jímala hrůza. Představoval jsem si, jak ho na ruzyňském letišti prohledávají, pak zatýkají, vyslychají..., a to všechno jsem způsobil já. Oba si to odnese! Podobné myšlenky jistě pronásledovaly i držitele „falešného“ víza. Ale vrátil se v pořádku.

Společné „spiklenectví“ nás sblížilo. Neuplynul dlouhý čas a byl jsem s manželkou a dcerou pozván na výlet k Hippo Mine, Hrošimu mědnému dolu.

Jako zaměstnanec Anglo-American Corporation byl Láďa britským ústředím přidělen nejdřív do Ugandy, pak do Zambie. V Lusace se jednou u piva setkal s mluvkou, který mu nabízel akcie dolu na měď. Z furiantství si jich pár koupil. Za nějaký čas ho na dovolené v manželčině rodišti ve Walesu dohonil telegram, že hlavního vlastníka šachty zabil hroch a on se má, jako držitel největšího počtu akcií, dostavit k jejímu převzetí. Do dolu se slézalo po dlouhém dřevěném žebříku, vyzkoušel jsem si to; vytěženou rudu odvážela ke zpracování Tatra 148. Tu si Láďa vyhlídl u firmy Prago-Builders. Český ředitel mu ji nesměl jako „zrádci národa“ prodat. Tak ten nákladák naoko koupil jeden ze zaměstnanců firmy, odvážný Ota Ůrge, a teprv on ji přenechal Hippo Mine.

Tak se odvíjel životní příběh exulanta, v Praze vystudovaného inženýra chemie. Jeho počátek má datum 10. března 1948. Pracoval na patologii, když tam přivezli tělo Jana Masaryka. Post mortem, jehož se zúčastnil jak Kropáček, tak Sum, bylo svěřeno prof. MUDr. Františku Hájkovi, shodou okolností stejnému lékaři, který roku 1943 vypracoval pro Němce dobrozdání, že v roce 1940 vyvraždili v Katyňském lese polské důstojníky Sověti. Pokud šlo o Masaryka, příčinu smrti ve zprávě neuvedl, pouze popsal mechanismus, jak došlo k bezprostřední příčině smrti (pád z výše). Podle svědectví Hájkova nástupce prof. MUDr. Karla Kácla, uveřejněném ve Svobodném slově v dubnu 1968, Hájek se mu na smrtelném loži svěřil, že se nikdy ve své celoživotní praxi nesešel s tím, že by se-bevrah – JM měl oděrky na břicho – skákal z okna pozpátku. Jinými slovy, nejednalo se o pád z vlastní vůle.

Nastal rychlý sled událostí, mnohokrát v našich dějinách zažitá smrtonosná hra na „Kdo uteče, ten vyhraje.“ Láďa dostal telefonické upozornění, aby zmizel. Do Rakouska mu pomohl zběhnout jistý jihomoravský farář. Odtud se dostal do Německa, kde chvíli pracoval u soukromého sedláka. A pak dál – až do Walesu. Tam se seznámil se svou manželkou Muriel. V Ugandě se jim narodil jediný syn Nick. Láďa je věrný Walesu – teď tam dožívá svůj věk – , ale jinak je Čech jako poleno. Proto nákladák Tatra na jeho šachtě; proto, když si pořídil farmu nedaleko Lusaky, nechal u přístupové cesty na každém desátém stromě vydlabat zářez a zpodobnit v něm naši vlajku.

K Masarykovi jsem taky měl co Láďovi povědět. Když jsem studoval na ekonomické škole, přestěhoval mě vychovatel jménem Vořech z dejvického internátu do žižkovského podnájmu, aby si pod

různými záminkami mohl ode mne půjčovat peníze. Scházeli jsme se na rozhraní Žižkova a Vinohrad v restauraci U sloupu (nyní je tam Pamětní síň Royal Air Force). Tam Vokáč popíjel za mé peníze do doby, než jsem se s tím svěřil své třídní učitelce, která mi pak pomohla se s ním soudit. Nejstarší tamní štamgasti hospody U sloupu si pamatovali, že tam chodil v roce 1948 Jan Masaryk. Pravidelně se opil, šofér mu pak pomáhal do auta: byla to fuška, JM měřil více než 185 centimetrů a byl dosti tělnatý.

Zapíjel svou nerozhodnost. Jeho starý přítel, britský diplomat (a agent SIS) Bruce Lockhart ho v českém vysílání londýnské BBC dosti nešetrně napadl za rozhodnutí zůstat ve vlasti, zatímco jiní znovu, jako před válkou, emigrovali. Britové začali Masaryka nenávidět také za jeho podporu ustavení Státu Izrael na jejich mandátním území Palestina. V knize Exodus se dozvídáme: na protesty britského velvyslance, že dovolujeme transporty polských Židů do Palestiny přes naše území, JM opáčil: „Dokud já v této zemi budu zahraničním ministrem, Židé k nám budou cestovat s vízem i bez víza, s pasem i bez pasu.“ Nelegální židovské emigraci se po válce podařilo vybudovat několik tras. Jedno vedlo přes Československo.

Kladný vztah Jana Masaryka k sionismu jakoby vyjadřoval cosi rodového. Když si jeho babička, Němka, brala o deset let mladšího hornouherského Slováka (jak se asi dorozumívali?), nosila už Janova „tatu“ dva měsíce pod srdcem. Na to si později vzpomněli protivníci TGM v případě tzv. *Hilsneriády*. Budoucího prvního presidenta ČSR osočili z protičešství a prožidovství. Chytili se jeho nápadné podoby s rakouským politikem Josefem Redlichem. Adoptovaný člen Redlichovy rodiny Nathan byl jimi označen za Masarykova otce. Uváděli, že matka TGM dostávala prostřednictvím brněnské advokátní kanceláře od Redlichů peníze na výchovu Tomáše. Vzdělání se mu skutečně dostalo mnohem víc než jeho později narozeným bratrům. (*Jiří Ješ: TGM – Čech volbou, světoobčan životním údělem.*)

(Pozn. V únoru 2017 začal genetik Daniel Vaněk z Ústavu soudního lékařství Nemocnice Na Bulovce *prověřovat hypotézu, že Tomáš byl ve skutečnosti levobočkem rakouského císaře Františka Josefa I.* Tuto domněnku podporoval i emeritní český velvyslanec ve Vídni Jiří Gruša. Prověřování prostřednictvím DNA zarazila pravnučka TGM Charlotta Kotíková se zdůvodněním, že takové zkoumání by bylo neuctivé jak k samotnému Masarykovi, tak k českému národu.)

S Láďou jsem v Lusace naposled mluvil na letišti, když mě po prověrkách věrnosti SSSR roku 1970 „šupem“ poslali domů. Předplatil mi na pražskou adresu časopis „Reader's Digest“, který někdy pošta doručila, jindy ne. Bylo nám nicméně souzeno setkávat se – po Listopadu – znovu a znovu.

Jiný účastník kauzy „Jan Masaryk“, jeho osobní tajemník tajemník Antonín Sum, v osmačtyřicátém neutekl. Uložil si bobříka mlčení. A přece nakonec byl – v procesu s Miladou Horákovou – odsouzen na 22 let. Propustili ho předčasně roku 1962, rehabilitován byl o šest let později.

Spolupracovali jsme spolu od roku 1997. Dr. Sum kontaktoval MZV z titulu svého místopředsednictví Masarykova demokratického hnutí, jehož programem bylo v podmínkách znovunabyté ideologické suverenity státu připomínat jména TGM, E. Beneše a Jana Masaryka. Byl jsem pro plnění tohoto úkolu styčným ministerským úředníkem.

Pan doktor, tak jsem ho oslovoval, nikdy jsme si netykali, byl zastáncem teorie „demonstrativní sebevraždy“ Jana Masaryka. Vysvětluji si to jeho poctivostí. Když byl v roce 1949 zatčen, nemohl mluvit jinak, měl-li si zachránit život. A tak si ten názor vsugeroval, vmluvil a už od něj neuhnul. Během pitvy Masarykova těla, již byl přítomen, stejně jako Kropáček, omdlel, takže o ní nemohl podat svědectví ani v době, kdy se to už mohlo.

Nikdy jsem mu neřekl, že vidím věci jinak, a sice takhle. Diplomati se ostentativně nesebeobětují v pyžamu. Ani nenechávají před dobrovolným skokem z okna na okenním rámu stopu exkrementů. Za mne bylo na rámu pořád ještě dvěma vrypy vyznačeno to místo. Sum před svou smrtí k sobě pozval dopisovatele Svobodné Evropy Jiřího Ješe, aby mu – asi v návalu sebetryzně – ukázal na několikrát vypraném Masarykově pyžamu skvrny po stolici. To o způsobu umírání nic nevypovídá. Lidské tělo se zbavuje moči a výkalů i několik hodin poté, co člověk zemře. Před sebevražedným jednáním ale sotva kdy. V krvi JM nebyl zjištěn alkohol. Vědělo se jenom, že trpěl depresivními stavy.

Mirek Janeček uveřejnil 7. 8. 2008 v „Kanadských listech“ vyjádření Robina Lockharta, že JM požádal 7. března 1948 svou přítelkyni Marcii Davenportovou, aby opustila Prahu a v Londýně vyřídila jeho otci, že má v úmyslu utéct na Západ. Pokud se to prozradilo, byl tu motiv pro vraždu.

Dr. Sum psal ministru Kavanovi dopis za dopisem s návrhy, jak utvrdit v myslích v demokratických poměrech nastupujícího osazenstva Černínského paláce, v myslích národa památku na Jana Masaryka a další představitele předmnichovské republiky. Já dostával ty dopisy k vyřízení, k realizaci námětů v nich obsažených.

Na dlouhé chodbě vedoucí k reprezentační části paláce byla na podstavci umístěna busta JM. O slavnostních příležitostech jí vzdávaly hold tuzemské i zahraniční osobnosti. O významných dnech Masaryka-syna zde řečnil vynikající rétor Jan Kavan s využitím vzpomínek svého otce na výcvik naší zahraniční armády v Cholmondeley (čti čolmli) Parku u Chesteru, hlavního města anglického hrabství Cheshire. JM refe roval v českém vysílání BBC o odhodlání českých vojáků zapojit se do válečného úsilí po boku Britů.

Dalším počinem dr. Suma bylo označení salónek v reprezentační části Černínského paláce jmény význačných čs. předválečných politiků. Ta byla vyvedena na kovových štítcích a připevněna na zárubně dveří.

Sum přicházel s dalšími a dalšími náměty. Tak například navrhl Janu Kavanovi, že kromě Ceny Gratias agit, kterou ministr každý rok uděluje těm, kdo šíří dobré jméno ČR ve světě, by měl založit tradici vyznamenání nebo medaile Jana Masaryka. Psaní ke mně došlo ze sekretariátu ministra s poznámkou na okraji – „p. Hynek – vyřídit!“

Měl jsem dost práce s vyhledáváním vhodných kandidátů na udělení Ceny Gratias agit, se sepisováním životopisů a obstaráváním referencí od institucí a významných osobností, s organizací té akce, se zajišťováním a placením letenek a hotelových pokojů, sestavováním programu pro zahraniční hosty atd. A teď ještě tohle! Generální sekretář ministerstva Zdeněk Matějka mě ale upozornil, že se Kavanovo rozhodnutí nedá obejít. Co on slíbil, musím já zařídit.

Zrovna jsem kráčel z Toskánského paláce, kde toho času sídlil náš odbor, do Černínského, když mě osvítil nápad. Požádal jsem Matějku, aby ministru navrhl rozšíření názvu doposud udělované ceny na „Cenu Jana Masaryka Gratias agit“. Stalo se. A vydrželo to do nástupu Alexandra Vondry na post ministra zahraničí, který Jana Masaryka „nemusel“.

Studnice nápadů dr. Suma byla bezedná. Poslední jeho akcí bylo umístění do dláždění černínského nádvoří, na místo, kam z okna koupelny dopadlo tělo Jana Masaryka, mramorové kostky s vyzna-

čenými Janovými iniciály a datem úmrtí. Z dobových policejních hlášení jsem vyčetl, že ležící tělo bylo nohama vzdáleno od průčelní zdi 2,9 m a od východní boční zdi 13,1 m. Se Sumem a naší účetní Vladimírou Knapovou jsme odhadovali, kde to místo přesně je. Dva chlapi, nevěděli jsme si rady. Až Vladka srdnatě ukazováčkem označila kostku, kterou je třeba vyrýpnout a nahradit tou „naší“.

Když prolog, tak ještě i epilog.

V devadesátých letech si Láďa Kropáček užíval svého důchodu v Praze. Koupili si tu s Muriel byt a nejspíš by tady dožili, nebýt jejich pochybností o způsobu vedení našeho státu. Zařazoval jsem Láďu do všech seznamů zvaných na společenské akce týkající se Jana Masaryka. Přicházel, ale držel se stranou. Láďa nevyhledával Suma a Sum Láďu. Každý z nich měl v srdci svého Jana a necítil potřebu se o něj dělit.

Mugabe: Cherchez la femme

Winston Churchill, který předpovídal, že britská koloniální říše bude trvat dalších 100 let, dodal: „Domorodcům jen ublíží, když si budou sami vládnout.“

Třiadvacetiletý prezident Robert Mugabe vládl Zimbabwe dlouhých 37 let. Pokud jde o nás, záhy po vyhlášení nezávislosti roku 1980 přimhouřil oko nad tím, že jsme v národně osvobozovací boji nepodporovali mašonskou stranu ZANU, kterou vedl, nýbrž konkurenční rebelskou ZAPU. Její přívržence ze soupeřícího matabelského kmene sice dal částečně postřílet, částečně pozatýkat, aby zbývajícím později odpustil a spojil se s nimi v ZANU (PF); na vztahy s cizinou to nemělo vliv. Styky s Československem byly dobré. Prezident dokonce navštívil se svou předchozí ženou Sally Prahu a odvezl si příjemné dojmy, jak mi zdůrazňoval. Jeho choť během pobytu potřebovala dialýzu, což pro naše zdravotnictví není problém. Zemřela rok po mém odjezdu z Harare.

Balil jsem kufr na cestu, když dorazil vzkaz, abych si dojel do State House pro finální „good-bye“. Narychlo jsem se žiletkou oholil a na každé červené na semaforu se ptal řidiče, zda nemám červenou taky na tváři. Kamery blikly, kameramani odešli a já prohodil pár slov o sestře prezidenta Sabině, mé parťačce nejdřív na belgickém, pak na českém velvyslanectví. Audience skončila.

Do roka a do dne, jak by řekl Jan Sladký Kozina, se vdovec oženil se svou marnivou sekretářkou. Země špěla k hladomoru, ona si odskočila do Paříže a nechala tam v přepočtu 3,5 milionu korun. V roce 2009 udeřila v Hongkongu pěstí s diamantovým prstenem fotografa, který její rozhazovačné utrácení zvěčnil.

Políčila si na prezidentský post.

Mugabeho shodili z piedestálu v listopadu 2017. S doživotní imunitou.

Obdobně předtím naložili s jeho rasistickým předchůdcem Ianem Douglasem Smithem. Ten dožíval svá léta v poklidu na své zimbabwské farmě až do smrti v roce 2007.

Na pahorku View of the World Zimbabweané uctívají hrob Cecila Johna Rhodese.

Ještě za mě byla Jižní Rhodésie africkým Švýcarskem. Budiž Zimbabwe přána i šťastnější budoucnost.

Obsah

Úvod	5
Čas oponou trhnul. V Ródésii i Československu	10
Ladislav Holý	11
Josef Klánský	15
Nelson Mandela	24
Otec Hancko	30
Alan Levy (Č, A)	39
Maroš Šefčovič	50
Vojtěch Vágner	54
Dumiso Dabengwa	56
Ali Halimeh	60
Alžběta Pezoldová	63
Australský High Commissioner	67
Romanka Hajduková	69
Karel Schwarzenberg	72
Anthony Gubbay	74
Angeline Kamba (Č,A)	82
Jan Pivečka	87
Ladislav Kropáček a Antonín Sum	93
Mugabe: Cherchez la femme	100